

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Сумський державний університет
Конотопський інститут

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ, СПІВРОБІТНИКІВ
І СТУДЕНТІВ**

Конотоп
29 березня 2012 року

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
Частина I

Суми
Вид-во СумДУ
2012

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ»

1	ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ	12
	Ігнатенко Л.І., викладач, КІ СумДУ	
2	ІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬ- КОЇ ЕКОНОМІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	13
	Макаренко С.В., учень, Олех А.П., вчитель- методист, Конотопська СШ І-ІІІ ст. №12	
3	РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ЗНИЖЕННІ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	15
	Лаврій Б. П., учень, Олех А.П., вчитель-методист, Конотопська СШ І-ІІІ ст. №3	
4	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ	17
	Сологуб С. В., студент, Скрипніченко О. П, к.е.н., доцент, КІ СумДУ	
5	ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ РОСІЇ ТА АВСТРАЛІЇ	19
	Вегера Н. Ю., студент, Скрипніченко О. П, к.е.н., доцент, КІ СумДУ	
6	ЯКІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МАТИМЕ СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬ-КОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ	21
	Гордієнко Я., учень, Хричіков О.Ю., вчитель- методист, Конотопська міська гімназія	
7	ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА СУМЩИНІ	22
	Скубко О.С., Усенко Н.В., студенти, ІПТКІСумДУ	
8	АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ ТА	24

ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Вишняк Н. В., учень, Олех А.П., вчитель-методист, Конопотська СШ І-ІІІ ст. №3

9	АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА Шульга І.А., студент, Зубко К.Ю., викладач, КІ СумДУ	25
10	ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ У 2012 р. Лютий І.І., Завалій Д.В., студенти, Щербіна О.В., ст. викладач, КІ СумДУ	28
11	АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ Шамардина К.В., студент, Зубко К.Ю., викладач КІ СумДУ	30
12	ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ Кокотіна І.В., студент, Прокопець О.В., к.е.н., доцент, КІ СумДУ	33
13	СТАН І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ Бабич М.Ю., студент, Сахнюк Ю.В., викладач, ПТ КІ СумДУ	36
14	ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ Кисляк І.Г., студент, Самусь А.І., викладач, КІ СумДУ	38
15	ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ Придій В.І., студент, Сахнюк Ю.В., викладач, ПТ КІ СумДУ	40
16	АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ КРАЇНИ	42

	Танський В.В, студент, Грак А.М., ст. викладач, к.е.н.; КІ СумДУ	
17	АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НАРАХУВАННЯ І ВИПЛАТИ АЛІМЕНТІВ Комлик О.В., студент, Щербіна О.В., ст. викладач, КІ СумДУ	44
18	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДП «КОНОТОП- СЬКИЙ АВІАРЕМОНТНИЙ ЗАВОД «АВІАКОН» Шамардіна К. В., студент, Щербіна О.В., ст. викладач, КІ СумДУ	47
19	СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА: МОЖЛИВОСТІ ЧИ ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ Петрова Т., Коваленко І., учні, Чорній Л. Й., учитель, Конотопська міська гімназія	50
20	ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ «ІННОВАЦІЙ- НА ДІЯЛЬНІСТЬ» Сучко Н.О., викладач, КІ СумДУ	52

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ»

1	МЕРЕЖЕВИЙ МАРКЕТИНГ: СПОСІБ ВЕДЕН- НЯ БІЗНЕСУ ЧИ "ФІНАНСОВА ПІРАМІДА" Капітаненко Ю.А., студент, Весперіс С.З., к.е.н., доцент, КФ ПВНЗ «Європейський університет»;	54
2	СЕНСОРНИЙ МАРКЕТИНГ У БРЕНДОБУДУ- ВАННІ Бутурлім В.Б., студент, Ігнатенко Л.І., викладач, КІ СумДУ	55
3	АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ М'ЯСОКОМБІНАТІВ УКРАЇНИ Лисяний Є. С., учень, Олех А.П., вчитель- методист Конотопська СШ І-ІІІ ст. №12	57
4	СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ВИСТАВКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	59

	Науменко А.М., студент, Весперіс С.З., к.е.н., доцент, КФ ПВНЗ «Європейський університет»	
5	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ Нестеренко А.С., студент, Власенко Д.О., к.е.н., доцент, КІ СумДУ	62
6	ОРГАНІЗАЦІЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ Назаренко І.Б., студент, Васьковська С.І., викладач ІПТКІСумДУ	65
7	РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОГО МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ОСНОВІ БАЛАНСУ ПОТРЕБ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН Кривошей М.М., студент, Динник О.Д., ст. викладач, КІ СумДУ;	67
8	ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ НОВОВВЕДЕННЯМИ Яресько М., студент, Васьковська С.І., викладач ІПТКІСумДУ;	69
9	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА Думенко О.В., студент, Власенко Д.О., к.е.н., доцент; КІ СумДУ	71
10	ЯК ЗРОБИТИ УКРАЇНСЬКІ БРЕНДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМИ Федченко А. О., учень Конотопська міська гімназія	74
11	ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ДІЯЛЬНОСТІ Гребеник Я., студент, Васьковська С.І., викладач ІПТКІСумДУ	75
12	ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ Юр'єва Л.В., аспірант СумДПУ ім. А.С. Макаренка	77
13	АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ	80

**РЕЗУЛЬТАТИВ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ
МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ
ШКОЛИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КЕРІВНИХ
КАДРІВ**

Лучко О.М., аспірант,
СумДПУ ім. А.С.Макаренка

- 14 **АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТИВ ВИВЧЕННЯ
УПРАВЛІНСЬКОГО ДОСВІДУ
А.С. МАКАРЕНКА В СИСТЕМУ ПІДГО-
ТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ** 81
- Гавриленко І.І., аспірант,
СумДПУ ім. А.С. Макаренка
**СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА,
ФІЛОЛОГІЯ ТА ПРАВО»**

- 1 **РУССКАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКО-
ГРАФИЯ И ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ
ЯЗЫКУ** 84
- Киселев Д. Л., к.п.н., доцент, Вінницький
гуманитарно-педагогічний коледж
- 2 **ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТОЛОГІЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ
ДЕФІНІЦІЇ "ДОКУМЕНТ")** 86
- Леміш Н.О., к.і.н., доцент, КІ СумДУ
- 3 **ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКІВ І
ДОВІДНИКІВ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ** 88
- Жуков П., Годунов І., студенти, Зуєнко Т. М., ст.
викладач, КІ СумДУ
- 4 **СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОГО
ЛЕКСИЧНОГО МІНІМУМУ СТУДЕНТІВ
НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ** 90
- Федоренко І. С., викладач ПТКІСумДУ

5	ДИТЯЧЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУ-ВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ШКОЛЯРІВ	91
	Прилепко К., учень, Платонов О. І., керівник школи-студії дитячого телебачення Конотопського ЦДЮТ «Ми+ «Кон-такт»	
6	ШКІЛЬНА ГАЗЕТА ЯК ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ	93
	Кулішова А., Пасько К., Дорош А., Данильчук В., учні, Пасько І. А., учитель Конотопська СШ І – ІІІ ст. № 9	
7	ЗАМІНА КОМПОНЕНТІВ У ТЕКСТОВИХ РЕМІНІСЦЕНЦІЯХ МАТЕРІАЛІВ ПРЕСИ	95
	Фесенко А.П., студент, Барбара Н. В., к.філол.н., КІ СумДУ	
8	ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇ-НІ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	98
	Петрова Т., учень, Юрченко Т.О., учитель Конотопська міська гімназія	
9	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУМЩИНИ: ДОМІНУВАННЯ ТЕМ	99
	Залозна А.В., студент, Барбара Н. В., к.філол.н.; КІ СумДУ	
10	НАРИС ЯК ЖАНР ЖУРНАЛІСТИКИ	101
	Безпала О., учень, Юрченко Т.О., учитель Конотопська міська гімназія	
11	ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ	102
	Кондратенко Н. М., аспірант СумДУ	
12	ФІЛОСОФІЯ ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	105
	Сошко А. А., учень, Олех А. П., учитель Конотопська СШ І – ІІІ ст. № 3	

- 13   **НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ
ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ТА
ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНО-ГО
ПРАВОСУДДЯ**   107
- Шморгун В. О., учень, Олех А. П., учитель
Конотопська СШ І – ІІІ ст. № 3

**СЕКЦІЯ «КРАЄЗНАВСТВО ТА
КУЛЬТУРОЛОГІЯ»**

- 1   **ВІДКРИТЕ ПОЛЕ ТВОРЧОГО
СПІЛКУВАННЯ**   109
- Козлова І.М., керівник Конотопської
літературної студії «Джерела»
- 2   **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ
ГЕОГ-РАФІЇ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ
УКРАЇНИ (В КОН-ТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ
«СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВИМ»)**   112
- Звагельський В.Б, доцент, СумДУ
- 3   **ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ
ПАМ'Я-ТОК НА СУМЩИНІ У 20-30-Х РР.
XX СТ.**   115
- Німенко Н.А., с.н.с. СумДУ
- 4   **МЕШИК П. Я. – ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ З
ГРИФОМ «СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО»**   118
- Трофімчик Д.Д., студент, Євтушенко А.В.,
викладач ПТ КІСумДУ
- 5   **КОНОТОП У ХІХ СТ.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ
«ВОЕННО-СТАТИСТИЧЕСКОГО
ОБОЗРЕНИЯ ЧЕРНИГОВСКОЙ
ГУБЕРНИИ (1851 г.)»**   120
- Прусс Є.М., студент, Леміш Н.О., к.і.н., доцент;
КІ СумДУ
- 6   **ВЕЛИКОЕ НАСЛЕДИЕ В ПАМЯТИ НАРОД-
НОЙ (О СУДЬБЕ ВЕЛИКОГО**   122

	ИЗОБРЕТЕНИЯ В.Г. ШУХОВА НА КОНОТОПСКОЙ ЗЕМЛЕ)	
	Фесенко О., учень, Ганжа В.Б., учитель, Конотопська міська гімназія	
7	МОЛОДІЖНІ ПІДПІЛЛЯ НА КОНОТОПЩИНІ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ	123
	Горох Л.О., учень, Бутко Н.І., учитель Конотопська СШ І-ІІІ ст, № 9	
8	НАРОДНОПІСЕННА ТВОРЧІСТЬ КОНОТОПЩИНИ	125
	Фесенко А.П., студент, Завалій Л.П., ст. викладач, КІСумДУ	
9	ВЕСІЛЛЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В УКРАЇНСЬКО-МУ ФОЛЬКЛОРІ	127
	Бондаренко Ю.М., учень, Олех А.П., вчитель- методист Конотопська СШ І-ІІІ ст. №3	
10	СІМ ЧУДЕС СУМЩИНИ	129
	Ханенко Д. В., учень, Ганжа В.Б., учитель Конотопська міська гімназія	
11	ЕЛЕМЕНТИ ОЗБРОЄННЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕР-НЯХІВСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	131
	Пономаренко О.В., учень, Осадчий Є.М., к.і.н.; Олех О.П., вчитель-методист, Конотопська СШ І-ІІІ ст. № 12	
12	БОДІ-АРТ: СУТЬ, РІЗНОВИДИ ТА ПЕРСПЕК-ТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	133
	Лінчак А. І., учень, Олех О.П., вчитель-методист Конотопська СШ І-ІІІ ст. № 3	
13	ІЗ МИНУЛОГО В СЬОГОДЕННЯ (СТОРІНКИ ІСТОРІЇ КІСумДУ)	135
	Фесенко А.П., студент, Ткаченко Л.М.,	

- ст. викладач; КІ СумДУ
- 14 **ВАСИЛИЙ ГЕОРГИЕВИЧ КОСТЕНЕЦКИЙ – ГЕРОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1812 ГОДА** 137
Сосновський Н.С., краєвед
  - 15 **СЛАВНІ УЧНІ ХУДОЖНИКА І ПЕДАГОГА О. ГОФМАНА** 139
Борошнев В.О., член Національної спілки журналістів України
  - 16 **КОМБАТЫ 1941-ГО В БОЯХ НА р.СЕЙМ** 143
Євтушенко А.В., викладач ПТ КІСумДУ
  - 17 **ЯЗУЧИЙ – ДАВНЬОРУСЬКИЙ НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ, ЯКИЙ ІСНУВАВ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОГО КОНОТОПА** 147
Євтушенко А.В., викладач ПТ КІСумДУ
  - 18 **ПАМ'ЯТАЙМО ТУЮ СЛАВУ (ДО 135-РІЧЧЯ ПЕРЕПРАВИ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК ЧЕРЕЗ ДУНАЙ)** 151
Матвієнко А.А., член Національної спілки журналістів України
  - 19 **ІСТОРІЯ ОДНОГО ПАМ'ЯТНИКА** 155
Очкасов В.І., викладач ПТ КІСумДУ
  - 20 **ІСТОРІЯ ВІДНОВЛЕННЯ МОГИЛИ ГЕНЕРАЛА М.І. ДРАГОМИРОВА В 2007 р.** 157
Ганзя М. М., завідувач відділом Конотопського краєзнавчого музею ім. О.М.Лазаревського
  - 21 **КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ В 1917 – 1922 р.** 160
Радько Т.М., викладач ПТ КІСумДУ
  - 22 **КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1922 – 1930 рр.)** 165
Айгубов Є.С., студент, Радько Т.М., викладач ПТ КІСумДУ

- 23   **КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ
СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І
РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
(1930 – 1941 рр.)**   168
- Єфименко Б.С., студент, Радько Т.М., викладач
ПТ КІСумДУ

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

Ігнатенко Л.І., *викладач*
Конотопський інститут СумДУ

Основою соціально-економічного розвитку регіону є його економічний потенціал, який характеризується природно-ресурсним і демографічним потенціалом, а також станом розвитку виробничої і невиробничої інфраструктур.

Економічний потенціал регіону повинен забезпечувати розширене відтворення та вирішення соціальних проблем, що можливо лише за умови активного функціонування та використання всіх його елементів. Одним з таких елементів, який є найбільш важливий - це організація дієвого механізму управління. Оскільки для ефективного вирішення завдань регіонального розвитку необхідно оцінювати ситуацію в економіці, оптимально використовувати існуючі ресурси, виявляти сильні і слабкі сторони своєї території і в підсумку приймати обґрунтовані управлінські рішення. Все це, ймовірно, здійснити лише за відповідної системи управління [1;2].

Формування економіки регіону визначається, з одного боку, його власним економічним потенціалом, а з іншого боку - здатністю інститутів влади створити ефективні механізми управління. Чим менш розвинений економічний потенціал, тим більш залежним стає регіон від зовнішніх ресурсів та процесу економічної взаємодії з іншими регіонами.

Доцільно виділити як структурний елемент економічного потенціалу його потенціал управління, оскільки саме від нього більшою мірою залежить системність і комплексний характер розвитку території.

Узагальнений підхід стосовно механізму ефективного формування та використання економічного потенціалу регіону реалізується у вигляді таких складових (рис. 1).

Система державного управління повинна забезпечувати функціонування і розвиток всього об'єкта управління (регіону). Держава, як вищий суб'єкт управління, здійснює соціально-економічну спрямованість дій системи управління регіону, несе

відповідальність за її ефективне функціонування.

Рисунок 1 – Зміст механізму ефективного формування та використання економічного потенціалу регіону

Отже, головним критерієм ефективної реалізації економічного потенціалу території є підвищення оптимальності рішень, які повинні мати політичне забезпечення, носити певну планову спрямованість, виражати інтереси громадської думки.

1. Біла С. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки. – К.: Вид-во УАДУ, 2001.- 406с.
2. Михасюк І.Р., Залога С.М., Сажинець С.И. Основи та важелі державного регулювання економіки. - Львів, 1998. – 235с.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Макаренко С.В., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №12

Україна вже 20 років є повноправним суб'єктом міжнародних економічних відносин. За роки незалежності держава досягла

досить високого рівня відкритості своєї економіки.

Україна є членом міжнародних організацій, а саме: ООН, СНД, ГУАМ, СОТ тощо. Але стратегічною метою нашої держави є вступ до Європейського Союзу. Модель Європейського розвитку є для нас найближчою і зрозумілою. Залучення до Європейської спільноти відкрило б для України великі можливості щодо прискорення економічного розвитку і підвищення добробуту населення нашої країни.

Україна стала 152-м членом СОТ. Заявки на приєднання подали ще близько 30 країн. На засіданні 25 січня 2008 р. члени Робочої групи схвалили «вступний пакет» України: Звіт Робочої групи, розписи зобов'язань з доступу до ринку товарів та послуг, проект рішення Генеральної ради та протоколу про вступ. Вже 5 лютого 2008 р. вступний пакет розглянула та затвердила Генеральна рада СОТ. Президент України та Генеральний директор СОТ цього ж дня підписали Протокол про вступ України до СОТ. 10 квітня 2008 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». 16 квітня 2008 р. цей Закон було підписано Президентом України, про що цього ж дня було направлено повідомлення СОТ. Через 30 днів, а саме 16 травня 2008 р. Україна стала повноправним членом даної організації.

На сучасному етапі у відносинах України та Європейського Союзу відбувається перехід від відносин партнерства до принципово нового формату взаємин – так званої асоціації. Угода про асоціацію між Україною та ЄС буде юридично зобов'язуючим документом, який визначатиме рамки політичної асоціації Україна – ЄС, а також перспективи економічної інтеграції.

На сьогодні у рамках переговорного процесу Українською стороною визначено низку питань, по яких Українська сторона в подальшому наполягатиме на своїй позиції щодо: розширення переліку дозволеної допомоги за рахунок такої, яка може надаватися згідно з рішенням спільного органу за угодою; узгодження перехідного періоду, необхідного для створення національної системи державної допомоги (законодавство та інституційна база). Українська сторона на основі проекту

Концепції реформування системи допомоги, буде відстоювати період у 5-7 років; враховуючи, що ЄС принципово виключає торгівлю сільськогосподарськими товарами з-під дії загальних правил щодо державної допомоги, в інтересах України має бути передбачено механізм захисту від впливу експортних субсидій ЄС (це узгоджено в рамках окремого діалогу у сільському господарстві в контексті переговорного процесу).

18 жовтня 2011 року прем'єр-міністри 8 країн СНД підписали угоду щодо зони вільної торгівлі. Підписання угоди означає відміну всіх (або майже всіх) бар'єрів, які існують у зовнішній торгівлі між Україною та іншими членами СНД, зниження, або хоча би наближення імпорتنих ставок до 0% і, однозначно, відміну тих експортних мит, які існують в РФ. В Росії, скоріше за все, може бути серйозна політична мотивація підписання цієї угоди, однак вона не погодиться, зокрема в короткотерміновій перспективі, тобто до кінця 2012 року, на те, щоб абсолютно відмінити діючі експортні мита на енергоресурси і, перш за все, на газ. У цьому випадку Україна потенційно виграє, підписавши цю угоду.

Україна нині має варіювати між сильними та впливовими гравцями у міжнародних відносинах в особі Євросоюзу та Росії, та розвивати обидва, перспективні в економічному плані, напрямки економічного співробітництва. Тому майбутнє України за багатовекторністю.

Можна одночасно проводити і євроінтеграційний курс (за умови саме політичних поступок, яку вимагає Європейська сторона), і знайти спільну мову зі східним сусідом (Росією).

Керівник: Оlex A.П., *вчитель-методист*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ЗНИЖЕННІ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Лаврій Б. П., учениця 11 класу

Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №3, м. Конотоп

У зв'язку з періодичністю глобальних кризових явищ, що торкаються і економіки України необхідно проводити аналіз безробіття в Україні, зокрема молодіжного, та основні шляхи

його державного регулювання через діяльність державної служби зайнятості, зокрема здійснювати оцінку соціально-економічних наслідків безробіття та розгляд політики держави щодо забезпечення зайнятості населення в Україні.

Ринкова економіка усуває і «соціальний комфорт» у вигляді «широкої спини» держави, що захищає робоче місце незалежно від результатів праці, і соціальне утриманство, коли цілі трудові колективи існували за рахунок успішних підприємств.

Забезпечення зайнятості має спиратися на комплекс державних гарантій та відповідних регіональних територіальних програм, що мають розробити запобіжні заходи щодо недопущення формування зон масового безробіття.

Найбільш перспективним є регулювання безробіття шляхом здійснення активних програм зайнятості: профпідготовка, посередництво у працевлаштуванні, створення нових робочих місць, фінансова допомога безробітним для відкриття власної справи, дотації підприємствам, що зобов'язуються підтримувати певний рівень зайнятості.

Пасивні програми включають заходи соціального захисту (допомога з безробіття, програми дострокового виходу на пенсію тощо), набувають іншого змісту і спрямовані на посилення соціального захисту неконкурентоспроможних верств населення на ринку праці (молодь, жінки).

Служба зайнятості використовує у своїй роботі сучасні технології, соціальні послуги нового покоління, через що діяльність ДСЗ є актуальною за будь-яких умов розвитку ринку праці.

Заслуговує на увагу використання досвіду «Нового курсу» Рузвельта за часів Великої Депресії 1929-1933 рр.. щодо організації оплачуваних громадських робіт загально-національного масштабу (підготовка до Євро-2012, усунення наслідків стихійних лих тощо). Залучення безробітних до підприємництва і самозайнятості – важлива функція ДСЗ.

В Україні високий рівень молодіжного безробіття, який поряд зі збільшенням страхового стажу для мінімальної пенсії може негативно вплинути на економічне становище громадян.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в поглибленні існуючих теоретичних положень щодо

особливостей функціонування ДСЗ в умовах ринку та в розробці системи заходів зі зменшення рівня молодіжного безробіття.

Керівник: Олех А.П., *вчитель-методист*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ

Сологуб С. В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Актуальність даної роботи полягає в тому, що порівняння економічних систем та виявлення тенденції їх розвитку дадуть можливість виявити, за якими показниками відрізняються економічні системи різних країн один від одної.

Об'єкт роботи: дослідження економічних систем України та Грузії.

Мета роботи полягає в аналізі відносних показників, які дають можливість порівняти економічні системи України та Грузії та дослідити перспективи їх розвитку.

Для порівняльного аналізу економік України та Грузії були використані вісім груп показників, запропонованих Б. Гаврилишиним, а саме: економічна система, природні ресурси, населення, «know-how», інвестиції, екологія, цінності та поведінка, політичні установи.

Для чіткого визначення переваг кожної країни експертним шляхом були проставлені бали від 1-го (найгірше) до 5-ти (найкраще) порівняно з іншою країною.

Порівняння економік досліджуваних країн здійснювалося у 2 етапи. На першому етапі були досліджені та оцінені вісім груп показників з 2005 по 2009 роки. Проаналізувавши їх було виявлено, що Україна за показниками природні ресурси, населення, «know-how», інвестиції та економічна система має перевагу, а Грузія - за цінностями, екологією та політичним устроєм. Різниця у 0,3 бала пояснюється тим, що Україна більш забезпечена природними ресурсами, а саме нафтою, газом та вугіллям, має більшу кількість наукових публікацій, меншу кількість безробітних, більший обсяг іноземних інвестицій та ВВП на 1 особу. А на другому – з прогнозовані тенденції їх

розвитку через 5 років. До даних за 5 років по кожній країні добудували лінію тренда (лінійну). І було виявлено, що у 2014 році розрив між економіками зростає і становить 0,8 бала. Цьому сприяли збільшення тенденцій розвитку в Україні показників групи «know-how», збільшення обсягу видобутку природних ресурсів та більший обсяг залучених інвестицій. Їхній темп росту майже у два рази перевищував темп росту даних показників іншої країни.

Рисунок 1 –Перспективи розвитку економічних систем України та Грузії

Можна зробити висновок, що в майбутньому тенденції розвитку України більші майже на 25% порівняно з Грузією. Також економічні системи досліджуваних країн не оцінені найкращою оцінкою, тому для кожної країни важливо розв’язати ті проблеми, які пригнічують її розвиток.

Керівник: Скрипніченко О. П, *к.е.н., доцент*

1. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: До ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові – К. : Пульсари, 2009. – 248 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / за ред. Осауленка О. Г. - К., 2010 – 566 с.
3. Statistical Yearbook of Georgia: 2010 / National Statistics Office of Georgia. – Tbilisi, 2011. – 299 p.

ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ РОСІЇ ТА АВСТРАЛІЇ

Вегера Н. Ю., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Актуальність роботи полягає в тому, що порівняльний аналіз економічних систем та тенденції їх розвитку дають можливість дослідити, які економічні системи найкраще працюють сьогодні.

Метою дослідження є розробка прогнозу розвитку національних економік Росії та Австралії на основі аналізу основних мікро – та макроекономічних показників за останні 5 років.

Для порівняльного аналізу національних економік вибрані статистичні дані по таким групам показників: економічна система, природні ресурси, населення, «know-how», інвестиції, екологія, цінності та поведінка, політичні установи. Для порівняння показників використано експертний метод, що передбачає ранжування показників від 1-го до 5-ти балів.

В результаті дослідження виявлено, що економічна система Росії суттєво відстає від економічної системи Австралії по таким групам показників: «Природні ресурси (використання)», «Населення», «Know-how», «Інвестиції», «Екологія», «Політичні установи». Загальний відрив оцінюється у 46,6 балів. Особливо це стосується таких груп показників, як «Інвестиції» та «Природні ресурси (використання)». Перевищує економічна система Росії по кількості балів економічну систему Австралії по таким групам показників, як «Економічна система» і «Цінності та поведінка».

Такий розрив у порівнянні пояснюється тим, що за 1991—2009 жодна галузь економіки Росії, за винятком роздрібної торгівлі, не досягла рівня 1990 року. Обсяг вантажоперевезень транспорту становив усього 73% до рівня 1990, промислового виробництва — 79, обсяг сільськогосподарської продукції — 81, а обсяги виробництва в легкій промисловості впали нижче 20% від рівня 1990 року. В той час як Австралія за темпами росту основних економічних показників перевищує Росію у 1,5-2 рази. Країна посідає високі позиції у світі за основними статистичними показниками, включаючи життєвий рівень

населення.

Для оцінки розвитку економічних систем на наступні 5 років була використана лінійна екстраполяція. Аналіз показників динаміки росту з 2010 до 2015 року показав, що розрив порівняно із 2005-2009 роками збільшиться на 21,3 бали. Якщо відставання Росії від Австралії по темпах росту становило 6,2 балів, то за наступні 5 років досягне 27,5 балів.

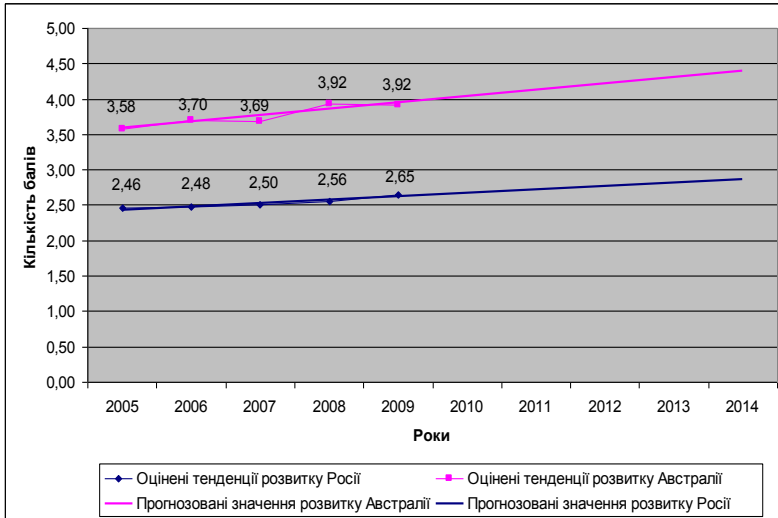

Рисунок 1 – Екстраполяція розвитку національних економік Росії та Австралії

Можна зробити висновок, що незважаючи на тенденцію збільшення суми балів по Росії, її прогнозоване відставання від Австралії за 2010-2014 роки збільшиться на 22%, оскільки темпи зростання суми балів Австралії більші від Росії на 2-3%. Отже, для економічної системи Росії важливе розв'язання проблем, що пригнічують розвиток, щоб покращити тенденції розвитку.

Керівник: Скрипніченко О. П, *к. е. н., доцент*

1. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: До ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин. - К.: Пульсари, 2009. – 248 с.
2. <http://www.indexmundi.com>

ЯКІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МАТИМЕ

СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ?

Гордієнко Я., *учень*
Конотопська міська гімназія

Земля – головна умова існування людського суспільства і найважливіше джерело національного багатства, найперша передумова і природна основа суспільного виробництва, універсальний чинник будь-якої діяльності людини.

У 2001р було введено мораторій на продаж сг землі. Тобто, заборона на відчуження земельних ділянок сг призначення шляхом їх продажу.

Причин через які вчені вважають, що скасувати мораторій все ж таки варто. З економічної точки зору мораторій на землю є шкідливим. Адже він не стримує операції з купівлі-продажу сг земель, а лише ставить їх поза законом, сприяючи розширенню тіньового ринку та розвитку корупції. Скасування мораторію – це вигідно, оскільки принесе у державний бюджет 1 трильйон доларів. Вартість одного гектара складатиме 10-12 тис. грн.

Мораторій перешкоджає оптимізації структури сг землекористування. Мораторій перешкоджає залученню інвестицій в агропромисловий комплекс.

Експерти вважають, що існує нагальна потреба капіталізації земель та включення таким чином в обіг величезного капіталу. Це дасть змогу збільшити обсяги кредитування вітчизняного сільського господарства не тільки за рахунок власних ресурсів українських банків, але й за рахунок залучених з-за кордону кредитів.

Якщо мораторій скасувати заможні покупці, олігархи і фінансові групи скуплять великі ділянки угідь, що призведе до утворення латифундій латиноамериканського типу з найманими працівниками; банки заволодіють великими ділянками під час переходу заставної землі; фінансові спекулянти скуповуватимуть землю і швидко перепродоватимуть за великі гроші; включення землі в загальний товарооборот призведе до інфляції; іноземці та юридичні особи отримають змогу

купувати її.

Візьмемо для прикладу питання схожого характеру та шляхи його подолання в таких країнах як: Угорщина та Франція. Законодавство Франції зорієнтоване на збереження цільового призначення аграрних земель. Тому в сільській місцевості не допускають розвитку поселень міського типу, а будівельні роботи всіляко обмежені. В Угорщині пріоритетне право на придбання земельних ділянок сг призначення надається особам, що пов'язані з сг діяльністю та мають необхідну кваліфікацію.

Сьогодні не можна остаточно говорити про шкоду чи користь від скасування мораторію, оскільки поки уряд не забезпечить український народ правом власності на землю, то при скасуванні мораторію навряд чи соціально-економічні наслідки будуть позитивними.

Керівник: Хричіков О.Ю., *вчитель-методист*

ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА СУМЩИНІ

Скубко О.С., Усенко Н.В., *студенти*
Індустріально-педагогічний технікум КІСумДУ

Проблеми сучасного села відомі всім: безробіття, бідність, що зумовлює трудову міграцію сільського населення: занепад соціальної сфери, поглиблення демографічної кризи, обезлюднення та вимирання сіл. Фактично не функціонує на селі служба побуту, у малих та віддалених селах закриваються об'єкти торгівлі.

На сьогодні одна школа припадає на три села, дошкільний заклад – на п'ять, у третині сіл відсутні будь-які заклади медичного обслуговування. Ну а про те, що більшість закладів соціальної сфери, а також спортивних споруд потребують капітального ремонту чи реконструкції.

У новій Програмі розвитку сільських територій до 2020 року, вже запроваджено індикативну оцінку її реалізації за кожним із напрямів. Усі кошти Програми будуть спрямовані на розвиток соціальної сфери на селі. Влада визначила нові методи, механізми й підходи до розвитку села. Мета Програми

визначається у підвищенні рівня добробуту і якості життя жителів сільських територій, розвитку підприємництва, поліпшенню демографічної ситуації, розвитку соціальної сфери, організацією дозвілля.

Під час дії Програми на селі відбулись наступні зміни: виокремлення розвитку транспортного сполучення і зв'язку; забезпечення доступними телекомунікаційними послугами, кожної сільської ради – комп'ютеризування з обов'язковим доступом до Інтернету; на базі «Облсількомунгоспу» планується створення мережі районних комунальних підприємств з комплексного обслуговування сільських населених пунктів; в галузі освіти – оптимізація мережі дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних закладів, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, покращення матеріально-технічної бази закладів, організація безоплатного підвезення учнів та педагогів; в медицині – активізація виїзних форм роботи і знову ж таки оптимізація наявної мережі з урахуванням демографічних процесів; поліпшення торговельного й побутового обслуговування населення, екологічної ситуації на селі та інше.[1]

Завдання політики розвитку сільських територій – покращення умов проживання, якості життя на селі та розвиток нових функцій сільських територій.

Активізувалася суспільна дискусія щодо політики розвитку сільських територій (РСТ). Це зумовлено об'єктивним загостренням проблем розвитку сільського середовища і тривалим ігноруванням їх владними інституціями.

Політика розвитку сільських територій у Європейському Союзі тісно переплетена із Спільною аграрною політикою ЄС і розвивається відповідно до Лісабонської та Гетеборзьких стратегій.

У Європі можна чітко відстежити два окремих підходи до розвитку сільських територій: розвиток "знизу" та розвиток "згори". Модель РСТ "знизу" майже класично апробована в Австрії, зокрема в її альпійській частині, тоді як модель "згори" - у ФРН, на теренах Баварії. На майбутній період визначено три пріоритетні осі дій, єдині для всіх країн ЄС: конкурентоспроможність; середовище та управління

земельними ресурсами; багатофункціональне село та якість життя.

Яскравим прикладом використання європейського досвіду розвитку сільських територій є робота громади селища Зноб-Новгородське [3].

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Вишняк Н. В., *учень*

Конопотська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №3

Актуальність даної теми полягає у важливості розв'язання енергетичного питання шляхом створення програми розвитку атомної енергетики та дослідженні перспектив її розвитку.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних і методичних положень економічних засад розвитку атомної енергетики взагалі та визначення місця України на світовому енергетичному ринку.

Об'єктом дослідження є діяльність енергетичного сектора, основою якого є використання атома.

Предметом дослідження є особливості функціонування вітчизняної атомної енергетики.

У роботі використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. А саме: історико-генетичний, системний, діалектичний, структурно-логічний, економіко-статистичний, метод аналізу і синтезу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні теоретико-методологічних засад функціонування атомної енергетики та її впливу як на національну економіку, так і на навколишнє середовище.

Історія розвитку атомної енергетики є досить цікавою. Аналізуючи період становлення атомної енергетики, можна дійти до досить цікавих висновків. Поява атомної енергетики одразу ж після Другої світової війни не випадкова. Всі наукові дослідження в цій галузі напередодні і під час війни були спрямовані на винайдення, перш за все, потужної зброї.

Для функціонування АЕС України потрібно досліджувати та

розвивати виробництво урану та цирконію.

Атомна енергетика на ряду з недоліками має значні переваги, що робить її пріоритетної галуззю енергетики в Україні.

Атомна енергетика відіграє важливу роль в енергетичному потенціалі людства, і на даний час ми не можемо обійтися без неї. Але потрібно розвивати альтернативні джерела, і, можливо, в майбутньому людство здійснить свою мрію: знайде ключ до отримання невичерпних запасів енергії, за допомогою яких зможе повністю задовольнити свої потреби, не порушуючи гармонії з природою.

Теоретична й практична значимість роботи полягає у можливості застосування викладеного матеріалу в школі при вивченні економіки, географії, фізики.

Керівник: Олех А. П., *учитель-методист*

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Шульга І.А., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Невід'ємною складовою частиною сучасного ринкового господарства є мале підприємництво, яке надає економіці певну гнучкість, мобілізує крупні фінансові і виробничі ресурси населення, акумулює в собі потужний антимонопольний потенціал, служить серйозним фактором розв'язання соціальних завдань.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку малого підприємництва.

Метою роботи є розробка теоретичних та практичних рекомендацій щодо формування та розвитку малого підприємництва

Під потенціалом підприємства зазвичай розуміють сукупність чинників, які характеризують силу, джерела, спроможності, кошти, запаси, ресурси та інші резерви, які можуть бути використані в економічній діяльності [1].

Мале підприємництво - цілком самостійна і найбільш типова форма організації економічного життя суспільства зі своїми

відмітними особливостями, перевагами і недоліками, закономірностями розвитку.

В сучасних умовах сутність малого підприємництва правомірно визначити, як самостійне організаційно-господарське новаторство на основі використання різних можливостей випуску нових товарів або старих – новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту тощо, з метою отримання прибутків та самореалізації власної мети [3].

Формування потенціалу малого підприємства це процес пошуку створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм для стабільного розвитку та ефективного відтворення. У зв'язку з тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем і забезпеченням високої якості реалізації, важливо визначити, які саме чинники обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їхню збалансованість та ефективність використання.

Потенціал розвитку малого підприємства можна визначити як поєднання ресурсних можливостей, управлінських здібностей і вмотивованості підприємця, а також готовності персоналу до здійснення у відповідь на зовнішні виклики організаційних змін, спрямованих на формування і посилення конкурентних переваг підприємства, реалізація яких сприяє зміцненню його ринкових позицій, кількісному і якісному зростанню.

Важливість малих підприємств ще і в тому, що ведучи запеклу конкурентну боротьбу за виживання, вони вимушені постійно розвиватися і пристосовуватися до поточних умов ринку, адже щоб існувати треба отримувати кошти для існування, а значить бути кращим за інших, щоб прибуток діставався саме їм.

Взагалі ж, мале підприємництво необхідно розглядати як системоутворюючу складову господарського комплексу в системі реалізації економічних законів.

Закономірною основою пізнання сутності становлення та розвитку малого підприємництва в сучасних умовах є розроблення і удосконалення цілісного підходу до регіональної економічної політики на основі теоретичних, науково-

обумовлених шляхів до пізнання явища, яке вивчається на категорійному рівні відносно вихідних категорій ринкової економіки.

Відсутність сприятливих умов для розвитку підприємництва базується на недосконалості механізмів державного регулювання, а саме: податкова та фінансово-кредитна система не відповідає вимогам сьогодення; недосконала система державного регулювання ціноутворення; диспропорції у перерозподілі податкових зборів між центром та регіонами тощо. Жоден підприємець не буде працювати декілька років поспіль збитково.

Разом з тим розвиток нових технологій і ринків призвів до того, що сьогодні в Україні, як ми вже зазначали, спостерігається значне зростання малих підприємств. З огляду на їх економічної діяльності та власності, державні органи влади не в змозі своєчасно реагувати на зміни економічних умов життєдіяльності цих суб'єктів. Практика показала, що у сфері економіки відбуваються докорінні зміни, які супроводжуються фундаментальною трансформацією бізнес-процесів і системи та зумовлені економічною глобалізацією. Істотно змінюється характер і спрямованість процесів організації, виробництва, реалізації, інвестування та конкуренції [2].

Незважаючи на певні досягнення малих підприємств, значна частка їх доходів приховується і тому держава нічого не отримує від цих досягнень.

Наразі пріоритетами діяльності малих підприємств має бути вдосконалення механізмів стимулювання розвитку бізнесу, створення умов для підвищення конкурентоспроможності, а державні органи влади повинні вдосконалити нормативно-правові передумови щодо податкової реформи з метою зміцнення фінансово-економічної основи малих підприємств. Фінансове забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів має здійснюватися за рахунок власних коштів малих підприємств та залучених коштів інвесторів.

Керівник: Зубко К.Ю., *аспірант СумДУ*

1. Варналій З. Мале підприємництво : Основи теорії і практики: Монографія. 3-тє вид., стереотипне. -К.: Знання, 2005. -302 с.
2. Стадник В.В., Петрицька О.С. Структурні та чинники

формування потенціалу розвитку малого підприємства.//Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 12. - с.124-129

3. Парсяк В. Малий бізнес у контексті інноваційного розвитку економіки//Економіст. - 2006. - № 8. - С. 52-53.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ У 2012 р.

Лютий І.І., Завалій Д.В., *студенти*
Конотопський інститут СумДУ

З 1 січня 2012 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва)» [1]. З цього часу спрощена система оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів господарювання встановлюватиметься виключно в умовах Податкового кодексу України.

Ухвалення Закону є компромісом між суспільством та владою. Зміни, внесені до спрощеної системи, створять сприятливі умови для ведення бізнесу суб'єктами малого підприємництва, поліпшать податковий клімат для підприємців.

Цей закон - відгомін «податкового майдану» [2].

Нововведення полягають в тому, що суб'єктів спрощеної системи оподаткування розділили на декілька груп. Фізичних осіб-підприємців, залежно від специфіки діяльності, поділили на 3 групи (категорії), а для юридичних осіб створили окрему групу: до I та II віднесли власників бізнесу, які надають послуги населенню (наприклад, перукарні, салони краси, майстерні, ринкові торговці, власники невеличких крамничок, та інші дрібні підприємці), які займають близько 65-70% від всіх підприємців на спрощеній системі оподаткування; до III групи відокремили підприємців, які працюють з підприємцями та юридичними особами, що оподатковуються на загальній системі оподаткування; до IV групи віднесли юридичних осіб платників податку на спрощеній системі оподаткування.

Особливе відокремлене місце займають фізичні особи (не підприємці), які при несистематичній реалізації продукції повинні отримувати короткотермінове свідоцтво платника.

З 1 січня 2012 р. спрощену систему оподаткування можуть обрати юридичні та фізичні особи, які відповідають двом критеріям [3].

Критерій 1. Обсяг доходу платника єдиного податку за календарний рік і кількість найманих працівників: для фізичних осіб-підприємців кількість працівників, із якими одночасно укладено трудові договори, не може бути більше 20 осіб, а обсяг доходів платника єдиного податку за поточний календарний рік – не вище за 3 млн. грн.; для юридичних осіб середньооблікова чисельність працівників не має перевищувати 50 осіб, а обсяг доходу платника єдиного податку за поточний календарний рік не може бути більшим за 5 млн. грн.

На зміну звичному для кожного платника єдиного податку терміну «виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» прийшов «доход платника єдиного податку». Юридичні та фізичні особи-підприємці визначають його як при обчисленні об'єкта обкладення єдиним податком, так і для перевірки/набуття права працювати на спрощеній системі оподаткування (п. 292.14 ПКУ [4]).

Критерій 2. Фізична або юридична особа-підприємець є резидентом України, відповідає умовам щодо складу засновників і не провадить діяльності, здійснення якої унеможлиблює застосування спрощеної системи оподаткування (п.п. 291.5, 291.6 ПКУ [4]). Для сплати податку потрібно знати: хто його сплачує (платника податку), з чого сплачують (об'єкт оподаткування) та який його розмір (ставка).

Таким чином, нововведення щодо застосування спрощеної системи оподаткування та обліку включають наступне: сутність єдиного податку дещо змінилась, оскільки він вже не є «єдиним» для підприємців з відносно однаковими умовами; сутність спрощеної системи для платників III категорії достатньо ускладнена, оскільки без бухгалтера обрахувати та здати звітність з ПДВ досить складно. Отже, багатьом підприємцям з цієї категорії слід почати пошук бухгалтера, або ж самостійно вивчити відповідний розділ Податкового Кодексу

з подальшим моніторингом відповідних змін у законодавстві; зміни надали змогу підприємцям співпрацювати з юридичними особами та «враховуватися» до витрат, але «ціною» сплати податку у розмірі 3-5% від доходу; «спрощенням» збільшили максимальний розмір доходу за рік у розрізі категорій, але одночасно обмежили коло осіб, з якими можливо здійснювати підприємницьку діяльність та одночасно збільшили ставку податку; звіт спрощенців завдяки нововведенням набув статусу «податкової декларації», отже, тепер за його неподання податківці можуть застосувати штрафні санкції 1020 грн. за кожну другу та наступну ненадану декларацію [5].

Однак, так чи інакше, кожен з підприємців може вже сьогодні проаналізувати відповідні зміни у законодавстві та прийняти відповідні рішення.

Керівник: Щербіна О.В., *ст. викладач*

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності : остання редакція від 04.11.2011 [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № №4014–V). – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua
2. Василенко А. Вигоди та переваги єдиного податку// Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 70. – С. 3-6.
3. Податковий кодекс України : остання редакція від 19.01.2012 [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № 2755-17). – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua
4. Єдиний податок – 2012 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 113. – 65 с.
5. Левицький С. До уваги підприємців. Спрощена система оподаткування у 2012 році// Рівне вечірнє. – 2011. – № 96.

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Шамардина К.В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

У період становлення ринкових відносин в Україні відбулися докорінні зрушення в усіх аспектах життєдіяльності населення. Соціально-економічна криза зумовила загострення негативних тенденцій демографічного розвитку у всіх регіонах України, відбувся остаточний перехід відтворення населення до звуженого типу. Важливим досягненням стало усвідомлення того, що соціально-економічні умови впливають на народжуваність не безпосередньо, а через репродуктивну поведінку, через зміни у структурі потреб, цінностей та норм. Ступінь сприятливості умов життя населення залежить, звичайно, від рівня соціально-економічного розвитку регіону. Під умовами життя розуміють сукупність всіх зовнішніх факторів, які впливають на життя людини[3].

За Г. Старостенко [4, с.13] серед факторів здоров'я населення головним виступає рівень соціально-економічного розвитку суспільства. Важливою проблемою демогеографії є суттєве зниження рівня життя населення. Це сталося внаслідок дії таких чинників: збільшення захворюваності, зростання дитячої смертності, зниження зайнятості та зростання безробіття, зменшення коштів на соціальне забезпечення населення, низьку забезпеченість житлом, складну екологічну ситуацію, зростання злочинності. Соціально-економічний розвиток визначає також рівень життя населення. Складні соціально-економічна та екологічна ситуації привели до падіння рівня життя значної частини громадян України, зростання смертності і захворюваності.

Сьогодні жінка поставлена перед дилемою – мати більшу кількість дітей чи працювати, і в більшості випадків жінка вирішує це питання на користь роботи. До того ж переважна більшість молодих людей вважають правильним обмежити величину сім'ї однією, максимум двома дітьми[3]. До основних причин небажання жінок мати більше дітей в сім'ї відносяться: значні грошові витрати на дітей, прагнення до швидкого підвищення життєвого рівня незалежно від зайнятості жінок, погані житлові умови, труднощі у вихованні дітей, небажання особистих жертв, страх перед пологами[2].

Але не зважаючи на все це уряд намагається змінити

ситуацію на краще. В Україні створена потужна служба планування сім'ї. Програма спрямована на подолання кризових тенденцій, що перешкоджають відтворенню населення. Вона покликана сформувати в людей потребу мати повноцінну родину, бажаних і здорових дітей і радикально змінити відношення кожної людини і держави в цілому до проблем планування сім'ї [1].

Нижче приведені дослідження має на меті показати який відсоток населення може дозволити собі народження та гідне матеріальне забезпечення дитини. Отже, допомога при народженні дитини надається у розмірі 25 050 гривень, який встановлений державою на період народження першої дитини. Розрахуємо скільки потрібно мінімально витратити коштів на утримання однієї дитини впродовж перших трьох років.

Наступним кроком було встановлення чи матиме сім'я той прожитковий мінімум, який запатентований державою. І як висновок визначено, який відсоток населення зможе дозволити собі утримання дитини.

Таблиця 1 – Прогнозні витрати на дитину

Стаття витрат	Кількість використаних коштів протягом трьох років, грн
Пологовий дім	1 000
Їжа (+ предмети годування)	14 900
Одяг	5 500
Ліжечко, ходуні, стільчик для годування, коляска)	3 200
Ліки (+ предмети гігієни)	1 100
Памперси	6 000
Іграшки	500
Комунальні послуги	4 320
Разом	40 880

На основі наведених даних можна зробити висновки про те, що дозволити собі народження і гідне матеріальне забезпечення дитини в змозі лише та частина населення, яка має середню заробітну плату. Цей результат не є

втішним. Демографічна проблема в Україні існує і надалі. Потенційним батькам здається, що у них не достатньо сил, впливу і грошей, щоб утримувати дитину. На жаль всі ті допомоги, які надає держава для стимулювання людей щодо створення сім'ї не є у достатньому розмірі. Тож я можу сказати лише одне, що народити дитину на сьогоднішній день це «розкіш» для будь-якої молоді сім'ї.

Таблиця 2 – Структура населення за ознакою можливості утримання дитини

Витрати	Розрахункова потреба, грн	Запатентовано державою, грн
Кількість витрат на дитину	40 880	25 050
Прожитковий мінімум (сер.)	1 152	1 073
Прожитковий мінімум (мін.)	358	1 073
% українців з сер. з/п	26%	
% українців з мін. з/п	43%	

Керівник: Зубко К.Ю., *аспірант СумДУ*

1. www.kmu.gov.ua
2. www.galinfo.com.ua
3. ukr-tur.narod.ru
4. Старостенко Г.Г. Методологія і практика досліджень відтворення населення України (регіональний аспект).– К., 1999.

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Кокотіна І.В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Поняття «моніторинг» розглядається з точки зору управління підприємством як етап управлінського циклу, що підтверджується в роботах таких авторів як Е.М. Коротков, Б.Г. Литвак, П.І. Кононенко, Д. Хана, Н.Г. Данілочкіна, М.О. Кизим, В.А. Забродський, О.С. Олексюк, І.Й. Плікус.

Ефективність управління діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Вичерпна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку і ринкової вартості підприємства.

Спираючись на теорію менеджменту, моніторингом вважаємо систематичне спостереження за процесами, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання з метою оцінки та виявлення тенденцій їх змін. Фінансовим моніторингом є систематичне спостереження за фінансовою діяльністю та фінансовим станом підприємства, що включає аналіз виявлених тенденцій з метою прийняття управлінських рішень щодо фінансування діяльності підприємства та його розвитку.

Слід розрізняти обов'язковий і внутрішній фінансовий моніторинг: обов'язковий фінансовий моніторинг – це сукупність заходів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України; внутрішній фінансовий моніторинг – діяльність суб'єктів фінансового моніторингу по виявленню фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів.

Особливістю фінансового моніторингу є те, що він здійснюється на двох взаємопов'язаних рівнях. На першому рівні відбувається виявлення операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу та операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, шляхом порівняння

нормативно закріплених ознак операцій, які підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу, з ознаками операцій, які проводить суб'єкт первинного фінансового моніторингу. А на другому – перевірка вищевказаної інформації про зв'язок фінансових операцій з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом.

Об'єктами фінансового моніторингу є [6]: господарські ресурси, зобов'язання і фінансові джерела підприємства; рівень прибутку і витрат, що дозволяє прогнозувати очікувані доходи і пов'язані з ними ризики; обороти підприємства, структура її активів; обсяг, динаміка і синхронність потоків грошових коштів.

Фінансовий моніторинг здійснюється на основі відповідного організаційно-методологічного забезпечення. Організаційне забезпечення фінансового моніторингу залежить від фінансових, технічних та інших можливостей господарюючого суб'єкта. Методологічне забезпечення може бути представлене наступними підходами [1, 2, 8]: методика системної оцінки фінансового стану; комплексна матрична методика фінансового стану; коефіцієнтні методи; методики комплексної оцінки фінансового стану. Фінансовий моніторинг як функція управління підприємством має наступні особливості: джерелом вихідної інформації є фінансова звітність підприємства за період, достатній для формування висновків про динаміку фінансового стану та тенденції змін фінансової діяльності підприємства; застосування інформаційних технологій для обробки масиву даних та побудови прогнозних моделей фінансово-господарської діяльності підприємства; результати оцінки, отримані в результаті моніторингу повинні бути доступними, наочними та можуть бути використані для прийняття управлінських рішень без додаткової інтерпретації.

Керівник: Прокопеч О.В., *к.е.н., доцент*

1. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. – К.: Знання. – 2008. – 378 с.
2. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / М.О. Кизим, В.А. Забродський та ін. – Х.: ВД
3. “ІНЖЕК”, 2003. – 141 с.

4. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: Учебное пособие. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 480 с.
5. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера. – К.: Ника-центр, 2005. – 480 с.
6. Кононенко П.И. Стратегическое программно-целевое управление производственно-хозяйственной системой. – М.: ИТК “Дашков и К”, 2003. – 270 с.
7. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2008. – 279 с.
8. Литвак Б.Г. Разработка управленческого решения. – М.: Дело, 2000. – 392 с.

СТАН І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Бабич М.Ю., *студент*
Політехнічний технікум КІСумДУ

Дослідження стану і проблем економічного розвитку транспортної інфраструктури України на сьогодні є одним з пріоритетних економічних питань, яке має безпосереднє відношення до всіх без винятку галузей національної економіки. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності нашої країни неможливий без створення сучасної, такої, що відповідає світовим стандартам транспортної інфраструктури. Беручи до уваги географічне розташування України, можна стверджувати, що наявність основних транспортних транс'європейських коридорів Балтика - Чорне море та Схід – Захід мала б постійно збільшувати обсяги перевезень всіма видами транспорту, але, нажаль, існують певні проблеми.

Критичний рівень фінансового стану галузей залізничних та автомобільних перевезень має підґрунтям украй занедбаний рухомий склад та матеріально-технічну базу. Щодо автомобільних перевезень – тут основним недоліком вважають поганий стан доріг та проблемну тарифну політику. Питання інвестування модернізації залізничної та автомобільної галузей на сьогодні вирішуються дуже повільно, повсякчас наштовхуючись на різного плану перешкоди. Соціальні потреби

працівників транспортних галузей задовольняються мінімально, тому, незважаючи на розгалуженість транспортної інфраструктури України, кількість працюючих в галузі – 9,7% від загальної чисельності працівників, зайнятих в економіці країни. Тіньове вирішення тарифних питань та ціноутворення в галузях перевезень призводить до гальмування вирішення питань міжнародних, що, в свою чергу, прямий шлях до втрати транзитних перевезень через транспортні коридори України.

Вирішення проблем економічного розвитку транспортної інфраструктури України - це, на нашу думку, в першу чергу оновлення основних засобів цих галузей. Для проведення масштабних перетворень, які можуть зробити галузі транспортних перевезень конкурентоспроможною на світовому ринку та прибутковою, потрібно знайти вільні кошти. Звичайно, найпростіший шлях - іноземне або вітчизняне інвестування. Але, враховуючи достатньо слабку законодавчу базу та велику можливість тіньових фінансових операцій на різних щаблях управління, цей шлях не гарантує стовідсоткову віддачу від вкладення капіталу.

Вирішенням проблеми фінансування транспортної інфраструктури України, на нашу думку, є існування самої транспортної інфраструктури. Шляхом введення деяких ресурсозабезпечуючих та соціально-економічних інновацій можливо вивільнити потрібні кошти із структури самої транспортної галузі. Заходи, що пропонуються: створення конкурентного середовища в галузях перевезень сприятиме оновленню основних засобів. Ринкові умови, що спонукатимуть виробників послуг перевезень підтримувати галузі транспортної інфраструктури в задовільному стані, напряду залежать від втручання держави – знищення монополії на деякі види перевезень може стати позитивним кроком у вирішенні проблем економічного розвитку транспортної інфраструктури України; конкурентне середовище в галузі може і створить попит на послуги перевезень і тому, ми вважаємо, можливим є заключення контрактів з комерційними структурами – користувачами послуг з подальшим отриманням прибутків; розвиток митної інфраструктури також матиме прямий вплив на підвищення конкурентоздатності транспортних послуг

перевізників України. Доцільним є й покращення якості послуг митної організації при перетині державного кордону; в умовах конкурентного ринку в галузі необхідним стане поняття рентабельності, згідно якого потрібно провести рангування залізничних вокзалів і колій, автовокзалів та визначити нерентабельні об'єкти з подальшою їх ліквідацією. Підтримка нерентабельних об'єктів в робочому стані – це додаткові витрати, які можливо використати в інших напрямках; важливо не знищити попит пересічних громадян на користування послугами інфраструктури перевезень, тому бажано тарифи на перевезення пасажирів залишити невисокими, а витрати перевізників компенсувати за рахунок надання їм певних податкових пільг.

Керівник: Сахнюк Ю.В., *викладач*

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Кисляк І.Г., *студент*

Конотопський інститут СумДУ

В Україні питання розвитку ринку земель досліджено не достатньо, але питання продажу земель нашої країни все більше набуває актуальності на сьогодні і формування ринку земель сприятиме цьому.

Ринок земель - це система правовідносин між відчужувачами земельних ділянок (прав на них) та особами, які набувають право на земельні ділянки.

До об'єкту ринку земель слід віднести всі землі України, які, відповідно до чинного земельного законодавства, можуть бути залучені до системи товарно-грошових відносин.

До суб'єктів ринку земель слід віднести Фонд державного майна, Державний фонд земель, Державний земельний банки, спілки співвласників земельних паїв[1, с.19].

Ринок земель є невід'ємною частиною економіки будь-якої розвинутої держави. Земля - найважливіший ресурс, що посідає виняткове місце в житті і діяльності будь-якого суспільства. Земля не є класичним товаром і тому ринок землі володіє цілою низкою специфічних особливостей[2].

По-перше, земля є безкоштовним подарунком природи, що дозволяє говорити про ірраціональний характер її вартості. Проте, земля є об'єктом купівлі-продажу; з нею пов'язані земельні орендні відносини і земельні орендні відносини.

По-друге, залежно від тих чи інших природно-кліматичних умов, а також місцезнаходження ділянок землі, останні поділяються на кращі, середні та гірші. В основі такого розподілу лежить природна родючість ґрунту, від якого залежить продуктивність землі. Але він може бути поліпшений в результаті додаткових вкладень у нього праці та капіталу.

Обмеженість пропозиції земельних ресурсів тільки посилюється закріпленістю землі в приватній власності. В умовах ринку землевласники вельми неохоче продають свої земельні ділянки, віддаючи перевагу здачі землі в оренду, вони одержують право отримання стабільного прибутку, саме тому в кожний певний момент продається лише незначна частина земельного фонду, в цьому полягає принципова особливість ринку землі в розвинутих країнах. Але в нашій країні з кожним роком стає не вигідно здавати землю в оренду, і люди все більше замислюються про продаж своєї землі.

Розвиток ринку земель сільськогосподарського призначення сприятиме прискоренню розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, суттєвому підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору, відновленню українського села та підвищенню рівня життя українських селян – 40% громадян України [2].

Дозвіл на продаж сільськогосподарських земель за тими правилами, які передбачається встановити Законом України «Про ринок земель» дозволить: припинити неконтрольований «чорний» продаж угідь, а отже, сприятиме встановленню їх ринкової вартості; сформуванню прийнятні з економічної точки зору земельні ділянки для ефективного господарювання [2].

Багато хто з людей, які мають землі побоюються, що ринок землі допомагатиме іноземцям, олігархам, спекулянтам скупити землю за безцінь, обдурити їх і залишити взагалі ні з чим.

Але все ж таки хочеться розвіяти ці страшні побоювання і довести до відома, що згідно урядового законопроекту “Про ринок земель” розвиток ринку землі встановлює наступні

правила: іноземці матимуть право лише орендувати землі сільськогосподарського призначення у громадян України; будуть встановлені високі ставки державного мита при перепродажу сільськогосподарських земель; передбачається заборонити надмірну концентрацію земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності однієї особи [3].

Отже, ми переконані, що при розвинутому ринку земель, коли земля є товаром, люди мають більше прав і можливостей диктувати свої умови. Земельний ринок формує умови, що стимулюють ефективне використання землі і змушує окремих суб'єктів відмовитися від частини землі, або від всієї ділянки, якщо вона не функціонує ефективно. Проте ринок землі, особливо в його ліберальному варіанті, не є гарантом стабільності. Заповнення недоліків ринку - найважливіше завдання держави. Держава зобов'язана впершу чергу створити умови захисту прав власності на землю, дотримання суб'єктами своїх договірних зобов'язань, цілеспрямованого та розумного використання земельного фонду країни, при цьому політика держави має базуватися на поєднанні інтересів усіх господарюючих суб'єктів аграрного сектора.

Керівник: Самусь А.І., *викладач*

1. Шарий Г., Микитенко Ю., Банна Т. Складові концепції державного регулювання і розвитку ринку земель // Землевпорядний вісник -2008.-№1.-с.16-24.
2. Земельні ресурси. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Київській області http://eco-kiev.com.ua/zemelni_resursi.html
3. 100 запитань та відповідей по земельній реформі. Інформаційне агентство «AgroNews» <http://agronews.in.ua/sto>

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Придій В.І., *студент*

Політехнічний технікум КІСумДУ

Україна – одна з найбільших європейських держав, тому вирішення проблеми економічної інтеграції та вибір напрямку

інтеграції на сьогодні стоїть дуже гостро.

На початку свого становлення як суверенної держави, Україна проголосила курс на європейську інтеграцію. Зумовлено це суто українськими інтересами чи тяжінням до європейського ринку як економічного центру сучасності, є такий вибір доцільним чи слід повернутися до інтеграції з країнами колишнього СРСР – ці питання не мають однозначної відповіді. Дослідники питання інтеграції України мають безліч аргументів «за» і «проти» кожного з напрямків розвитку нашої держави.

Питання євроінтеграції України вже розглядалось такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками, як А.Кудряченко, Є.Василенко, Г.Надтока, В.Сіденко, А.Філіпенко, А.Лук'яненко, О.Дергачов, П.Асснер, Д.Іден, П.Гауен, Ж.Сапір. Членство в Європейському Союзі для України, на думку вищевказаних дослідників, є найкращим способом зміцнення позицій держави у світовій системі міжнародних відносин. Для вступу до ЄС потрібно відповідати так званим Копенгагенським критеріям – політичним, економічним та членським. Країна, що прагне бути в ЄС, відповідно до членських критеріїв має відповідати й критеріям конвергенції (Маастрихтські критерії), а саме: відношення дефіциту бюджету до ВВП не повинно перевищувати 3% (в Україні даний показник становить 6,7%); відношення державного боргу до ВВП не повинно перевищувати 60%; (в Україні даний показник становить 41,7%); достатній рівень стабільності цін та сталість середніх темпів інфляції не більше 1,5% (в Україні темпи інфляції складають 10,5%); довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати три кращі показники стабільності цін держав-членів більше, ніж на 2% (в Україні облікова ставка складає 7,75%).

Для більшої наглядності продемонструємо графічно (рис. 1).

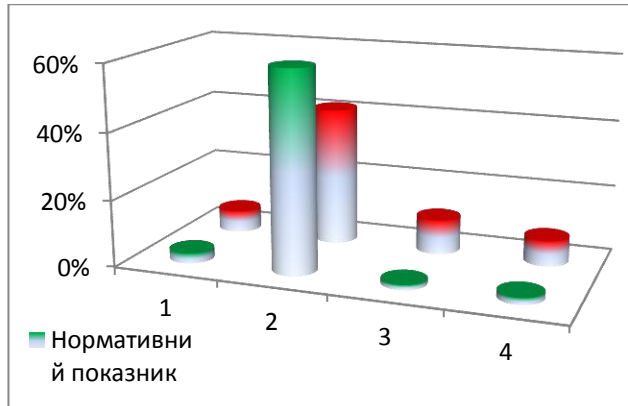

Рисунок 1 – Економічний розвиток України

Згідно вищевикладених показників, Україна не відповідає багатьом стандартам ЄС, тому доволі важко розглядати її як кандидата в члени цього об'єднання держав.

Розглядаючи поняття глобалізму в економіці, який передбачає волю людей до співіснування, можна дійти висновку, що співіснування можливе тільки коли кожна держава і люди в ній мають відповідні умови і право на економічний розвиток та забезпечене життя в рамках економічного союзу.

На нашу думку, Україна зможе мати необхідні умови для розвитку виробництва та забезпечення життя людей в умовах глобалізації, якщо матиме змогу здійснити певні заходів, спрямовані на повернення на Україну для стимулювання виробництва конкурентоспроможних товарів державних коштів, що були свого часу вивезені за кордон бізнесменами і політиками з метою накопичення особистого прибутку; розробка та реалізація дієвих програм державної підтримки розвитку малого і середнього бізнесу як на Україні, так і за координом; виведення на новий щабель розвитку економічних зв'язків з країнами СНД і країнами третього світу - освоєння східних торговельних ніш має відбуватися паралельно з економічним співробітництвом з країнами Заходу.

Глобалізація як закономірний процес розвитку та ідея європейського вибору економічної орієнтації України не повинні стати на перешкоді намаганням нашої держави стати

економічно розвиненою державою, яка може на рівних вирішувати питання політичної та економічної інтеграції.

Керівник: Сахнюк Ю.В., викладач

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ КРАЇНИ

Танський В.В, *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Соціально-культурні заходи є одним з найголовніших прихованих важелів управління. З їх допомогою можна підтримувати та впливати на загальну ситуацію в країні.

Не розвиненість індустрії розваг змушує людей реалізовувати свої соціальні потреби в мітингах протестів та подібних масових заходах.

Один із способів підтримки стабільності країни як в економічній так і у загальній ситуації є соціально-культурні заходи. Вибори у президенти в будь-якій країні починаються з передвиборчої кампанії, головною метою якої - привернути до себе якомога більше уваги й переконати у своїй правоті. Частіше всього це робиться шляхом «замилування» очей різними акціями та виступами «ні про що» тільки б було весело людям. ЗМІ можуть впливати на свідомість людей та переконувати у їх правильності, що не є об'єктивною. Технології проведення цих кампаній стають все витонченішими, і ЗМІ грає тут, мабуть, саму провідну роль. Свій початок така методика бере ще з часів Римської імперії й називається «Хліба та видовищ» - що значить управління людьми шляхом створення ілюзій чи умов для контролювання поведінки масами.

Вплив ЗМІ є неоднозначним. Це важель завдяки якому чиниться вплив на свідомість народу, що може призвести до масових заходів у виді мітингів та перерости до масових правопорушень, котрі згубно впливають на економічну ситуацію в країні.

У нашій країні розповсюджена «програма соціально-економічного та культурного розвитку» де зазначаються заходи

поліпшення проблемних аспектів країни. Таких як зростання доходів населення; соціально-економічного розвитку області; формування сприятливого інвестиційного іміджу; надійне функціонування систем життєзабезпечення населення; підвищення якості соціальних послуг; модернізація системи охорони здоров'я; підвищення якості загальної середньої освіти; створення належних умов для всебічного та повноцінного розвитку дітей; забезпечення розвитку культури і культурного розмаїття; соціальне відродження села та підвищення доходів селян, створення умов для розвитку аграрного сектору.

Ця програма відповідає загальноєвропейським стандартам та вимогам часу, але є проблема її втілення до життя в повному обсязі.

Для реалізації цих заходів потрібно правильно розділити завдання між ланками управління котрі розвиватимуть інноваційні технології, збільшувати інвестиції в галузі науки, освіти та поглиблювати скарбничку загальних знань для поліпшення ситуації в загалом.

Розвиток будь-якої держави, полягає не тільки в економічній стабільності, а й в соціально-культурному розвитку який сприяє виховуванню не тільки людини-бізнесу, а ще й свідомого громадянина.

Заради покращення не лише економічного, але й соціально-культурного становища країни потрібно об'єднання політико – економічних і соціально-культурних важелів управління, підвищення рівня свідомості сучасних політиків, які ставлять в основу всього економічні цілі, та не вміщають нічого більш високого. Без заміни політичної еліти не обійтися. Люди, які зараз при владі, що захищають капіталістичні ідеї з матеріальними цінностями на чолі, ніколи не зможуть управляти країною так, щоб політика не була в конфронтації з культурою [1].

Політики майбутнього мають бути зовсім іншими людьми. Іншими за рівнем свідомості. Розуміючими, що задоволення матеріальних потреб - це тільки одна сторона життя. Що коли понад усе ставляться матеріальні блага, то життя всіх людей перетворюється в нескінченну конкуренцію, де кожен кожному - конкурент і ворог.

Керівник : Грак А.М., *ст. викладач, к.е.н.*

1. В. Силантьев Культура и политика : противоборство или взаимодействие. [Електронний ресурс] // Грани епохи — 2012. — № 49. — Режим доступу: <http://agni-vs.narod.ru/>

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НАРАХУВАННЯ І ВИПЛАТИ АЛІМЕНТІВ

Комлик О.В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Негаразди, що виникають у сімейного подружжя, найболючіше відчують діти. У неповній сім'ї вони страждають емоційно та часто страждають матеріально. І досить рано знайомляться з новим словом – «аліменти».

Метою нашого дослідження є аналіз вітчизняного законодавства щодо нарахування та виплати аліментів. Говорити про це у студентському середовищі необхідно для того, щоб молодь виховувала у собі відповідальність, яка буде необхідною у дорослому житті.

Частиною другою статті 51 Основного Закону – Конституції України [1] та статтею 180 Сімейного кодексу України (надалі СК України) [2] чітко визначено, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення 23 років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. Щоб продовжувати отримувати аліменти після досягнення дитиною повноліття, якщо вона навчається, потрібно звернутися з відповідною позовною заявою до суду. Право на звернення до суду також має сама дитина, яка навчається.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» [3] визначено, що кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку. Закон не встановлює верхньої межі розміру аліментів на дитину, а називає лише мінімальний їх розмір (нижню межу).

Мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. У будь-якому випадку, визначаючи розмір аліментів, враховується стан здоров'я та матеріальне становище дитини; стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів; наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина; інші обставини, що мають істотне значення (п. 1 ст. 182 СК України) [2].

Щодо максимального розміру аліментів, які стягуються з боржника, то відповідно до ч. 3 ст. 70 Закону України «Про виконавче провадження» [4] він не повинен перевищувати 50 % заробітної плати цієї особи.

За заявою платника аліментів або їх одержувача, суд може визначити розмір аліментів у твердій грошовій сумі. Це має місце тоді, коли платник аліментів одержує нерегулярний, мінливий дохід, частину доходу одержує в натурі, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. Розмір аліментів, визначений судом у твердій грошовій сумі, підлягає індексації відповідно до закону.

Найпростіше, щоб не було конфліктів, установити розмір аліментів за домовленістю - у грошовій або натуральній формі, уклавши в нотаріуса договір. В інших випадках аліменти нараховуються на підставі позовної заяви. Якщо платник аліментів має у своїй власності будинок, квартиру, земельну ділянку, чи інше нерухоме майно, то за згодою з одержувачкою вони можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно. Такий договір нотаріально посвідчується і підлягає державній реєстрації (ст. 190 СК України) [2]. Якщо дитина перестала отримувати дохід або її дохід зменшився, заінтересована особа має право звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів.

У відповідності до ст. 191 СК України [2] аліменти на дитину присуджуються за рішенням суду від дня пред'явлення позову. Аліменти за минулий час можуть бути присуджені, якщо позивач подасть суду докази того, що він вживав заходів щодо одержання аліментів з відповідача, але не міг їх одержати

у зв'язку з ухиленням останнього від їх сплати. У цьому разі суд може присудити аліменти за минулий час, але не більш як за три роки. Під час обчислення заборгованості по сплаті аліментів не менш важливим врахування вимог ч 1 ст. 196 СК [2] України при виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення.

Також відповідно до ст. 625 Цивільного кодексу України [5] боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити 3% річних з простроченої суми, якщо законом або договором не встановлений інший розмір процентів.

Нам не потрібно було б вивчати інформацію, яка стосується аліментів на дитину, якщо б усі вчасно думали про близькі стосунки з іншою людиною, підійти із неабиякою відповідальністю до створення спільної сім'ї. Адже при здійсненні стосунків між людьми, завжди присутні і обов'язки, хоч інколи ми цього не розуміємо, обов'язки один до одного, до дитини. Проте вітчизняне законодавство надає дитині певний соціальний захист на випадок руйнування сім'ї.

Керівник: Щербіна О.В., *ст. викладач*

1. Конституції України [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № 4014-V). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.02 р. № 2947-III. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № 2402-III). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Закон України «Про виконавче провадження» [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № 2677-VI). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна рада України (закон № № 435-IV). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДП «КОНОТОПСЬКИЙ АВІАРЕМОНТНИЙ ЗАВОД «АВІАКОН»

Шамардіна К. В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Промислово-виробничий розвиток регіону тісно пов'язаний з наявністю стабільних у економічному плані промислових підприємств. Конотопщина у 2011 році отримала новий економічний поштовх : уряд країни офіційно оголосив про намір розвивати (у тому числі активно фінансувати) напрям ремонту та будівництва гвинтокрилів.

Розглянемо перспективи даного виду діяльності. Прогнозований обсяг світового гвинтокрилового ринку оцінюється на рівні \$70-80 млрд. або 9 000 одиниць техніки. Світовий парк гвинтокрилів у 2008 році складав 24086 машин, у 2009 році – 24625 машин, прогноз на 2015 рік – 36946 машин (приріст + 50%) [1].

Аналітики прогнозують зростання Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу, де спостерігається збільшення бюджетів та очікуються масштабні закупівлі техніки. Ринки Європи та Північної Америки прийшли у рівновагу, тому закупівлі техніки плануються на більш низьких рівнях, ніж у попередніх десятиріччях.

Оцінки розвитку цивільного ринку авіації на найближчі роки є позитивними. Зростання ринку може скласти 40% порівняно з попередньою п'ятирічкою, а середньорічний випуск гвинтокрилів сягне 700 одиниць.

Аналіз статистичних даних та прогнозів розвитку дозволяє виявити декілька основних факторів зростання ринку будівництва гвинтокрилів: високі ціни на енергоресурси та паливо стимулюють інвестиції у пошук та розробку нових родовищ, у тому числі у віддалених та важкодоступних куточках світу); збільшення кількості стихійних лих та надзвичайних подій збільшує потребу державних служб спасіння у нових видах техніки; зростання прибутку корпорацій та прагнення до престижу збільшує кількість корпоративних

замовлень на техніку.

Таким чином перспективними сегментами ринку гвинтокрилої техніки з динамічним розвитком є обслуговування шельфових нафтових розробок; термінова медична допомога; збір інформації; туристична галузь.

Таким чином можна стверджувати, що конотопське підприємство має реальні шанси посісти достойне місце на світовому ринку цивільного будівництва гвинтокрилів.

Державне підприємство «Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон» є унікальним виробничим комплексом, аналогів якого в Україні більше немає. Воно було засноване у 1931 році на базі авіаремонтних майстерень. Через свій особливий статус підприємство вже сьогодні має реальні можливості укласти контракти як з вітчизняними, так і з іноземними клієнтами замовниками. Серед постійних партнерів заводу є представники США, Індії, африканських країн та Росії.

На протязі 2012 року планується зібрати 18 повітряних машин, які будуть використовуватися у різних галузях народного господарства. Деякі експерти прогнозують здатність заводу випускати 40 гвинтокрилів на рік, а у 2015 році очікується вихід техніки сумського виробника на світовий рівень. Проте зайнятість уряду фіксуванням соціальних програм напередодні виборів скоріше за все змусить нас чекати на такі обсяги діяльності. Можна сподіватися, що заява губернатора Сумщини, що Конотоп у 2012 році випустить перший власний гвинтокрил, буде більш реальною для виконання [2].

Сьогодні завод відомий своєю ремонтною діяльністю. На даний час у світі експлуатується близько 2000 гвинтокрилів марок «МИ» та «КА» з двигунами серії ТЗВ-117. З них половина – у Росії та СНД. За останні роки парк гвинтокрилої техніки оновлювався вкрай повільно. Оскільки вік гвинтокрилів, що експлуатуються у нашій країні, становить 13 років та більше, а виробіток двигунів близько 1800 годин, то якісний та відносно недорогий ремонт користується попитом [1].

Відремонтовані ДП «Авіакон» гвинтокрили вже сьогодні не просто відновлюють втрачені технічні характеристики, а й набувають нових через модернізацію. Так вертоліт «МИ-8» вдосконалюється для використання у гірський місцевості,

монтуються технології нічного бачення, проходять випробування швидкого злітання та роботи в умовах високої температури. Додаткове цифрове обладнання дозволяє машині досягти вертикальної швидкості піднімання у повітря 22 м за секунду (підняття на висоту 5 000 м відбувається за 5 хвилин). Це доволі рідкісний показник. Під час випробувань пілоти встановили рекорд: піднімаються на висоту 8 000 м (це висота для реактивних літаків), використовуючи для цього кисневі маски [1].

На майданчику заводу знаходиться гвинтокрил «МИ-26». Він є найбільшим та найпотужнішим у світі, оскільки здатен підняти 20 т вантажу. Керівництво заводу звернулося до Кабінету міністрів України з проханням виділити \$5 млрд. для його ремонту та до оснащення.

Отже, м. Конотоп сьогодні чекає на новий етап розвиток промисловості, а відповідно на підвищення соціально-економічного рівня життя населення. Реальні можливості для цього є. ДП «Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон» робить м. Конотоп відомим не лише в Україні, а й далеко за її межами. Залишається раціонально використати наявні перспективи.

Керівник: Щербіна О.В., *ст. викладач*

1. Кацило Д. В Конотопе начато производство украинских вертолетов // ЛІГАБізнесІнформ [Електронний ресурс] / - Режим доступу: <http://biz.liga.net/all/transport/stati/2049591>
2. Сумская ОГА, «Мотор-Сич» и «АВИАКОН» подписали меморандум о вертолетостроении // Крылья авиации [Електронний ресурс] / - Режим доступу: www.wing.com.ua

СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА: МОЖЛИВОСТІ ЧИ ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Петрова Т., Коваленко І., *учні*
Конотопська міська гімназія

За даними ООН, близько 854 млн людей хронічно недоїдають. Світова продовольча криза почалась 2008 р. протриває мінімум 10–15 років. Зазначене й обумовлює

актуальність даної теми. Враховуючи потужність інтеграційних процесів у світі, зазначимо, що світовий агроринок є глобальною та диверсифікованою мережею. Метою розвідки є виявлення можливостей і загроз для України за умов наростаючої світової продовольчої кризи.

Світова продовольча криза несе в собі загрози для України через наступне: висока цінова нееластичність; обережне інвестування через великий термін окупності; ціновий диспаритет; за показником розорення й засолення земель Україна посідає I місце в Європі. Цю проблему можна було б вирішити сівозміною, проте для її проведення потрібно не менше 10000 га, що робить сівозміну неможливою, адже найпоширеніша форма господарювання - малоземельні господарства; довготривалий експеримент із формою власності в АПК; на рості світових цін на продовольство українським аграріям вдасться заробити, проте на внутрішньому ринку ціни також підскочать; перша сфера АПК в Україні майже не функціонує (70 % техніки працює з часів СРСР, що призводить до збільшення собівартості продукції, зниження темпів обробки земель та зменшення обсягів виробництва), тому українські аграрії неодмінно програватимуть західним конкурентам; імпорт добрив (залежність від країн-постачальників); застарілі агротехнології; проблеми з третьою сферою АПК, зокрема недостатні можливості зберігання й транспортування зерна (загальна місткість елеваторів України приблизно 30 млн. тонн, низька пропускна здатність портів – 1,2 млн. тонн на місяць); надмірне втручання держави в дії продовольчих трейдерів, зокрема експортне обмеження, введення пошлин на імпорт зерна, відміна НДС при операціях із зерновими культурами.

Можливостями України вважаємо наступні: Україна володіє 40% світових чорноземів, за умови їх раціонального використання держава може стати монополістом із виробництва якісного продовольства; більшість української продукції екологічно чиста, що зараз особливо цінується. За даними ISAAA, Україна посідає 76 місце за використанням ГМО; обробляється лише 10 % пахотних земель, що дає змогу в подальшому збільшити обсяги посівних площ; протягом грудня-квітня 2012 р. експорт продукції АПК зріс на 35 % порівняно з

відповідним періодом минулого року.

Існуючий рівень споживання порівняно з науково рекомендованими нормами свідчить про можливість України експортувати частину виробленої с/г продукції. Україна повинна максимально використати сьогодишню кон'юнктуру світового ринку, а це можливо за умови: впровадження торгівельної політики, яка б враховувала національні інтереси; залучення інвестицій, впровадження ефективних технологій, стимулювання виробництва екологічно чистої продукції; в контексті членства України в СОТ необхідно визначити перелік с/г товарів, на які доцільно підвищити ввізне мито; регулювання правових аспектів питання; створення зернової біржі; формування великотоварного виробництва; введення прогресивного податку на землю з твердою шкалою; введення значних податкових пільг для фірм, що займаються будівництвом і експлуатацією інфраструктури; подолання цінового диспаритету.

Керівник: Чорній Л. Й., *учитель*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ «ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Сучко Н.О., *викладач*
Конотопський інститут СумДУ

За останній час, в умовах економічних і фінансових криз, які змінюють одна одну, нагальним питанням існування кожного підприємства є пошук нових можливостей. Сучасне підприємство неможливо уявити без постійного оновлення. Актуальним стає питання інноваційної діяльності, її наукового обґрунтування і узагальнення.

Необхідність організації інноваційної діяльності обумовлена потребами підвищення техніко-технологічного рівня виробництва; збільшенням затрат і погіршенням економічних показників підприємств; швидким моральним старінням техніки і технології; визначаючою роллю науки і

підвищення ефективності розробки і впровадження нової техніки; важливістю і економічною доцільністю посилення інтенсивних факторів розвитку виробництва, на основі використання досягнень науково-технічного прогресу у всіх сферах економічної діяльності; потребами істотного скорочення строків створення і освоєння нової техніки; важливістю розвитку масової творчості винахідників і раціоналізаторів та використання їх пропозицій.

Дослідженням практичних і теоретичних проблем здійснення інноваційної діяльності займалися багато вітчизняних фахівців-теоретиків (Т.У.Буніч, П.Н.Завлін, А.С.Кулагін, Л.И.Леонтьєв, А.Ю.Юданов та ін.). Закордонні дослідники В.Беренс, Р.Друкер, Д.Кларк, Р.Портер, Й.Шумпетер й ін. розвили сучасну теорію економічних відносин, які відображають інноваційний характер підприємництва у виробничій сфері. Однак велика частина робіт цих учених носить переважно загальнотеоретичний характер чи присвячена рішенням окремих аспектів проблем.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність визначається як «одна з форм інвестиційної діяльності», що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу. Ця діяльність охоплює випуск і поширення принципово нових видів техніки і технології; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища.

Закон України «Про інноваційну діяльність» трактує інноваційну діяльність — як процес, спрямований на реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у

новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також у пов'язані з цим додаткові наукові дослідження і розробки. При цьому слід враховувати, що інноваційна діяльність означає весь, без виключень, інноваційний процес, починаючи з появи науково-технічної ідеї і завершуючи розповсюдженням (дифузією) продукту.

На практиці виділяють три основних види інноваційної діяльності: інноваційна діяльність в сфері техніко-технологічного забезпечення виробництва; інноваційна діяльність в сфері збільшення виробництва, підвищення якості і здешевлення продукції; інноваційна діяльність в сфері соціальної політики.

Можна виділити три способи організації інноваційної діяльності: на основі внутрішньої організації; на основі зовнішньої організації при допомозі контрактів на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів.

Найчастіше використовується другий спосіб організації інноваційної діяльності. Відносна рідкість використання першого способу пояснюється недостатнім потенціалом фірмової науки.

МЕРЕЖЕВИЙ МАРКЕТИНГ: СПОСІБ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ЧИ "ФІНАНСОВА ПІРАМІДА"

Капітаненко Ю.А., *студент*
Конотопська філія ПВНЗ «Європейський університет»

З переходом від планової економіки до ринкових відносин на недосвідченого в численних видах торгівлі, що застосовуються на Заході, покупця України хлинув потік зовсім незнайомих йому понять. Багаторівневий маркетинг (Multi Level Marketing, скор. - MLM або МЛМ) - один з найновіших і ефективніших напрямів в бізнесі, що в той же час викликає масу нерозуміння. Це не виробництво і не торгівельний бізнес в тому сенсі, як ми це зазвичай уявляємо.

Що ж таке мережевий (багаторівневий) маркетинг?

Маркетинг означає доставку товарів або послуг від виробника до споживача. Вираз "багаторівневий" - означає систему заохочення людей, що доставляють товар або послугу споживачеві. MULTI (багато) - означає "більше, ніж один". Level (рівень, ступінь) - швидше означає "покоління". Таким чином, можна назвати систему "просування продукції за допомогою декількох поколінь". Сучаснішим є термін "мережевий маркетинг".

Основним завданням мережевого маркетингу є інформаційне охоплення максимальної кількості людей. Продаж буде природним результатом цього інформаційного охоплення.

Мережевий маркетинг є дозволеним законом видом діяльності. Проте, його часто плутають з так званою "пірамідою" (шахрайством). Операції "піраміди" нелегальні і заборонені законом у всіх цивілізованих країнах. Схожість, дійсно, є - використовується такий же метод ланцюгової реакції - інформація передається від людини до людини, але на цьому схожість закінчується. Основна відзнака полягає в тому, що "піраміда" створюється не для просування товарів або послуг.

Мережевий маркетинг ставить перед собою завдання розповсюдження продукції і інформаційне охоплення ринку. "Піраміда" - це спосіб перекадання грошей з одних кишень в інших. У МЛМ же - гроші з'являються не з внесків, а за рахунок

реалізації компанією продуктів або послуг в споживчій мережі. Дохід кожного отримується не за рахунок засобів нижчерівневих, а за рахунок прибутку компанії, який вона розподіляє між своїми дистриб'юторами відповідно до результатів їх роботи і свого встановленого плану винагород.

Щодня у світі понад 100 тисяч осіб стають незалежними дистриб'юторами компаній. Мережеві компанії існують в 125 країнах світу. Як прогнозують економісти-аналітики, в ХХІ столітті приблизно 70% товарів в світі буде продаватися саме в системі МЛІМ. Прогнозується, що до 2015 року кількість компаній зросте до 30000.

Тому мережевий маркетинг – найбільш потужний з усіх наявних на сьогоднішній день способів розповсюдження товарів і послуг. Ураховуючи сучасний розвиток мережевого маркетингу в Україні і за кордоном, можна упевнено сказати, що в майбутньому компанії, які застосовуватимуть концепцію мережевого маркетингу, будуть успішними.

Керівник: Весперіс С.З., *к.е.н., доцент*

3. Амблер Т. Практический маркетинг / Пер. с англ. под общей ред. Ю.Н.Каптуревского. – СПб : Издательство "Питер", 1999. - 400с.
4. Войчак А.В. Особливості сучасної організації маркетингу на підприємстві // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец. Ф79. – К : КНЕУ, 2005. – 604с.
5. Момот І. З рук в руки. Архітектором першої товарно-грошової піраміди став розробник харчових добавок / І. Момот // Дзеркало тижня. – 23-29 вересня 2006. – № 36.
6. Яковлев Ю. П. Економіка торгівлі з використанням інформаційних технологій: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 376 с.

СЕНСОРНИЙ МАРКЕТИНГ У БРЕНДОБУДУВАННІ

Бутурлім В.Б., *студент*

Конотопський інститут СумДУ

Споживач вже настільки звик до реклами на радіо й телебаченні, білбордах, роздаткових матеріалах, що просто перестає на них реагувати, тому маркетингологи все більше

уваги приділяють нестандартним засобам впливу на покупця.

Ідея сенсорного маркетингу належить відомому творцю брендів та консультанту корпорацій «Disney's», «Mars», «Pepsi», «American Express», «Mercedes-Benz», «McDonald's», «Microsoft» та ін. Мартіну Ліндстрому: «Брендинг потрібно переорієнтувати...на зорово-слухове сприйняття і знайти спосіб надсилати сигнали та повідомлення використовуючи всі п'ять органів чуття людини» [2]. Інформація про продукт, одержана через різні канали сенсорного сприйняття, залишається в довгостроковій пам'яті й використовується під час прийняття рішення про купівлю. Кожен бренд має володіти такими якостями, які створювали б багатий чуттєвий та емоційний досвід взаємодії з ним.

Дана концепція підходить як для створення та просування сильних брендів, так і товарів повсякденного попиту.

У сенсорному маркетингу людські чуття – смак, нюх, зір, слух, дотик – поставлені на службу просування товарів.

Не бути забутим – мінімальне, але важливе завдання сенсорного маркетингу, без його вирішення неможливо створити у споживача відчуття потреби в продукції визначеної фірми [1].

Мета сенсорного маркетингу – створити приємну атмосферу для покупця, використовуючи для цього інструменти впливу на чуття, такі як: звуки, запахи, кольори, текстури. Важливо створити у споживача рефлекс-асоціації: черговий вплив на відчуття викликатимуть спогади про певний бренд [2].

Дослідження впливу сенсорного маркетингу показують: якщо покупка супроводжується приємним для людини звуком, то готовність придбати товар зростає на 65%. Приємний смак прискорює ріст цієї готовності на 23%, приємний запах – на 40%. Товар, приємний на дотик, люди готові придбати на 26% швидше, а приємний на вигляд –

на 46%. Сукупність впливів на всі органи чуттів повинна підвищити купівельну готовність клієнта на 200% [1].

Сенсорний маркетинг повинен дарувати споживачу особливі відчуття. Піддавшись магії кольорів, звуків і ароматів, занурившись в приємну атмосферу, залишивши в пам'яті найкращі асоціації від процесу покупки маркетологи створюють міцний емоційний зв'язок зі споживачем, який забезпечує успішність бренду.

Враховуючи різні характеристики аудиторії, виходячи з особливостей товару, можна змоделювати найбільш благополучну для бренду споживчу поведінку.

Унікальність сенсорного маркетингу полягає в тому, що можна впливати на аудиторію не тільки при безпосередньому контакті на місцях продажів, але й через рекламу, посилаючи покупцям не стільки раціональні мотиви покупки, скільки емоційний заклик згадати, відчувати, доторкнутися.

Таким чином, у найзагальнішому сенсі кожен канал чуттєвого сприйняття може бути задіяний для побудови більш якісного, сильнішого й довготривалого бренду. Однак цього неможливо досягти, якщо працювати з кожним органом чуття окремо, тому потрібно забезпечити сумарний позитивний ефект від усіх сенсорних точок дотику споживачів з брендом. Крім того, кожна з цих точок дотику може бути захищена товарним знаком для забезпечення її унікальності і щоб уникнути копіювання конкурентами.

Керівник: Ігнатенко Л.І., *викладач*

1. Линдстром М. Чувство бренда. Роль пяти органов чувств в создании выдающихся брендов. // М. Линдстром. – М. : Экмо, 2006.
2. Ульяновский А.В. Маркетинговые коммуникации. 28 инструментов миллениума // А.В. Ульяновский. – М. : Экмо, 2008.

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ М'ЯСОКОМБІНАТІВ УКРАЇНИ

Лисяний Є. С., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №12

Об'єкт дослідження – процес формування організаційно-економічних засад розвитку м'ясокомбінатів України на початку ХХІ ст.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні підходи до організаційно-економічних засад розвитку підприємств галузі через порівняльний аналіз діяльності Тульчинського та Конотопського м'ясокомбінатів.

Комбінати м'ясної галузі у своїй виробничій діяльності використовують сировину приблизно в таких пропорціях: яловичина – 40%, свинина – 30%, курятина – 25% і конина – 5%.

Обсяг вирощування худоби та птиці в аграрних підприємствах та домогосподарствах України у 2011 р. перевищив аналогічний показник 2010 р. на 10% в т.ч. свиней – на 13%, птиці – на 11%, а великої рогатої худоби – зменшився на 4%.

ТОВ «Тульчинм'ясо» – сучасне підприємство, оснащене високоефективним обладнанням іноземного виробництва та оперує новітніми технологіями по випуску м'яса, м'ясопродуктів, копченостей та ковбасних виробів.

ПАТ «Конотопм'ясо» через непродуману цінову, маркетингову й кадрову політику втрачає своє добре ім'я, постачальників, партнерів, популярність, часто не витримуючи конкурентної боротьби з м'ясокомбінатами сусідніх райцентрів Сумської та Чернігівської областей. Рівень конкурентоспроможності м'ясокомбінату знизила і діяльність приватних підприємців («м'ясників»), які перекривають канали постачання до підприємства.

ТОВ «Тульчинм'ясо» є дочірньою фірмою компанії «Терафуд», яка працює в аграрному, молочному й м'ясному напрямках. Диверсифікація діяльності і є запорукою успіху компанії.

Існує кілька ступенів охолодження сировини. Залежно від

глибини заморозки змінюється термін придатності м'яса. Кількість продукції щомісячно зменшується на 1-2%, тому дуже важливим є показник завантаженості морозильного обладнання з метою мінімізації втрат. Найвигіднішим є коефіцієнт завантаження обладнання морозильного типу $K=0,75$. Тульчинський комбінат завдяки меншому об'єму морозильних камер впритул підходить до вказаного коефіцієнта.

До собівартості продукції входять вартість сировини, заробітної плати найманим працівникам, енергоносії, амортизація тощо. Цей склад собівартості може змінюватись з різних практичних міркувань. Загальною тенденцією таких змін має бути якнайповніше відображення в собівартості дійсних витрат на виробництво продукції.

ТОВ «Тульчинм'ясо» виконує ще й соціальну функцію, забезпечуючи м'ясопродукцією за собівартістю садок «Веселка» для дітей з вадами зору та слуху й виділивши робочі місця (в межах 5% від загального числа працюючих) інвалідам.

Рентабельність продукції – це співвідношення прибутку до загальних витрат на виробництво товару. У 2011 р. рентабельність продукції Тульчинського м'ясокомбінату становила 5%.

Рушійними силами розвитку м'ясопереробної галузі промисловості слід вважати діяльність управлінських структур та працівників галузі, в основу яких покладено певні інтереси.

Особлива увага має бути приділена оптимальним важелям управління у сфері використання всіх ресурсів з поступовим збільшенням відповідальності за вирішення еколого-економічних проблем.

Керівник: Олех А.П., *вчитель-методист*

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ВИСТАВКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Науменко А.М., *студент*

Конотопська філія ПВНЗ «Європейський університет»

На сучасному етапі розвитку національної економіки для промислових підприємств надзвичайно актуальним є питання розширення існуючих національних ринків збуту та вихід на нові міжнародні ринки. У цьому напрямку ефективним інструментом маркетингових комунікацій є виставкові заходи, що проводяться на національному та міжнародному рівні.

Питання розвитку та діяльності виставок знайшли своє відображення у роботах таких відомих науковців, як Стів Міллер, Джинні Греггем Скотт, Я.Г.Крітсотакіс, А.Б.Крутік, Л.Д.Фролова, Ф.І.Шарков, Л.Є.Стровський та інших [3,5,6]. Проте аналіз результатів участі підприємств у виставках є дослідженням частково й потребує глибшого розгляду.

Виставкова галузь в Україні розвивається досить динамічно. Виставки та ярмарки проходять в 35 містах, у країні працює більше 120 виставкових фірм, загальна виставкова площа приблизно становить 300 тис. кв. м. На них щорічно проводяться 500-600 виставок, 20% з них універсальні, 80% - спеціалізовані. Щороку свої товари та послуги демонструють приблизно 258 тис. експонентів, привертаючи увагу 5-6 млн. відвідувачів, а обіг виставкової галузі досягає 55-60 млн. грн. на рік [4].

У сучасному світі виставкова діяльність – це не тільки демонстрація товарів перед закордонними і вітчизняними фахівцями, споживачами і широкою громадськістю з метою ознайомлення з передовими досягненнями у [відповідних](#) галузях і результатами науково-технічного прогресу, але й бізнес, який дозволяє виявити попит та пропозицію на товари та послуги.

Слід зазначити, що виставкова діяльність в Україні є пріоритетною галуззю, важливим важелем нарощування експортного потенціалу, просування продукції вітчизняних виробників на внутрішні та зовнішні ринки, залучення передових фірм до участі в розвитку економіки країни. Завдяки виставковим заходам на внутрішній ринок країни надходить найбільш конкурентноздатна продукція вітчизняного та зарубіжного виробника, тому промислові підприємства

розглядають виставкові заходи як найефективніший спосіб просування продукції, можливо, єдиний для виходу на закордонні ринки й зміцнення позицій на внутрішньому ринку [2].

Найактивнішими центрами виставкової діяльності в Україні є такі міста, як Київ, Одеса, Донецьк, Львів, Дніпропетровськ, Харків. Найпопулярнішими тематиками виставок останніх років були товари для будівництва, продукти харчування, меблі, автомобілі, промислові технології.

Політика підприємств, яка впливає на його відношення до участі у міжнародних виставках та ярмарках, повинна розроблятися систематично й базуватися на загальному плануванні діяльності підприємства, що відображає довгострокові тенденції його розвитку та майбутні перспективи. Однак необхідно враховувати той факт, що виставково-ярмаркові заходи є багатоцільовими засобами підприємницької комунікації й вони тісно пов'язані з політичною, демографічною, економічною й технологічною кон'юктурою, що формує чинники впливу на розподіл заходів, а також політику їх організаторів в відношенні спеціалізації і рівня послуг, які надаються [3].

Незважаючи на складну економічну ситуацію промислових підприємств в Україні, все ж проявляється тенденція до посилення виставкової активності, що свідчить про роль виставково-ярмаркових заходів як важливого засобу виживання в конкурентній боротьбі. Ефективна участь у даних заходах позитивно відображається на виробництві та збуті продукції підприємства, а відтак і на зростанні його економічних показників та економіки країни в цілому.

Проаналізувавши сучасні тенденції розвитку виставкової діяльності ми дійшли висновку, що в сучасних умовах виставка значно розширила свої функції. Окрім традиційних рекламних, інформаційних, комунікаційних функцій виставкові заходи є місцем випробування товарів та послуг на якість, створення та розширення інформаційної бази даних, проведення маркетингових досліджень та обміну досвідом, аналізу відповідного ринку, формування та встановлення ділових відносин між виробниками та споживачами на міжнародному

рівні, що допомагає просуванню продукції не тільки на внутрішній ринок країни, але і за її межі. Тому участь у виставці чи ярмарку не повинна розглядатись як незалежна, разова, чи відокремлена від маркетингового плану компанії подія, що використовується для виконання короткострокових завдань. Для участі у виставковому заході збутова політика підприємства не повинна обмежуватись окремим регіоном та бути орієнтована на широку споживчу структуру, а продукція має свідчити про високий рівень новизни.

Таким чином, створення сучасної виставкової індустрії в Україні на сьогодні виступає пріоритетним завданням. Тому розвиток виставок на сучасному етапі набуває виключно актуального значення. Виставкова діяльність є дієвим засобом комунікацій та відіграє важливу роль у зміцненні зв'язків зовнішньої та внутрішньої торгівлі України.

Керівник: Весперіс С.З., *к.е.н., доцент*

1. Про вдосконалення виставково-ярмаркової діяльності в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2007 р. № 1065.
2. Грищенко І.М., Крахмальова Н.А. Ринкові аспекти виставкової діяльності в Україні на сучасному етапі / І.М.Грищенко. – Актуальні проблеми економіки. – 2006. - № 9. – с.113-119.
3. Основи виставкової діяльності: навч. посібник / В.О.Пекор; ВНЗ "Ін-т реклами", Вища шк. Виставк. менеджм. – К. : Євроіндекс, 2009. – 384 с.
4. Статистична інформація щодо виставкової діяльності в Україні за 2011 р. // www.expo.org.ua.
5. Стровский Л.Е. Основы выставочно-ярмарочной деятельности / Л.Е.Стровский, Д.Л.Фролова. – М. : ЮНИТИ, 2005. – 287 с.
6. Шарков Ф.И. Выставочный коммуникационный менеджмент. Управление выставочными коммуникациями / Ф.И.Шарков. – М. : Альфа-Пресс, 2006. – 254 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКЛАМИ

Нестеренко А.С., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

У сучасних умовах ринкової діяльності реклама відіграє економічну, соціальну, освітню, естетичну і психологічну роль в суспільному житті людини. Збільшене значення реклами в сучасному світі вимагає усвідомлення рекламистами міри своєї соціальної відповідальності. З іншого боку, очевидна необхідність створення механізмів контролю рекламної діяльності з боку суспільства.

Поведінкові підходи до реклами пов'язані з науковими дослідженнями. До обов'язків менеджера, перед яким поставлені задачі підготовки кошторису витрат на рекламу, входить прийняття рішення про розподіл фондів між різними засобами поширення інформації і вибір серед варіантів стратегій рекламного звернення. Ще одним підходом до реклами є метод побудови перспективних моделей, який заснований на прикладних розробках дослідження операцій і статистики.

Аналізуючи динаміку об'єму реклами до чисельності населення, спостерігаємо тенденцію до її зростання. Якщо ця залежність продовжиться з часом, то відношення об'єму реклами до чисельності населення лімітуватиме до критичного і ефективність рекламних контактів при загальному збільшенні їх кількості невблаганно знизиться.

В той же час бурхливий розвиток технологій видозмінює медіа середовище. Все більшого поширення набуває цифрове телебачення, високошвидкісний доступ в Інтернет й інші новітні технології. Ці тенденції роблять вплив на рекламний ринок, на появу нових видів і форматів реклами. Особливістю цих видів є орієнтованість на активне використання ІТ-технологій, залучення споживачів до рекламної комунікації.

У зовнішній рекламі виникли нові електронні формати, преса невблаганно перетікає в Інтернет, телебачення стає інтерактивним.

В умовах сучасного українського ринку, за наявності

десятків схожих продуктів практично в будь-якій категорії товарів основною проблемою споживача стає правильний вибір. Механізм маркетингу і реклами передбачає просування або продуктів, що знаходяться у вищій ціновій категорії, або продуктів, в яких ціна відповідає якості. Витратити серйозні ресурси на рекламну підтримку неефективно для дешевих і неякісних продуктів.

Завдання фахівців з реклами полягає в знаходженні оптимальних рішень, які чітко відповідають ціновій ніші продукту і вдосконаленню його позиціонування. Якість рекламного бізнесу в нашій країні істотно покращилася, про що свідчать статистичні дані: попит на товари широкого вжитку за 2011 рік зріс в Україні більш ніж на 20%, і значну долю серед них займають рекламовані товари.

В процесі впровадження нових прогресивних товарів і технологій реклама сприяє поширенню знань з різних сфер людської діяльності, прививає споживачам певні практичні навички. Реклама є поширювачем різної інформації: від роз'яснення поняття рівня pH нормальної людської шкіри до причин появи карієсу; від чинників швидкого зносу автомобільних двигунів до ілюстрацій реальних історичних подій; від знайомства з побутом різних верств населення до міні-подорожей в екзотичні країни.

Дія реклами реалізується, як відомо, в дії на психологію людини. Внаслідок цього вона бере активну участь у формуванні психологічних установок людини, системи його оцінки довкілля і самооцінки, характеру реакції на різні подразники. В зв'язку з цим сповна виправдано виділення психологічної ролі реклами. Оцінка значення реклами була б неповною і без її естетичної ролі.

На вітчизняному ринку сформувалися певні елементи фірмового стилю і вже можна казати про появу українських концепцій фірмового товару.

Все більша кількість великих і середніх фірм починають створювати відділи реклами та зв'язків з громадськістю. Отже, можна прогнозувати тенденцію до зміни положення таких відділів в ієрархії великих корпорацій. Відділи PR переймуть на себе прогностичні функції, розробку стратегії фірми на

майбутнє.

Зростання ролі Public Relations частково пояснюється виснаженням традиційних каналів поширення реклами і необхідністю використання «лазерної» тактики, тонших психологічних мотивів: престижу, самореалізації. В області символів, вірогідно, можна чекати посилення зв'язку з українською культурою і творчістю, легендами, регіональними пам'ятниками, пам'ятками, назвами. У сфері Public Relations необхідно вирішувати п'ять взаємозв'язаних завдань: непрямой реклами, піднесення іміджу, антиреклами, неявного настрою від конкурентів, контрреклами (або Public Relations під час кризи фірми).

Роблячи потужний вплив на всі галузі економіки, рекламна діяльність сама по собі є найбільшою галуззю господарства, яка об'єднує сотні тисяч спеціалізованих рекламних фірм із загальним річним оборотом в мільярди доларів, і дає роботу мільйонам людей.

Реклама дозволяє досягати мети в різних областях людської діяльності, що зумовило різноманітність її типів: комерційна, політична, соціальна, особова і ін. Сучасні підходи до реклами відображають потреби аудиторії, якій адресована реклама. Дані підходи здебільшого засновані на традиціях та відображають перспективи таких напрямів, як економіка, психологія, соціальна психологія та менеджмент.

Реклама продовжуватиме з'являтися в безлічі обліків для безлічі людей: у вигляді путівника для споживачів, у вигляді чинника стимулювання ринкової діяльності і так далі.

Керівник: Власенко Д.О., *к.е.н., доцент*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ

Назаренко І.Б., *студент*

Індустріально-педагогічний технікум КІ СумДУ

На сьогодні організація самоменеджменту полягає у тому, що в процесі управління та вирішення низки різноманітних питань виявляється невміння раціонально використовувати свій час, недостатня організованість та відповідальність.

Бути організованим – означає бути підготовленим, почувати себе зібраним, володіти ситуацією, бути готовим використовувати всі наявні можливості і вміння приймати рішення при виникненні непередбачуваних ситуацій.

Як можна добре розуміти інших, якщо не розумієш самого себе? Тому, насамперед, людина повинна пізнати саму себе.

Закони управління потрібно розуміти як об'єктивний, необхідний, суттєвий зв'язок суб'єктів управлінської діяльності, функціонування і розвитку соціального управління. Закони управління мають об'єктивний характер і проявляються як необхідний зв'язок інтересів учасників управлінської діяльності.

Існує декілька методик планування часу і прийняття рішень: метод “Альпи”, ведення щоденника часу, принцип Паретто, самоосвіта і самовиховання.

Метод “Альпи” містить у собі п'ять стадій: складання завдань дня; оцінка тривалості акцій; резервування часу «про запас»; прийняття рішень по пріоритетах, скороченням і передорученню (делегування); наступний контроль – перенос незробленого.

Ведення щоденника часу, який являє собою одночасно календар-пам'ятку, особистий щоденник, записну книжку, інструмент планування, довідник, абонементну книжку, картотеку ідей і інструмент контролю.

Застосування принципу Паретто полягає в тому, що коли всі робочі функції розглядати з погляду їх ефективності, то виявиться, що 80 % кінцевих результатів досягається тільки за 20 % витраченого часу, тоді як інші 20 % підсумку «поглинають» 80 % робочого часу.

Принципи і правила самоосвіти і самовиховання:

- Постійно осмислюйте не тільки те, що робите, але і те, як робите. Звертайте увагу на ефективні прийоми і методи роботи, що дозволяють добре виконати поставлену задачу.
- Розвивайте вміння до самоаналізу. Прагніть краще зрозуміти себе, оцінити свої сильні і слабкі якості. Опирайтесь на сильні і постійно вдосконалюйте слабкі сторони своєї особистості.
- Визначайте цілі на рік, місяць, тиждень, день.
- Поставили ціль – ідіть до неї, досягайте її.
- Плануйте те, чого повинні досягти, зробити сьогодні, завтра,

на протязі тижня, в перспективі.

- Плануючи, беріть до уваги час, встановлюйте реальні строки досягнення мети. «Враховувати час – означає довше жити» (А. Гастев).
- Приступайте до діла відразу, «без розкачки».
- Почавши роботу, зосередьтеся на головному, не відволікайтесь на другорядне.
- Змусьте «розум свій діяти зі всією його можливою силою» (Л.Толстой). Не допускайте стомленості, змінюйте види занять, придумайте для себе стимул.
- Періодично хронометруйте час, шукайте резерви часу. Виробляйте навик, що сприяють швидкому зчитуванню та аналізу інформації.
- Кожен вечір давайте самозвіт своїх дій та поступків.
- Не зневіряйтесь і не заспокоюйтесь у разі тимчасових невдач. У разі невдачі шукайте новий підхід, метод, засіб, новий «ключ до вирішення задачі»
- Ведіть щоденник, в якому аналізуйте причини своїх успіхів та невдач.

Отже, уміння ладнати з людьми – менеджмент, уміння ладнати з собою – самоменеджмент. Причому якість останнього визначає ефективність першого. Для досягнення успіху необхідно оволодіти мистецтвом самоменеджменту, вміти мотивувати себе, ставити перед собою чіткі та реальні цілі, бути здатним до самоконтролю.

Керівник: Васьковська С.І., викладач

7. Мильнер Б.З. Теорія організації / Б.З. Мильнер. – М. : ИНФРА, 1999.
8. Комарів Е.І. Самоменеджмент керівника / Е.І. Комарів. – М., 2000

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОГО МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ОСНОВІ БАЛАНСУ ПОТРЕБ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Кривошей М.М., студент
Конотопський інститут СумДУ

Одним з основних інструментів удосконалення діяльності машинобудівних підприємств (МП) в області якості є не лише оцінка якості продукції (послуг), але і системи управління якістю (СУЯ), що повинна містити оцінку внеску кожного з процесів даної системи в досягнення цілей, поставлених перед підприємством. При цьому однією з найбільш актуальних проблем є оцінка діяльності СУЯ заготівельного виробництва (ЗВ) [1-2].

Інструменти управління якістю, засновані на контролі якості вихідної продукції і статистичних методах контролю процесів не дозволяють належним чином враховувати вимоги споживача і реалізувати його вимоги до продукції в умовах конкурентного середовища[3]. Тому сьогодні актуальним є питання розробки комплексного методу оцінювання СУЯ ЗВ, результати якого можна використовувати для удосконалення як процесів цієї системи, так і для удосконалення системи управління підприємством в цілому.

Метою дослідження є розробка методу оцінювання діяльності СУЯ ЗВ, за допомогою якого стане можливо прийняття раціональних оперативних рішень щодо удосконалення системи ЗВ на зміни вимог зацікавлених сторін.

Одним з основних інструментів удосконалення діяльності організації в галузі якості, згідно стандартам ДСТУ ISO 9001-2009, є оцінювання результативності СУЯ, під час якого визначають рівень розвитку системи та її вплив на роботу підприємства в цілому. Основним критерієм результативності СУЯ ЗВ в дослідженні запропоновано вважати «Індекс задоволеності зацікавлених сторін» (ІЗЗС). Під зацікавленими сторонами в дослідженні пропонується розуміти не лише споживачів продукції (послуг), а і особу (організацію), що володіє вираженими інтересами відносно діяльності ЗВ МП і можливістю впливати на неї для задоволення цих інтересів.

Стосунки ЗВ МП з будь-якою із зацікавлених сторін повинні будуватися на основі прагнення до досягнення обопільної задоволеності [4-5].

Оцінювання діяльності СУЯ ЗВ повинне враховувати внесок кожного з процесів цієї системи в досягнення задач, встановлених перед ЗВ МП, і ґрунтуватися на даних, отриманих

в ході проведення оцінювання технічного рівня цього виробництва. Врахувавши вклад процесів в досягнення відповідності якості продукції ЗВ вимогам, можна отримати ефективний механізм, що дозволить збільшити оперативність управління процесами і також дозволить вийти на принципово новий рівень управління процесами СУЯ ЗВ.

Отже, в дослідженні запропонований метод оцінювання діяльності системи ЗВ на основі урахування задоволеності зацікавлених сторін в діяльності ЗВ, що концентрує свої зусилля на визначенні міри досягнення існуючої стратегії МП. При цьому система показників якості забезпечення заготовками основного виробництва взаємопов'язана із стратегічними цілями розвитку підприємства.

Керівник: Динник О.Д., *ст. викладач*

1. Чейз Р. Б. Производственный и операционный менеджмент/ Ричард Б. Чейз, Николас Дж. Эквилайн, Роберт Ф. Якобс : пер.с англ. – М. : ИД "Вильямс", 2001. – 704 с.
2. Ситніченко В. В. Сучасні системи менеджменту - основа сталого розвитку підприємства / В.В. Ситніченко, Г.А. Кисельова // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2004. – №3. – С.59-65.
3. Михеева С. В. Некоторые аспекты оценки качества управления / С.В.Михеева // Методы менеджмента качества. – 2003. – №3. – С.29-31.
4. Молодов М.В. Оценка удовлетворенности общества деятельностью организации / М.В. Молодов // Методы менеджмента качества. – №. 4. – 2004. – С.22-24.
5. Шишков Г.М. Удовлетворенность потребителя. Стоимость достижения / Г.М. Шишков, Д.К. Кошкин // Компетентность, 2004. – №5 – С.40-42.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ НОВОВВЕДЕННЯМИ

Ярьсько М., *студент*

Індустріально-педагогічний технікум КІ СумДУ

У сучасному світі нововведення займають досить значне місце, і вже важко уявити наше подальше життя без них.

Інновації є однією з найважливіших сфер діяльності соціального працівника, тому що на даному етапі розвитку суспільства проблеми вразливих груп клієнтів потребують ще глибшого вивчення, та більш вдосконаленого інструментарію оцінювання їх потреб.

Головними джерелами соціальних інновацій є зміни зовнішнього середовища, соціальні проблеми, що повсякчас виникають і які неможливо вирішити за допомогою традиційних методів, а також зміни потреб суспільства і його членів. Невирішеність тих або інших соціальних проблем дає імпульс до розробки нових засобів і норм у соціальній сфері. Наприклад, таким чином були створені й одержали поширення "телефони довіри", за допомогою яких надається анонімна психологічна допомога людям у стресових ситуаціях, соціальні притулки, які створені з метою надання допомоги дітям і сім'ям, які знаходяться у соціально небезпечному становищі і які потребують підтримки.

У філософському плані соціальні інновації розглядаються як нововведення в соціальній практиці, які сприяють вирішенню протиріч. Причиною виникнення останніх є неоднорідність і нестабільність суспільства, коли багато з традиційних форм і методів забезпечення соціальних гарантій виявилися неспроможними.

Нововведення в соціальній роботі, так само як і в інших сферах діяльності людини, мають повний цикл послідовності фаз і стадій:

Фаза аналізу є першою. На цьому етапі визначається стан проблеми, її ідентифікація й актуалізація, проводиться огляд стану методів розв'язання, ухвалення рішення про можливість (доцільність) або неможливість нововведення.

Фаза розроблення складається з таких етапів: визначення цілей і спрямованості нововведення, а також потреб у ньому; окреслення проблем, що виникають у ході розроблення; збирання і опрацювання інформації; пошук і добір альтернативних рішень; з'єднання усіх компонентів.

Фаза розвитку являє собою процес дослідження інновацій і їх експериментального застосування, перевірку їх адекватності і у разі потреби, їх доведення і переробку.

Наступний етап – *фаза оцінки* – є вихідним пунктом для подальшого розвитку нововведення, він дає основу для поширення і впровадження новацій. Якщо оцінка привела у цілому до позитивних результатів, це означає, що результатом дослідження є готове до використання нововведення.

Завершальним етапом є *фази поширення і впровадження*, їх суть полягає у підготовці необхідних матеріалів та поширенні нововведення серед потенційних користувачів і його застосуванні.

Соціальні інновації дуже різноманітні, що в першу чергу пов'язано з різноманіттям явищ соціального життя. При класифікації соціальних інновацій використовуються різні підходи. Виходячи з поняття рівня і обсягу соціальних нововведень, можна виділити інновації глобального характеру, спрямовані на вирішення загальнолюдських проблем, а також регіональні і локальні, що представляють більш вузькі інтереси регіонального та місцевого значення. За сферами суспільного життя виділяють інновації соціальні, політичні, економічні, інновації в культурно-духовній сфері, в соціальних структурах та інститутах. За масштабом використання розрізняють одиничні соціальні інновації, які здійснюються на одному об'єкті, і дифузні, поширювані на багато об'єктів.

Отже, інновації в соціальній роботі мають велике значення, так як сучасні організації та установи, що здійснюють свою діяльність у соціальній сфері повинні адаптуватися до мінливих реалій навколишнього світу та передбачати тенденції майбутніх змін. Саме тому в ході вирішення цього завдання розробляються і впроваджуються різні нововведення в соціальній сфері нашого суспільства.

Керівник: Васьковська С.І., викладач

1. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. – К. : ВМУРОЛ Україна, 2004.
2. Лукашевич М.П. Теорія і методи соціальної роботи / М.П.Лукашевич, І.І. Мигович. – К.: МАУП, 2003.
3. Швалб Ю.М., Данчева О.В. «Практична психологія в економіці та бізнесі», Київ: Лібра, 1998. – с.92 – 100.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Думенко О.В., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Розвиток малого та середнього підприємництва є однією з умов переходу до повноцінних ринкових відносин, сталого розвитку економіки, а також забезпечення стабільності в соціальній сфері. Досвід зарубіжних країн з розвинутою економікою вказує на необхідність створення спеціальних систем підтримки, що складаються з спеціалізованих органів у складі виконавчої влади, та різноманітних за формами власності, принципам фінансування та профілю діяльності структур підтримки.

Невід'ємним елементом будь-якої розвинутої господарської системи, без якого економіка і суспільство в цілому не можуть нормально існувати і розвиватися є сектор малих і середніх підприємств до основних переваг якого відносять [1]: функціонування на локальному ринку; швидке реагування на зміну ринкової кон'юнктури; безпосередній взаємозв'язок із споживачем; вузька спеціалізація на певному ринку товарів і послуг; можливість почати бізнес з малим стартовим капіталом; висока сприйнятливість до новин; залучення широких мас населення до активної підприємницької діяльності, залучення їх до високих норм якості праці і до вимог цивілізованих ринкових стосунків.

Для оцінки ролі МСП в період реструктуризації промисловості розглянемо процеси що відбувалися в країнах-учасниках Другої Світової Війни, що мали потужну мілітаризовану економіку.

У Франції після Другої Світової війни було пріоритетним відновлення виробничих потужностей, потім – напрям на концентрацію промисловості і створення багатопрофільних потужних підприємств.

За період 2010-2011рр. в цілях інтенсивного розвитку МСП у Франції було організовано 160 бізнес-інкубаторів. Державна

політика направлена на створення і зростання нових МСП.

Починаючи з 2010 р. розвитку МСП в Італії сприяло потужне правове забезпечення, яке постійно удосконалюється. Промислові підприємства сектора МСП забезпечують близько 32% доданої вартості продукції крупних підприємств.

Державна політика відносно підприємництва постійно удосконалювалася із зростанням розуміння соціально-економічної значущості сектора МСП.

У Великобританії, державна підтримка МСП в рамках всієї країни активізувалася з кінця 70-х років. Були розроблені і реалізовані різні організаційні заходи і стратегічні програми [2].

Державна політика націлена на створення кращих в світі умов розвитку сектора МСП, як найбільш динамічного засобу для підвищення соціально-економічного добробуту країни і забезпечення її конкурентоспроможності на світових ринках.

Найбільш показовий досвід розвитку МСП на основі розукрупнення приватизованих підприємств Східної Німеччини.

В середньому, з 100 підприємств в ході розукрупнення утворювалося 125 акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю.

Японський досвід підтримки і розвитку МСП відрізняється високим рівнем впливу держави на основні процеси реформування економіки країни.

В рамках національної промислової політики, починаючи з 1946 р., Японським Урядом було ухвалено понад 40 найважливіших законів і організаційних рішень, направлених на створення цілісної системи правового і системного забезпечення, принципів регулювання, механізмів виконання і контролю, забезпечуючий розвиток і підтримку МСП [3].

Державний інтерес до розвитку малого бізнесу в США сягає до часів Великої Депресії (1929-33 рр.), коли по вказівці президента Гувера в 1932 р. була створена «Відновна Фінансова Корпорація» (Reconstruction Finance Corporation — RFC).

Увага до малого бізнесу з боку держави зросла під час Другої Світової Війни, коли крупні компанії були завантажені військовими замовленнями, до виконання яких поступово залучався і малий бізнес. Державна політика визначена як всестороння підтримка МП і свобода підприємництва,

справедлива конкуренція, розвиток приватної ініціативи для прояв всіх потенційних можливостей особи, як основи економічного розвитку і національної безпеки країни.

Керівник: Власенко Д.О., *к.е.н., доцент*

1. Зоидов К.Х. Особенности эволюции малого и среднего инновационного предпринимательства кризисной экономики в постсоветском пространстве / К.Х.Зоидов, Е.В. Моргунов, К.В. Биджамова. – М. : ЦЭМИ РАН, 2009. –152 с.
2. Рунов А.В. Системы поддержки и развития малого предпринимательства в зарубежных странах / А.В. Рунов. – М. : Уникум Пресс, 2003. – 368 с.
3. Бедринець М. Д. Податки в системі фінансової підтримки розвитку малого підприємництва // Фінанси України

ЯК ЗРОБИТИ УКРАЇНСЬКІ БРЕНДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМИ

Федченко А. О., *учень*
Конопотська міська гімназія

«Якщо реклама – двигун торгівлі, то торгова марка – паливо для цього мотора.» Джон Вілсон.

Сучасне світове політичне поле – це боротьба конкурентоспроможних брендів країн за визнання та повагу їх в світі. Якісні бренди з часом визначають вектор світового розвитку, доля інших – адаптуватися чи повністю загубитися під час реалізації чужих національних інтересів.

В сучасній Україні створена достатня кількість торговельних марок, які можуть вважатися брендами. Інша справа, що ці бренди носять локальний характер і «випадають» із поля зору міжнародних аналітичних агенцій.

З погляду методології, бренд — це сукупність уявлень споживача (як об'єктивних, так і суб'єктивних), якими супроводжується сприйняття ним певної торговельної марки.

Українські бренди поки що мало відомі за кордоном — і це правда. За оцінками журналу Фокус, який визначив найпопулярніші світові бренди, лише одна Українська ТМ увійшла до рейтингу найкращих брендів світу. Це ТМ Nemiroff,

яка досить успішно просувається на високо конкурентному горілчаному ринку і продовжує потужну експансію в інші країни. Невже на цьому українські бренди закінчилися?

За офіційними даними агентства MPP Consulting (аналітичне агентство) справжніми конкурентоспроможними брендами в Україні визнаються такі марки, як «Моршинська», «Трускавецька», «Оболонь», «Nemiroff», «Союз-Віктан», які уже дуже добре відомі у світі й коштують мільярди доларів.

Що стосується внутрішнього ринку України, можемо зазначити, що незважаючи на домінування міжнародних брендів на національному ринку України (а це майже 70%), немало внутрішніх, а часто і локальних, брендів мають значно більший вплив і з часом, поступово виходять на загальнонаціональний і навіть світовий рівень.

Чи можуть українські бренди стати конкурентоспроможними? Тобто такими, які мають кращі показники за критеріями якості, вартості, споживчої оцінки? Відповідь на це питання – однозначно можуть. Однак за певних умов: при впровадженні новітніх технологій та максимальної механізації праці; при закріпленні законодавством щодо використання виробниками ГМО; розвиток інформаційних технологій і т. д.

Та наразі можемо лише сподіватися на те, що дане питання вирішиться у найближчий час і українська брендові продукція нарешті гідно увійде на світовий ринок та посяде там чільне місце.

1. Белов В. Бренд - потужна зброя бізнесу. – //gazeta.birga.od.ua
2. Гончаренко Ж.В. Бренди України, або Вони і ми/ Ж.В. Гончаренко, О.О. Радченко, І.М. Сабірова. – К.: Молодь, 2004. – 160 с.
3. Кендюхов О. Новий підхід до визначення сутності позиціонування торговельної марки / О.Кендюхов, К. Постернікова / / Маркетинг в Україні. – 2006. – № 2. – С. 27-30.

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ДІЯЛЬНОСТІ

Гребеник Я., студент

Індустріально-педагогічний технікум КІ СумДУ

Людина складає основу організації, її сутність і її основне багатство. Однак з позиції управління неможливо говорити про людину взагалі, так як, всі люди різні. Люди ведуть себе по-різному, у них різноманітне відношення до своєї справи, до організації, до своїх обов'язків; люди мають різноманітні потреби, їх мотиви до діяльності можуть суттєво відрізнятися. Для здійснення ефективного управління, керівнику необхідно добре знати психологію людей. Цим обумовлена актуальність теми даної роботи.

Важливо при організації діяльності враховувати спрямованість особистості. Вона може бути морально-політичною, професійно-побутовою та обумовлюється світоглядом. Біологічно обумовлені особливості особистості виявляються в темпераменті – типі нервової діяльності людини. Він визначається силою, урівноваженістю і рухливістю нервових процесів. Однак найбільш характерними є чотири типи темпераменту: сангвінічний, холеричний, флегматичний і меланхолійний.

Холерик – швидкий, рвучкий, здатний віддаватися справі з винятковою пристрасстю, але неврівноважений, схильний до бурхливих емоційних спалахів [17,с.234].

Флегматик – повільний, незворушний, зі стійкими прагненнями і настроєм, слабким зовнішнім вираженням щиросердечних станів. Його повільність компенсується старанністю, тому він здатний працювати цілком продуктивно [17,с.239].

Меланхоліком називають людину, схильну глибоко переживати навіть незначні події, болісного чуттєвого, зі зниженою активністю, з нестійкою увагою [17,с.241].

Особливості темпераментів потрібно враховувати при формуванні трудових колективів і керуванні ними, при розподілі робіт, завдань. Важливе місце у вивченні особистості працівників займає характер –це синтез життєвої спрямованості й образи поведінки людини, її діяльності і спілкування [23,с.75]. До його складу входить: відношення людини до колективу, відношення людини до праці, відношення людини до самої себе,

відношення людини до речей.

Отже, психологічний аспект є невід'ємною частиною організації діяльності. Він враховується при створенні трудових колективів, при прийомі на роботу, при призначення на певну посаду.

Керівник: Васьковська С.І., *викладач*

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління. К, 2010. – с.343-344.
2. Моргунов Е. Управление персоналом: исследование, оценка, обучение. – М. : Бизнес-школа, Интел-Синтез, 2000. – 264с.
3. Рыжов В.А. Профессиональная ориентация и подготовка кадров в Великобритании. – М.: Высшая школа, 1991. – с.157.

ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Юр'єва Л.В., *аспірант*

Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка

Нині управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом характеризується істотними змінами щодо традиційних форм його організації, перебудовою структури та переходом від суб'єкт-об'єктних відносин до суб'єкт-суб'єктних. Орієнтування спеціальних освітніх послуг на потреби дітей з особливими потребами, їх батьків та суспільства взагалі, зумовлює необхідність варіативності педагогічного та корекційного процесів.

Важливим напрямком діяльності сучасних спеціальних загальноосвітніх закладів є вирішення завдань з оновлення змісту спеціальної освіти, методів та форм організації навчально-виховного, корекційного та лікувально-відновлювального процесів.

Проблемам впровадження інновацій в управлінську

практику та організації інноваційної педагогічної діяльності присвячено значну кількість публікацій та наукових праць таких вчених як Л.Ващенко, Л.Даниленко, О.Козлова, В.Лазарєв, Н.Немова, В.Паламарчук, Л.Подимова, М.Поташник, П.Третьяков, Т.Шамова та ін.

Інновації – нововведення в галузі техніки, технології, організації праці і управління, які ґрунтуються на використанні досягнень науки і передового досвіду, а також використанні цих нововведень у найрізноманітніших галузях і сферах діяльності.

Непомилковою буде думка, що освітня інноватика потребує по-перше, розкриття сутності та характеру інновацій; по-друге, розробки критеріїв інновацій та новизни; по-третє, відстеження процесу впровадження інновацій у навчально-виховний та корекційно-розвивальний процеси з послідуочим обов'язковим визначенням факторів й умов, що впливають на досягнення оптимальних результатів.

Отже, на наш погляд, розуміння інновацій в управлінні спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом пов'язано з наявністю трьох складових: пошук нового змісту освіти та корекції дітей з особливими потребами; пошук шляхів оновлення організації життєдіяльності спеціального закладу освіти для дітей з особливими потребами; пошук нових способів та засобів роботи керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Слід зазначити, що впровадження інновацій у сферу управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом не передбачає радикальних змін, а веде до оновлення та удосконалення форм і методів.

Усе це дозволяє стверджувати, що під інноваціями в управлінні спеціальним закладом освіти розуміється дещо нове, креативно перенесене у мету, завдання, форми та методи управлінської діяльності. При цьому ми

розглядаємо управління, спираючись на думку П.І. Третякова, як цілеспрямовану діяльність суб'єктів управління різного рівню, яка забезпечує оптимальне функціонування та розвиток керованої системи, перевід її на новий, якісно високий рівень по фактичному досягненню мети за допомогою необхідних оптимальних педагогічних умов, засобів та впливів.

Пошук, розробка та впровадження інновацій в управлінську діяльність спеціального загальноосвітнього навчального закладу передбачає дотримання сучасних принципів управління загальноосвітнім навчальним закладом. Серед яких можна виокремити такі: принцип соціальної детермінації, гуманізації і психологізації, індивідуалізації, централізації й децентралізації, стимулювання кадрів, правової пріоритетності та законності, адаптивності, інноваційності тощо.

Як зазначає Л. Даниленко, під принципом інноваційності розуміється наявність у керівника закладу освіти чітких переконань щодо постійного оновлення освітнього процесу внаслідок змін, що відбуваються в суспільстві та світі в цілому.

Таким чином, керуючись саме принципом інноваційності, керівник спеціального загальноосвітнього навчального закладу має змогу переводити його у якісно новий стан – із „закритої” системи у «відкриту».

Вважаємо, що одним з головних завдань впровадження інновацій в управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом є створення умов для його цілісного розвитку як складної педагогічної системи, що дозволить здійснити перехід від типового спеціального навчального закладу до закладу освіти з неперервним розвитком; відокремленого навчально-виховного, корекційно-розвивального та лікувально-відновлювального процесів до освітньо-оздоровчого, що реалізує функцію розвитку; спеціального навчального закладу як організації, що

забезпечує навчання, виховання, корекцію та лікування до культурно-освітнього комплексу, що моделює відносини у соціумі.

Як свідчить практика, впровадження інновацій в управлінську діяльність керівника спеціального загальноосвітнього навчального закладу буде доцільним за такими напрямками: оновлення цільових установок діяльності закладу освіти, збір та подальша обробка управлінської інформації нетрадиційного змісту, використання нетрадиційних форм та методів внутрішньоскільного контролю.

Підсумовуючи вищесказане, ми дістали висновок, якщо впровадження інновацій в управління спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом є педагогічно обґрунтованим та оптимальним, то вони стають важливою умовою надання інноваційного характеру діяльності всього педагогічного колективу, підвищення якості освіти дітей з особливими потребами та високої результативності корекційного і лікувально-відновлювального процесів. Крім того, підвищення якості освіти та рівня соціальної адаптації учнів і вихованців виступають одними з об'єктивних критеріїв ефективності реалізації інновацій в управлінні спеціальним загальноосвітнім навчальним закладом.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КЕРІВНИХ КАДРІВ

Лучко О.М., *аспірант*

Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка

Зростання інтелектуального потенціалу українського

суспільства в XXI столітті, задоволення сучасних потреб особистості в отриманні освітніх послуг є складовими цілей державної політики України в освітній сфері. Прийняті в Україні закони й програми (Закон України «Про освіту» (1991 рік), Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) (2002 рік), Національна доктрина розвитку освіти (2002 рік), Закон України «Про інноваційну діяльність» (2002 рік), Концепція розвитку освіти України (2005 рік), урядовий проект «Український прорив» (2008 рік), проект «Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 роки», Національна доповідь про людський розвиток «Україна: на шляху до соціального залучення» (2011 рік)» визнають освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного й культурного розвитку суспільства. Перехід економіки України на ринкові засади об'єктивно вимагає впровадження модернізаційних процесів у сфері освітніх послуг. Разом із тим, процес реформування системи управління загальноосвітньою школою ускладнюється в умовах соціальної невизначеності та економічної кризи, що характерні для сучасного етапу розвитку суспільства.

Є всі підстави стверджувати, що соціальна значущість проблеми маркетингової діяльності керівника загальноосвітньої школи підсилюється наявними суперечностями між: потребою ринку освітніх послуг України у використанні комплексу маркетингу в процесі управління загальноосвітніми школами й недостатнім рівнем маркетингової діяльності керівників; сучасними запитами щодо організації управлінської діяльності керівників загальноосвітніх закладів та недостатньою розробленістю теоретичних та організаційно-педагогічних засад маркетингової діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах розвитку ринку освітніх послуг; необхідності підвищення якості управління та відсутністю розробленої системи

маркетингової діяльності керівника загальноосвітнього закладу, її наукового обґрунтування та відповідного організаційно-педагогічного забезпечення.

Отже, недостатня теоретична розробленість указаної проблеми, її практична значущість зумовлює необхідність розробки системи маркетингової діяльності керівника сучасного загальноосвітнього навчального закладу та її організаційно-педагогічного забезпечення.

Отримані результати щодо змісту, структури та організаційно-педагогічного забезпечення системи маркетингової діяльності керівника загальноосвітньої школи можуть бути включені до змісту навчальних курсів «Сучасні теорії управлінської діяльності», «Маркетинг в освіті» та використані керівниками загальноосвітніх навчальних закладів, їх заступниками в процесі управлінської діяльності на сучасному етапі розвитку ринку освітніх послуг.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИВЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ДОСВІДУ А.С. МАКАРЕНКА В СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ

Гавриленко І.І., *аспірант*

Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С. Макаренка

Процес інтеграції України у світовий простір вимагає переосмислення якості освіти, визначення шляхів її розвитку. Особливого значення набуває розвиток загальної середньої освіти, яка виступає стрижневою ланкою у цілісній освітній системі української держави. Нагальну необхідність розвитку середньої освіти відображено у Концепції розвитку освіти в Україні (2005 р.), в урядовому проекті «Український прорив» (2008 р.) та проекті

«Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» (2011 р.), у Національній доповіді про людський розвиток «Україна: на шляху до соціального залучення» (2011 р.) тощо.

Нині назріває потреба оновлення сутності, змісту, форм та методів управління загальноосвітнім навчальним закладом, формування в освітніх лідерів нового способу мислення. Разом із тим, процес реформування системи управління закладами середньої освіти ускладнюється в умовах соціальної невизначеності й економічної кризи, що є характерними для сучасного етапу розвитку суспільства.

Вищезазначене зумовлює доцільність вивчення управлінської діяльності Антона Семеновича Макаренка (1888-1939 р.ж.), яка припадає на період соціально-економічної кризи першої половини ХХ ст. Вважаємо, що аналіз та визначення змістових й організаційних особливостей управління А. С. Макаренком Трудовою колонією ім. М. Горького, що у свій час була визнана вищими органами управління освітою як досвідно-показовий заклад, дозволить з'ясувати сутність та засоби адаптивних механізмів управління закладом освіти. Отже, для вирішення проблем сучасної практики управління загальноосвітніми навчальними закладами стає необхідним з'ясування організаційно-педагогічних засад управлінської діяльності А.С. Макаренка.

Аналіз доробку макаренкознавців дає підстави констатувати відсутність цілісного дослідження піднятої вище проблеми. Водночас нині нерозв'язаними залишаються суперечності: між процесом реформування сучасної системи загальної середньої освіти України та реальним станом наявних у вітчизняній практиці адаптаційних механізмів, що уможливлювали б ефективне управління загальноосвітніми навчальними закладами в період реформаційних змін; між об'єктивною вимогою формування готовності керівників загальноосвітніх

навчальних закладів до управління в сучасних умовах соціальної невизначеності й економічної кризи та відсутністю засобів забезпечення підготовки освітніх лідерів до управлінської діяльності в реаліях сьогодення; між доцільністю врахування набутого в історії вітчизняної освіти досвіду управлінської діяльності при вирішенні сучасних проблем управління загальноосвітніми навчальними закладами України та недостатнім рівнем вивчення й наукового обґрунтування досвіду вітчизняних управлінців-освітян і визначенням шляхів його використання у сучасній практиці.

Отже, вивчення досвіду управлінської діяльності А.С. Макаренка пояснює необхідність наукового обґрунтування організаційно-педагогічних засад його а, розробка засобів використання інноваційного потенціалу досвіду управлінської діяльності А.С. Макаренка в сучасній практиці управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні сприятиме розв'язанню окреслених суперечностей шляхом впровадження одержаних результатів в систему підготовки керівних кадрів освіти. Зокрема результати можуть бути включені до змісту навчальних курсів «Сучасні теорії управлінської діяльності», «Управління навчальною та виховною діяльністю», передбачених програмою підготовки магістрів за спеціальністю «Управління навчальним закладом», та можуть бути впроваджені у систему післядипломної педагогічної освіти при підготовці та перепідготовці керівних кадрів освіти.

РУССКАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ И ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Киселев Д. Л., *канд. пед. наук, доцент*
Винницкий гуманитарно-педагогический колледж

В качестве раздела языковедения лексикография русского языка изучает теорию и практику составления словарей иставляет лингвистические данные о языковых фактах в распоряжение носителей языка, преподавателей и студентов. Лексикография активно способствует развитию устной и письменной речи, эрудиции и интеллекта участников учебного процесса.

В процессе обучения русскому языку словарная работа осуществляется с точки зрения изучения структурно-семантических показателей языковых единиц. Здесь анализируются факты языковой системы русского языка: типология смысловых значений слов, историческая и современная лексикология и семасеология, лексическая валентность, слова-омонимы, слова-синонимы, слова-антонимы; русская лексика с точки зрения происхождения, стилистической окраски, русская идиоматика.

В собственно-номинативном значении термин «словарь» обозначает совокупность всех слов и их значений, которыми владеет человек – носитель языка. Во втором значении «словарь» – это учебная справочная книга, где языковедами закреплены исторически сложившиеся исторические факты русского языка в его истории и современном состоянии. Важной методической задаче – обогащению речи учащихся словами и фразеологизмами – служит применение термина «словарь» во втором смысловом значении: это учебная книга-справочник, содержащая собрание слов, морфем, фразеологизмов, морфологических и синтаксических схем и моделей. Такие языковые факты сосредоточены в определённом порядке с учётом специальных правил и принципов, которые нередко сопровождаются элементами перевода на иностранные языки (собственно-языковые словари); часто используется

энциклопедические информационно-справочные словари. Словари классифицируются по лингвистическим и прикладным показателям: языковым и энциклопедическим. В последних, энциклопедических словарях, в сжатой ёмкой форме представлены знания о мире и обществе: экономике, культуре, истории, политике, образовании, спорте, военной и космической науке, медицине и естественным наукам. Таковы, например, Большой энциклопедический словарь АН СССР 1985г., Детская энциклопедия 1974г., энциклопедический словарь «Русский язык», М. 1979г.

В методике обучения русскому языку нередко используются аспектные филологические словари как современные, так и исторические. Например, известный словарь проф. Осадчук М.Л. «Русско-украинско-немецкий-английский словарь экономических терминов» (Винница, 2003г.)

Комплексному семантическому анализу русских языковых фактов служат разноаспектные филологические словари, например: «Словарь трудностей русского языка» Розенталя Д.Э., М.1981г.; «Словарь синонимов русского языка» Александровой З.Е., М.1968г.; «Словарь омонимов русского языка» Ахмановой О.С., М. 1974г.; «Словарь антонимов русского языка» М.Р. Львова, М. 1974г.; «Русский этимологический словарь» М.Фасмера, М. 1973г.; «Исторический словарь» Н.М. Шанского, М. 1975г.; «Словарь паронимов русского языка» Н.П. Колесниковой, М.1971г.; «Фразеологический словарь русского языка» А.И. Молоткова, М.1967г.; «Грамматический словарь» А.А. Зализняка, М. 1977г.

Таков далеко неполный перечень русских лексикографических источников, словарей, предназначенных для проведения словарно-семантической работы и выполнения упражнений по русскому языку.

1. Булаховский Л.А. «Русско-украинский словарь» - К., Наукова думка, 1988г.
2. Ожегов С.И. «Словарь русского языка» - М., Наука, 1987г.
3. Осадчук М.Л. «Русско-украинско-немецкий-английский словарь-справочник экономических терминов» - Винница, ВФЭУ, 2003г.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДЕФІНІЦІЇ «ДОКУМЕНТ»)

Леміш Н.О., к. і. н., доцент
Конотопський інститут СумДУ

Різноаспектний аналіз складових документа (у першу чергу тексту) завжди слугував основою дослідження ряду наук. Так, аналітико-синтетичний метод дослідження застосовувався ще давньогрецькими логографами в VI ст. до нашої ери для написання логосів (історій) на основі опрацювання міських та храмових хронік.

Грецький філософ Геродот вивчав офіційні документи канцелярій Ахеменідів, перекладені на грецьку мову й поширені в полісах Малої Азії. Аристотель, учитель А.Македонського, цікавився не тільки семантичною характеристикою творів, а й їхньою структурою, внутрішньою формою і впливом на читача. У другій половині III ст. до нашої ери александрійськими вченими часів античності зроблені висновки щодо архетипу текстів класичних художніх творів, створені і відредаговані їхні варіанти.

Досить глибоке дослідження походження терміна “документ” провів польський вчений Анджей Сускі (A.Suski). На його думку, корені цього слова слід шукати в індоєвропейській прамові, яка існувала приблизно за дві тисячі років до н. е. Слово “dek” у цій мові означало жест протягнутих рук, пов’язаний із передаванням або прийманням, одержанням чогось.

Німецький дослідник Гельмут Арнтц пояснює, що від слова “dek” (або “des”) походить також число “десять”, оскільки на двох руках людини – 10 пальців. Звідси походить “дека...” як перша частина складного слова, що означає “десять” (наприклад: “декада – десять днів, “декатлон” - десятиборство), або “деци...”, що в складних словах відповідає поняттю “десята частина” (наприклад, “дециметр” – 1/10 метра, „децилітр” – 1/10 літра.

Внаслідок чергування голосних “е” – “о” корінь “*dek (dec)*” змінився на “*doc*” у слові “*doceo*”, що означало “вчу”, “навчаю”. Від нього й походить слово “*dokumentum*” або “*documentum*”, яке в перекладі з латини означає: “*те, що вчить, є повчальним прикладом, доказом*”.

Дослідник римського права Ф.Дидинський у «Латино-російському словнику до джерел римського права», посилаючись на кодекс Юстиніана, перекладає латинський термін “*documentum*” двома варіантами: і як доказ, і як документ.

У шумерській та аккадській мовах використовувався технологічний термін «*dirrit*» – «глиняна табличка».

Спільнокореневими до слова “документ” є слова “доктрина” – вчення, “доктор” – учений, науковець. Саме в такому широкому значенні застосовувалось слово “*dokumentum*” у працях Цицерона та Гая Юлія Цезаря.

У XVII – XVIII ст. терміни “*dokument*”, “*dokumental*”, виходячи з Оксфордського словника означали: навчати, інструктувати, давати уроки тощо.

Надалі, починаючи з середніх віків і до кінця XIX ст., слово “документ” використовувалося для позначення будь-якого “письмового свідчення”.

У російську, а відтак і в українську мову, слово “документ” прийшло за часів Петра I як запозичене з німецької і польської мов – у значенні “письмове свідчення”.

Латинизованим похідним терміном від французького “*document*” є термін «документація». В англійській мові термін «документація» (“*dokumentation*”) та однокореневі з ним слова використовувалися ще в середні віки. У французькій мові поняття «документація» вперше з’являється в 1878 р. (в *Grand Dictionnaire Larousse, Suppl.*).

У 1937 році М.В. Русинов опублікував детальний переклад документологічної термінології, яка була розроблена в 1935 р. Міжнародним інститутом інтелектуального співробітництва. Серед них було детальне тлумачення терміна “документ”.

ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКІВ І ДОВІДНИКІВ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Жуков П. П., Годунов І. М., *студенти*
Конотопський інститут СумДУ

Формування умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою у студентів вищих технічних навчальних закладів є важливою складовою професійної компетентності майбутніх фахівців. Вивчення сучасного стану сформованості умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою у майбутніх спеціалістів підтвердило актуальність обраної теми дослідження і дало можливість виявити певні особливості формування умінь і навичок самостійної роботи з іноземною фаховою літературою, а саме: врахування особливостей професійної діяльності майбутнього фахівця, етапів професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей (базова підготовка, професійно орієнтована підготовка, поглиблена спеціалізація) для забезпечення ефективності самостійної роботи з іноземною фаховою літературою.

Метою роботи є виявлення особливостей використання словників студентами немовних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов та активізація навичок роботи студентів із різними видами словників.

У немовних навчальних закладах іноземна мова розглядається як одна із складових професійної підготовки поряд із спеціальними дисциплінами. Досліджуючи специфіку іноземної мови, В.Е. Краснопольський виділяє такі її властивості, як «безпредметність», «безмежність», «неоднорідність», а відмінною рисою іноземної мови називає комунікативність [4]. Першочергову роль у навчанні іноземних мов відіграє мотивація. Якщо до предмета «Іноземна мова» на мовних спеціальностях мотивація природна, то на немовних спеціальностях це залишається проблемою. Дослідження проблеми мотивації й досвід роботи свідчать про те, що на

початку вивчення іноземної мови студентам притаманна висока мотивація.

На відміну від студентів мовних спеціальностей, залучення яких до основних лексикографічних проблем передбачено вивченням курсу мовознавства, студенти немовних спеціальностей не мають багатого досвіду роботи з різних типів словниками, що, в свою чергу, спричиняє невисокий рівень сформованості умінь і навичок, пов'язаних з орієнтацією в словнику, в структурі словникової статті. Часто аж до закінчення загальноосвітньої школи учні користуються тільки словником підручника з іноземної мови. Будь-який словник – це перш за все створений для навчання витвір. Аналіз словникових формулювань, характерний словнику спосіб повідомлення показує, що словник відноситься до дидактичного жанру з усіма властивими йому ознаками педагогічної мови, які, однак, мають в словнику своєрідне відбиття, на відміну, наприклад, від підручників. Основне, що зближує словник з іншими творами дидактичного жанру, - це специфічне співвідношення між тим, хто говорить, тим, хто сприймає мову, і предметом мови.

Будь-який словник можна розглядати як інформаційний документ, який відповідає певному типу інформаційних запитів. Навчальний словник покликаний служити не тільки довідником, а й активним помічником для всіх, хто вивчає іноземну мову. До такого словника звертаються люди, які бажають отримати додаткову інформацію до тих знань, які вони вже мають [1, 248]. Існують певні труднощі, пов'язані з використанням словника, що закладено в його структурі. Рівень цих труднощів має виявлятися через певні дидактичні умови, які є сполучною ланкою між структурою словника і навчально-пізнавальною діяльністю студентів під час користування ним.

Велику роль у вивченні іноземних мов набуває вміння самостійно працювати з довідковою літературою: словниками, граматичними, лексичними та іншими довідниками. Вибір способу або прийому перекладу залежить від багатьох факторів, а саме: характеру тексту, аудиторії, споживача продукції, особливості психології перекладача, а також його прихильність до певної літературної традиції.

Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого

спеціального тексту, особливо науково-технічного, є спроба якомога повніше його зрозуміти. Студенту слід добре орієнтуватися у тій галузі науки, у якій він робить переклад. Тільки тоді він зможе сміливо користуватися відповідними термінологічними словниками.

Керівник: Зуєнко Т.М., *ст. викладач*

1. Актуальные проблемы современной лексикографии. Сост. В.А. Редькин. М., «Русский язык», 1977. – 320 с.
2. Гороть Є.І., Коцюк Л.М., Малімон Л.К., Павлюк А.Б. Англо-український словник. – Вінниця, 2006. – 1698 с.
3. Зеленська О.П. Навчальна програма в системі засобів навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах МВС України//Зб. наук. статей учасників Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23-24 грудня 2003р. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003.- 583с., с. 52, 98.
4. Краснопольський В.Е. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі викладання англійської мови): Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Луганський держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. - Луганськ, 2000. - 203с., с. 21.
5. Парахина А.В. Пособие по переводу технических текстов с английского языка на русский. - М.: ВШ, 1982.

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОГО ЛЕКСИЧНОГО МІНІМУМУ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Федоренко І.С., *викладач*

Політехнічний технікум КІ СумДУ

Основне завдання полягає в розробці комплексної теорії відбору лексичного мінімуму для немовних спеціальностей. Головним є виявлення того ядра лексики, яке було б достатнім для досягнення поставленої мети навчання й передбачало б можливість його засвоєння.

Процес відбору лексики є редукцією лексичної системи на основі комунікативних потреб споживача, у даному випадку студента. Адже лексичний мінімум є певна кількість відібраних

і впорядкованих за алфавітом лексичних одиниць.

Із курсу методики викладання іноземних мов нам відомо, що лексика поділяється на активну і пасивну, таким чином лексичний мінімум також поділяється на активний та пасивний. Лексичний мінімум відбирають для навчання конкретного виду мовленнєвої діяльності.

В іноземній мові слова можуть бути схожими й подібними, це впливає на їх засвоєння. Також важливим фактором для запам'ятовування є довжина слова.

У сучасній методиці існує декілька напрямлень для вивчення іншомовної лексики. Досить непросто й неправильно виділяти одне конкретне направлення. Першим завданням є відбір ЛО (лексичних одиниць). Другим є спосіб семантизації – переклад на рідну мову, спосіб засвоєння. Третє завдання – виконання спеціальних лексичних вправ: групування слів, заповнення пропусків, доповнення речень, запитання-відповіді.

Отже, викладач повинен сформувати у студентів навички володіння активним лексичним мінімумом і сприяти автоматизації дій студентів з новими ЛО: імітація зразка мовлення (ЗМ); підстановка в зразок мовлення; розширення ЗМ; завершення ЗМ; відповіді на запитання; самостійне вживання ЛО; об'єднання ЗМ у монологічну єдність; об'єднання ЗМ у діалогічну єдність.

ДИТЯЧЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ШКОЛЯРІВ

Прилепко К., учень

Школа-студія дитячого телебачення
Конотопського ЦДЮТ «Ми+ «Кон-такт»

Школа-студія дитячого телебачення «Ми+«Кон-такт» розпочала свою діяльність у вересні 2007 року одночасно зі створенням Конотопської дитячої телерадіоорганізації «Кон-такт», що працює у кабельних мережах. Оптимальна кількість вихованців Школи-студії (близько тридцяти) обмежується необхідністю індивідуальної роботи з кожним із них і технологічними можливостями телеканалу.

Створення міського дитячого телеканалу надало унікальну можливість для значного розширення сфери художньо-естетичної діяльності вихованців Конотопського Центру дитячо-юнацької творчості, бо до традиційних видів цієї діяльності (образотворче і декоративно-ужиткове мистецтво, театр, література, хореографія, спів тощо) додався такий сучасний вид художньої творчості, як телебачення.

Досвід роботи Школи-студії показує, що дитяче телебачення стало ефективним засобом розвитку життєвих компетенцій її вихованців, бо надає їм допрофесійних знань та умінь зі створення телевізійних програм, забезпечує розвиток їх творчого потенціалу, формує активну життєву позицію. Суттєва особливість полягає в тому, що вихованці не тільки отримують необхідні знання і уміння, але й використовують їх на практиці при створенні власних телевізійних програм.

Протягом навчального року студія виробляє до 20 телевізійних програм за наступними напрямками: інформаційний («Новини мого міста», «Наш календар», «Прогноз погоди»); пізнавальний (телевізійний журнал для допитливих «Кругозір», історично-пізнавальний цикл «Шляхами міфів і легенд», історичний цикл передач «Погляд через роки», пізнавальний цикл «Свята і звичаї українського народу», краєзнавчий цикл «Золоті імена Конотопщини»); публіцистичний (публіцистичний цикл «Місто і я», передачі циклу «Мене це турбує», засідання телевізійного дискусійного клубу старшокласників «Позиція», «Мова рідна, мова державна», «Школа вчора і сьогодні», «Ровесники незалежності», «Життя у світі, де є ВІЛ»); художньо-естетичний (художньо-естетичний цикл «У колі муз»); розважальний (розважальний цикл «Кактус»); висвітлення творчості обдарованих дітей (цикл «Із сузір'я дитячих талантів»). Серед передач є й ігрові відеофільми і телевізійні вистави: «Учись сам!», «Мрії школяра», «Пік та Мік і Новий рік», «Повір у себе» тощо.

Завдяки участі в різноманітних телевізійних фестивалях та конкурсах роботи Школи–студії добре відомі не тільки в

Конотопі, але й за його межами. Із жодного з цих конкурсів вихованці ще не поверталися з пустими руками. На особливу увагу заслуговують перемоги у найпрестижнішому в Україні Міжнародному дитячо-молодіжному фестивалі аудіовізуальних мистецтв «Кришталеві джерела».

Головною причиною своєї успішної діяльності Школа-студія дитячого телебачення вважає конструктивну співпрацю з міською телерадіоорганізацією «Кон-такт». Якби у 2007 році в місті не з'явився цей по-справжньому професійний телевізійний канал, студія перетворилася б на звичайний гурток, роботи якого могли б дивитися тільки самі гуртківці. Саме фахівці, що працюють на «Кон-такті», утілюють у життя всі творчі задуми вихованців Школи-студії, забезпечують якісні зйомки і, головне, професійний монтаж, який перетворює телебачення із суто технічного процесу на справжню творчість.

Досвід роботи свідчить: дитяче телебачення – справа серйозна, сувора й кропітка. Душевним лінощам, пасивності та розхлябаності в ній місця немає. Досягають успіху тут (як, до речі, і в житті) тільки наполегливі, працездатні й творчі особистості, і в цьому відношенні дитяче телебачення можна сміливо порівняти зі справжньою школою життя.

Керівник: Платонов О. І., *керівник школи-студії*

ШКІЛЬНА ГАЗЕТА ЯК ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Кулішова А., Пасько К., Дорош А., Данильчук В., *учні*
Конотопська спеціалізована школа І – ІІІ ст. № 9

Як правило, найбільшого успіху досягає той,
хто має у своєму розпорядженні кращу інформацію.

Бенджамін Дізраелі

У шкільному середовищі є багато талановитих дітей, які мають літературні здібності, цікавляться професією журналіста, уміють аналітично мислити. Своє право на вільне висловлювання, тобто «свободу шукати, одержувати й

передавати інформацію та ідеї будь-якого роду, незалежно від кордонів, в усній, письмовій чи друкованій формі» (ст. 13 Конвенції ООН про права дитини) вони можуть реалізувати через шкільну газету, у якій вони співпрацювали б самі, торкалися важливих і цікавих тем. Ось тому в багатьох школах сьогодні створено проект «Шкільна газета», який сприяє засвоєнню учнями демократичних цінностей, навчає школярів визначати проблеми та знаходити шляхи їх вирішення, а також залучає підлітків до громадського життя .

Звичайно, конкурувати з центральною дитячо-молодіжною пресою шкільне видання не може. Але задача його зовсім не в цьому. Газета існує не тільки для того, щоб повідомляти новини. Шкільну газету можна сьогодні розглядати як засіб створення в школі справжнього творчого колективу, формування суспільної думки, засіб виховання, самореалізації тощо. Це коло інтересів учнів, їхніх турбот, пошуків, спільні сумніви й відкриття, своєрідний шкільний літопис.

Як створити газету? Якою вона повинна бути? Успіх шкільної газети залежить від оригінального та свіжого змісту, нових тем, актуальних, поданих зі смаком, самостійних поглядів. Ще треба враховувати характерну особливість шкільного видання – тісний зв'язок з читачами. Газета є найближчим для учнів виданням. Вони повинні сприймати її, як щось рідне, близьке.

Газета «До речі...» Конотопської спеціалізованої школи № 9 є саме таким виданням. Основними кроками до її створення було: зібрати ініціативну групу, поставити проблему, колективно визначити концепцію газети – мету, завдання, назву, рубрики, тематику матеріалів; розподілити обов'язки. Газету створює група творчих, активних, небайдужих учнів. Вони одночасно є журналістами, дизайнерами, фотокореспондентами.

Редактор, звичайно, - найголовніша людина. Його обов'язок зробити так, щоб газета виходила вчасно і її цікаво було читати, адже читачами нашої газети є і школярі різного віку, й учителі, й батьки.

Тема наступного номера, які статті в ньому будуть обговорюються спільно юнкорами. Безперечно, кожен має свої смаки, уподобання, тому пишемо про різне. У газеті «До речі...»

є постійні рубрики: «Духовні цінності», «Від першої особи», «Цікавинки звідусіль», «Що нового?», «Літературна сторінка», «Вусолапохвіст», «Вісті з-під парти», а також виникають і нові «Формула успіху», «У курсі справ», «Гомін минулого», «Будьмо здорові», «Фотофакт».

На сьогодні вийшло кілька примірників «До речі...». У них – діалог з директором школи, досвідченими та молодими педагогами, поради психолога школи, новини спорту, замітки про успіхи учнів у олімпіадах, конкурсах. Будь-які тексти підкріплюються ілюстраціями, узятими з Інтернету, чи фотоматеріалами, зробленими власноруч.

Звичайно, не кожен із юнкорів обере собі професію журналіста. Але уміння спілкуватися, висловлюватися в різних мовленнєвих і життєвих ситуаціях, бути сміливіше, упевненіше володіти мовою – основні переваги, які дає співпраця в редакції шкільної газети.

Керівник: Пасько І. А., *учитель*

ЗАМІНА КОМПОНЕНТІВ У ТЕКСТОВИХ РЕМІНІСЦЕНЦІЯХ МАТЕРІАЛІВ ПРЕСИ

Фесенко А.П., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Звернення до інтертекстуальних зв'язків у ЗМІ України зумовлене ступенем прецедентності текстів для певного співтовариства. Аналіз способів трансформацій прецедентних феноменів, цілей уведення їх у тексти преси дозволить виявити основні аспекти прецедентності ремінісценцій як складової лінгвокультурної компетентності мовців, що й обумовлює актуальність та визначає мету даного дослідження.

Матеріалом для теоретичних узагальнень обрано тексти популярних регіональних періодичних видань «День», «Львівська газета», «Хрещатик», «Київський телеграф», «Данкор», «Високий замок». Об'єктом нашого дослідження є прецедентні тексти, використані в матеріалах преси, відібрані методом довільної вибірки.

У розумінні аналізованого феномена схиляємось до точки

зору Г.Г. Слишкіна, який тлумачить прецедентний текст як одиницю, що має статус тексту, виступає лінгвокультурним феноменом, який формується під час включення інформації про текст у цілісну картину світу окремого лінгвокультурного співтовариства [2, с. 5, 6].

У текстах регіональної преси для представлення реалій сучасного життя в Україні прецедентні тексти використовуються і без змін, і актуалізовані відповідно до вимог контексту: «Комплекс Наполеона» (Високий замок 01.02.12) (психологічний термін – заголовок статті про психо-емоційні особливості низькорослих чоловіків). Популярним прийомом у російськомовних регіональних виданнях є введення в текст ремінісценцій без змін зі збереженням вимови оригіналу, але за допомогою російської графіки: «Особенно... опасны в этом плане обещания что-то выполнить. Например, «покращты жыття вже сьогодни»» (Киевский телеграфъ 10.02.12) (пор.: «Покращити життя вже сьогодні» – одне з передвиборчих гасел Партії регіонів).

Серед поширених способів трансформації – заміна компонента, додавання нового елементу, одночасна заміна й додавання нового компонента. Найбільш часто використовуваним способом трансформації прецедентних текстів у пресі (63% прикладів із нашої картотеки) є заміна компоненту / компонентів: «Ющенко на «мажоритарку» не піде, Ющенко «мажоритарку» обійде» (Високий замок 16.02.12) (пор.: «Умный в гору не пойдет, / Умный гору обойдет» – із поезії «Происшествие в горах» (1938 р.) С. Михалкова. Вислів уживається в значенні «не варто йти напролом, краще пошукати обхідні, більш доступні шляхи»); «Їхали, їхали – і... не дійхали» (заголовок) (Високий замок 01.02.12) (пор.: «Ми їхали, їхали – і нарешті приїхали» – рядок із дитячої пісні) – заголовок матеріалу про негараздо з транспортом; «Щедрий вечір з добрим джазом» (Львівська газета 12.01.12) – назва замітки про музичний проект «Музика Різдва» (пор.: «Щедрий вечір, добрий вечір» – рядок із стародавньої колядки).

Додавання нового елемента дозволяє актуалізувати прецедентний текст відповідно до вимог контексту [1, с. 51–55], чіткіше представити основну думку матеріалу: «Переяславська

рада: трагедія і... фарс» (Львівська газета 20.01.12). Одночасна заміна й додавання нового компонента розрахована на підготовленого читача, оскільки вимагає лінгвокультурної компетентності для повноцінної реалізації в процесі комунікації: «Ты спас хоть одну жизнь?» (XXI век 07.01.12) – лід статті про важливість донорської здачі крові (запитання розміщено на фоні радянського плакату Д. Моора з червоноармійцем, на якому напис «Ты записался добровольцем?» (1920 р.)). Прийом паралельного використання прецедентних текстів мовою оригіналу статті та їх відповідників українською (або російською) має місце в газетних матеріалах, які несуть яскраве ідеологічне навантаження: «А каков поп – таков и приход или, если по-«автэнтычному», то «якэ йшло, таке й здыбалo» (Киевский телеграфъ 07.02.12).

Широкі асоціативні зв'язки прецедентних текстів і багатоплановість семантики, що актуалізуються в процесі сприйняття, дозволяють ремінісценціям виступати ефективним і економним засобом вираження авторського задуму, основної думки матеріалу [3, с. 17–20], викликають насолоду читачів від розуміння натяків, гри слів при трансформації феноменів. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо вивчення корпусу джерел прецедентних текстів періодичних видань.

Керівник: Барбара Н. В., канд. філол. Наук

1. Селіванова О.О. Прецедентні феномени у процесах номінації// Актуальні проблеми менталінгвістики: Зб. наук. статей за матер. VI Міжнар. наукової конференції. – Черкаси: Ант, 2009. – С. 51–55.
2. Слышкин Г.Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты: [монография] – Волгоград : Перемена, 2004. – 340 с.
3. Супрун А.Е. Текстовые реминисценции как языковое явление // Вопросы языкознания. – 1995. – № 6. – С.17–29.

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Петрова Т., учень
Конотопська міська гімназія

Журналістське розслідування — вид журналістики, результатом якої є матеріал, що ґрунтується на власній роботі журналіста, оприлюднює факти, які намагаються приховати від громадськості і які свідчать про порушення її прав; указує на суттєві проблеми соціуму, узагальнюючи отриману інформацію, а не обмежуючись висвітленням окремого інциденту. Журналістське розслідування є найскладнішим і чи не найпрестижнішим із журналістських жанрів, який грає на аналітичному й емоційному реєстрах сприйняття. І. Михайлин, В. Здоровега, В. Різун зазначають, що в Україні журналістське розслідування використовується недостатньо. У цьому ми пересвідчилися, аналізуючи сучасну загальноукраїнську та місцеву пресу, - це й обумовлює актуальність розвідки.

Окремі матеріали, що претендують на це жанрове визначення, мають істотні вади: тема не є актуальною, матеріал не пов'язаний із таємницею, зібрані факти не піддані дослідженню, відсутні коментарі звинуваченої сторони, не висвітлені окремі факти, наявна тенденційність у викладі тощо, - хоча б один із цих факторів зводить нанівець розслідування, і це проблеми недотримання стандартів у журналістиці. О.С.Хоменок, О.Бурмагін, К.Іванова, вважають, що журналістське розслідування лише тоді вважається успішним, коли є можливість досягти мети публікації. З огляду на цей критерій чимало тем розслідувань можна одразу оцінити як неперспективні через недостатню демократизацію суспільства, заангажованість преси, що, на нашу думку, становить основні проблеми в галузі журналістського розслідування.

Журналістські розслідування в сучасній Україні відображають дійсність на зрізі гострих політичних, економічних, моральних зрушень, присвячені пошукам рішення актуальних проблем: злочинність, корупція, наркоманія тощо.

При всьому розмаїтті тем їх об'єднує наявність «кричущих» фактів, аналітичний погляд на те, що відбувається, відкритість авторської позиції. Ще років 5 тому розслідування ЗМІ в Україні часто зводилися до публікацій компромату, замовних матеріалів. Сьогодні ситуація змінюється завдяки розвитку цивілізованих форм демократії, поступово зникають політичне кілерство та «брудні технології» піару. Сучасний стан жанру дозволяє виявити позитивні тенденції подальшого існування.

Цей жанр украй необхідний Україні, адже існує забагато «закритих зон», які потрібно відкривати, аби не дати злочинцям діяти безкарно, аби долати негативні явища. Інформаційних приводів для розслідування не бракує в жодному суспільстві: банкрутство потужних фірм, банків, економічні злочини, раптовий спалах цін на той чи інший товар, миттєве збагачення певного політичного діяча, питання лобізму чи інших інтересів.

На думку С. Вайнберга, будь-який журналіст може працювати в жанрі розслідування, для цього потрібна допитливість, бажання боротися з несправедливістю й скептицизм. Ми додаємо до цього переліку також почуття соціальної відповідальності.

Керівник: Юрченко Т. О., *учитель*

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – Львів, 2008. – 272 с.
2. Михайлин І. М. Основи журналістики: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 496 с.
3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. – К., 1999.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУМЩИНИ: ДОМІНУВАННЯ ТЕМ

Гомзар М.В, студент
Конотопський інститут СумДУ

За три роки українці на чверть скоротили тривалість читання друкованих ЗМІ. З кожним роком українці витрачають все менше часу на читання друкованих газет і журналів на тлі збільшення часу, проведеного на Інтернет-ресурсах. Головна причина — істотне подорожчання друкованого слова в останній

час. Розподіл цільової аудиторії друкованих ЗМІ залишається практично стабільним. В Україні лідирують видання загального змісту, ТБ-гіди й жіночі газети та журнали. Кожен із цих сегментів займає близько 25% ринку. Найбільш популярними темами на сторінках ЗМІ залишаються політичні події в Україні та світі, міські новини та події. Питання економіки, бізнесу і фінансів цікавлять менше 20% населення України. На прикладі преси Сумщини можна розглянути, які теми зараз домінують. Здатність доносити до читача ту інформацію, що його цікавить, значною мірою визначає життєздатність видання, що й робить наше дослідження актуальним.

Відповідно до розвитку суспільства, виділяють такі види інформації: економічну; технічну; духовну; військову; наукову; порівняльну; політичну.

Розрізняють такі теми у пресі: міська політика; спорт; шкільне життя; кримінальна хроніка; культура й освіта; скандали; інша інформація, яке має місто; найважливіша подія цього тижня.

Розглянувши номери газети "Конотопський край", дійшли висновку, що у цьому друкованому виданні домінують теми «міська політика», «культура й освіта». У цілому домінуючою в сумській пресі є тема «політика» (як українська, так і світова): *«Кабмін готує проект постанови, за яким дні хвороби працівнику оплачуватимуть в розмірі 80% від його середньої зарплати, незалежно від стажу... Нагадаємо, зараз тим, у кого страховий стаж менше 5 років, оплачують при хворобі 60% середньої зарплати, з страхстажем 5-8 років можна розраховувати на 80%, понад 8 років-на 100%»* (Телегурман 12.03.12).

Жодна міська газета не може обійтися без місцевої інформації, наданої службою статистики, МНС, ДАІ тощо. У конотопських виданнях є рубрики «Міліцейські новини», «Податкова інформує» тощо. Інформаційні довідки такого плану є невід'ємною частиною кожної місцевої чи районної газети: *«З 1 січня 2011 року в Україні запроваджена єдина система збору страхових внесків, їх облік та контроль за повнотою і своєчасністю сплати, а також єдина інформаційна система платників страхових внесків та застрахованих осіб»*

(Телегурман 23.03.12).

Таким чином, серед популярних тем у пресі Сумщини домінують «політика» та «новини міського самоврядування». Матеріали іншого тематичного спрямування є не менш важливими, але користуються меншою популярністю у широкого загалу.

Керівник: Барбара Н. В., *канд. філол. наук*

НАРИС ЯК ЖАНР ЖУРНАЛІСТИКИ

Безпала О., *учень*
Конотопська міська гімназія

Нарис – це король художньо-публіцистичних жанрів, він є симбіозом репортажу та аналізу, а тому писати нарис – одна з найскладніших задач для журналіста, що й визначає актуальність теми розвідки.

Основні питання, на які повинен відповісти нарисовець у створенні портрета людини, такі: зовнішність людини, манери поведінки, захоплення, характерні особливості. Темою нарису є стрижнева думка твору, яка, проте, не розкриває всієї ідеї роботи повністю. Героєм нарису стає не випадкова людина, адже в нарисі дається не лише портрет у вузькому сенсі цього слова, але й має місце розкриття внутрішнього світу.

Нарис має складну специфічну структуру. Він будується як на документальній основі, так і на художньому прийомі. Нарис увібрав у себе найкраще з художніх прийомів у зображенні дійсності, він має широкі можливості в зображенні дійсності.

До виражальних засобів нарису відносять пейзаж, деталь, портретну характеристику, при чому пейзаж є не лише описом природи, він окреслює місце й обстановку, життєву ситуацію, передає читачам певний настрій або стан душі героя нарису. Деталь – один із засобів художньої типізації. Через навіть другарядну й неважливу на перший погляд деталь можна передати характерну деталь зовнішності людини, її мови, манери й поведінки, оточення. Деталь може зробити нарис довершеним, повним, об'ємним, відчутним. Портретна

характеристика в нарисі виступає аналогом характеру героя, вона дозволяє побачити героя нарисом, зробити свої власні висновки. Основна вимога до кожної портретної характеристики – документальна точність відображення. Один із засобів зробити портрет людини в нарисі виразнішим – образність мовлення. Автори зазвичай змішують типи мовлення, використовують слова, притаманні тим чи іншим темам, висвітленим у нарисі, а також засоби творення комічного – іронію, сарказм, сатиру. Часто журналісти вдаються до використання уособлень, епітетів, метафор та ін. Виразнішим нарис роблять різноманітні уривки з віршованих творів та поезії.

Олексій Горький так визначив особливості аналізованого жанру: «Нарис – це уявна пряма між дослідженням і оповіданням, нарис – це краплина буття, але в ній відбивається сонце».

Керівник: Юрченко Т. О., *учитель*

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Кондратенко Н. М., *аспірант*
Сумський державний університет

Ч. 1 ст. 32 Конституції України містить норму, згідно з якою «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [1]. Це положення Конституції України має фундаментальний характер і повинно визначати зміст нормативно-правових актів різного рівня, які виділяють категорію «приватне життя» та похідну від неї «персональні дані».

Актуальність захисту персональних даних в Україні зумовлена не тільки розвитком автоматизованих систем обробки та зберігання інформації, але й формуванням баз даних у фінансовій, адміністративній, правоохоронній, медичній, маркетинговій сферах та використанням інформаційних технологій кримінальними структурами. В Україні діє велика

кількість законодавчих актів, які в тій чи іншій мірі регулюють відносини щодо збору, обробки та передачі інформації про фізичних осіб, а саме: Закон України «Про міліцію», «Про інформацію», «Про адвокатуру», «Про банки та банківську діяльність», «Основи законодавства про охорону здоров'я» та інші. Ст. 11 Закону України «Про інформацію» надає визначення інформації про фізичну особу. Тут же зазначається, що основними даними про особу (персональними даними) є національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [3]. Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України «Про міліцію» міліція не розголошує відомостей, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не вимагає іншого [5]. В ст. 60 Закону України «Про банки та банківську діяльність» інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку, є банківською таємницею [4].

У той же час Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» забороняє передачу і розголошення відомостей, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини» [6].

Це лише частина законодавчих актів, які регулюють відносини щодо охорони даних про особу. Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що саме Законом України «Про інформацію» було надано першу, але не достатньо чітку спробу регламентувати законодавче визначення даних про особу (персональних даних), і тієї інформації про особу, яка саме підпадає під охорону закону.

Більш широке поняття категорії «персональні дані» наведено у Законі України «Про захист персональних даних», який було прийнято Верховною Радою України 1 червня 2010 року. Відповідно до ст. 2 даного Закону персональними даними, є

будь-які дані про особу, що дозволяють її ідентифікувати. Тобто, це навіть прізвище, ім'я, по батькові з номером мобільного телефону. Відповідно, збір, обробка чи поширення цих даних можливе лише зі згоди особи або у випадках, встановлених законом [2]. Можна зазначити, що нарешті прийнято довгоочікуваний спеціальний закон, що встановлює захист персональних даних в Україні.

Однак, Закон містить ряд недоліків, а саме: містить недосконале визначення персональних даних; відсутній чіткий механізм захисту персональних даних; передбачається подвійне отримання згоди від суб'єктів персональних даних; базою персональних даних визнається не тільки бази даних в автоматизованих комп'ютерних системах (як в європейській практиці), але й паперові картотеки; відсутні нормативно-правові акти, які регламентують порядок виконання Закону та роз'яснюють його окремі положення. Більше всього хотілося б привернути увагу до ст. 5 Закону «Про захист персональних даних», де зазначається, що об'єктом захисту є персональні дані, які обробляються в базах персональних даних. Тобто, всі дані про особу, які знаходяться не в зареєстрованих базах персональних даних, є поза сферою регулювання даного Закону, а отже є незахищеними. Крім того, назва Закону свідчить про захист саме «персональних даних», тоді як міжнародні норми мають назву, пов'язану з захистом особи, персональні дані якої обробляються (Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних).

Зважаючи на вищесказане, можна дійти висновку, що Закон України «Про захист персональних даних» не адаптований до реалій суспільного життя та не відповідає міжнародним нормативно-правовим актам, що зумовлює розробку та прийняття змін до нього.

Карчевський М.В. зазначає, що невідповідність національного законодавства з питань захисту світовим стандартам унеможливує інтеграцію України до європейського та світового інформаційного поля, адже для країн з недостатнім рівнем відповідного законодавчого забезпечення неможливим є доступ до міжнародних інформаційних систем [7, с.72]. При розробці законопроекту необхідно розуміти

важливість функціонування інституту захисту персональних даних громадян та враховувати диференціацію, багатоманітність та індивідуалізацію відносин персонального характеру, які не можуть бути одноманітними для всіх випадків.

1. Конституція України від 26 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – №30. – ст. 141
2. Про захист персональних даних// ВВР. – 2010. – №34. – ст. 481
3. Про інформацію: Закон України // ВВР. – 1992. – №48. – ст. 650
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України // ВВР. – 2001. – №5-6. – ст.30
5. Про міліцію: Закон України // ВВР. – 1991. – №4. – ст.20
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // В ВР. – 1992. – №22. – ст. 303
7. Карчевський М.В. Нормативне регулювання обмеження права інформаційної приватності в контексті європейських законодавчих стандартів // Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка. – 2009. – № 1. – С. 72-76.

ФІЛОСОФІЯ ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Сошко А. А., учень

Конотопська спеціалізована школа І – ІІІ ст. № 3

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування можливості ефективного призначення позбавлення волі на сучасному етапі.

Об'єкт досліджень – інститут позбавлення волі.

Предмет дослідження – кримінологічні, кримінально-правові і кримінально-виконавчі аспекти кримінального покарання у вигляді позбавлення волі.

Методологічна основа дослідження: діалектичний, формально-логічний, історико-порівняльний та статистичний методи, формально-юридичний аналіз норм чинного законодавства.

Питання ефективності кримінального покарання, його відповідності системі загальнолюдських цінностей на всіх етапах розвитку суспільства завжди було в центрі уваги

політиків, юристів, філософів, духовенства.

За час існування цивілізації покарання еволюціонувало від смертної кари до довічного позбавлення волі, від кровної помсти до гуманізації покарання.

У XVIII – XIX ст., за часів Просвітництва, юристи Ч.Беккарія, Ф. Вольтер, Л. Фейєрбах, Ш. Монтеск'є та ін. обґрунтували принципи раціонального узгодження міри покарання і сформували тезу про те, що покарання має слугувати не тільки праву і справедливості загалом, а й самому злочинцеві як правовому суб'єкту.

Саме філософам доби Просвітництва ми завдячуємо обґрунтуванням більшості принципів сучасного кримінального права.

Представники соціологічної школи кримінального права Ф. Ліст, Ван-Гаммель та ін. намагалися поєднати позитивістські підходи до пояснення сутності злочину і покарання та їхніх соціальних наслідків із гуманістичними принципами філософії Просвітництва.

XX століття пройшло під знаком протистояння інституту смертної кари та інституту позбавлення волі, а іноді й при певному симбіозі обох різновидів цих покарань щодо власного народу.

Єдиним правильним і об'єктивно обумовленим напрямком розвитку суспільства є його прагнення до скасування смертної кари. В теперішній час в середньому одна країна в рік скасовує її *de jure*.

22 лютого 2000 р. Україна повністю скасовує смертну кару.

Позбавлення волі має не тільки карати, а й виправляти засудженого та попереджувати нові злочини. Проте різниця між теорією та практикою настільки разюча, що це породжує недовіру до діяльності кримінально-виконавчих установ та сумніви щодо питання, чи залишати позбавлення волі одним із провідних покарань.

Україна посідає 3 місце після Росії та США за кількістю засуджених до позбавлення волі на 10 тис. населення.

Навантаження на одного працівника кримінально-виконавчої системи в Україні становить 3,9 засуджених (при європейському нормативі – 2 засуджених).

Застосування позбавлення волі може зумовити настання в засудженого незворотних психічних змін, відбуття покарання засуджених потребує поліпшення, через що страждає позитивний потенціал цього покарання.

В час становлення демократичного суспільства слід вдосконалювати інститут умовно-дострокового звільнення від покарання і якомога частіше замість позбавлення волі застосовувати обмеження волі чи громадські роботи.

Керівник: Олех А. П., *учитель-методист*

НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Шморгун В. О., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І – ІІІ ст. № 3

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних положень організаційно-юридичних засад розвитку інституту ювенальної юстиції та розробка шляхів його впровадження в Україні.

Ювенальна юстиція – це політика держави, зорієнтована на вихованні молоді в дусі поваги до соціальних цінностей та закону, сукупність встановлених діючим законодавством механізмів, направлених на захист прав, свобод та законних інтересів неповнолітніх, виправлення та реабілітації осіб, які скоїли правопорушення та які стали жертвами злочинних дій, що реалізуються в межах діяльності ювенального суду, спеціальних служб та установ ювенального профілю.

Основним принципом ювенальної юстиції визначається те, що правопорушник важливіший, ніж саме правопорушення.

До специфічних принципів ювенальної юстиції належать: 1) переважно охоронний характер ювенальної юстиції; 2) соціальна насиченість ювенальної юстиції; 3) максимальна індивідуалізація судового процесу в рамках ювенальної юстиції.

Моделі ювенальної юстиції: 1) англо-американська (або англосаксонська); 2) континентальна; 3) скандинавська.

З метою врахування міжнародних стандартів щодо відповідальності неповнолітніх в Україні розпочато процес

створення спеціальної юстиції для неповнолітніх.

Концепція створення ювенальної юстиції в Україні включає в себе наступні вихідні положення: 1) неповнолітні як правова база ювенальної юстиції; 2) ювенальна юстиція як гілка загального правосуддя; 3) ювенальна юстиція як специфічна система правосуддя та суд у справах неповнолітніх як центральна ланка ювенальної юстиції.

Переваги відновного правосуддя: дозволяє вирішувати конфлікти шляхом активного залучення сторін конфлікту; сприяє задоволенню обох сторін конфлікту; трансформує боротьбу між людьми у спільну діяльність з розв'язання конфлікту несуперницьким шляхом; зміцнює традиції миротворчості та співчуття; сприяє вихованню суспільства і вкоріненню в ньому гуманістичних цінностей; забезпечує якнайшвидше відшкодування моральної і матеріальної шкоди, завданої конфліктною ситуацією; частково звільняє правоохоронні і судові органи від перевантаження справами і дає можливість зосередитися на більш серйозних справах; заощаджує державний бюджет і час професіоналів кримінальної юстиції.

Аналізуючи чинне національне законодавство, можна зазначити, що на сьогодні в Україні нормативна база щодо відновного правосуддя сконцентрована у Кримінальному та Кримінально-процесуальному кодексах України.

Керівник: Олех А. П., *учитель-методист*

ВІДКРИТЕ ПОЛЕ ТВОРЧОГО СПІЛКУВАННЯ

Козлова І.М., *керівник*

Конотопської літературної студії «Джерела»

30 років виповнюється у 2012 році літературній студії “Джерела”, що працює при редакції газети “Конотопський край”. Ця дата, звичайно, певною мірою умовна, оскільки літературне життя нашого краю завжди було напруженим, знаменувалося талановитими авторами. Досить назвати імена Л. Смілянського, І. Савича, О. Столбіна, чия творчість тісно пов’язана з Конотопом і Конотопщиною, згадати видатного байкаря і лірика П.Ю. Ключину, який керував районним літературним об’єднанням у 50-х роках. Однак нове об’єднання творчих сил краю в літературну студію при міськрайонній газеті, яка мала тоді назву “Радянський прапор”, відбулося в 1982 році.

Ініціатором створення студії, що отримала назву “Конотопські джерела”, був редактор газети І.П.Корнющенко, талановитий журналіст, письменник і літературознавець, всебічно обдарована творча людина. Керував новоствореною студією співробітник газети В.О.Танський, журналіст і поет.

15 вересня 1982 року відбулося перше засідання літературної студії, а 2 жовтня в газеті “Радянський прапор” уперше з’явилася “Літературна сторінка студії “Конотопські джерела”. Цю дату, певне, і слід вважати днем народження нової літературної студії. З того часу студія при газеті працює безперервно. Перша літературна сторінка містила вірші О. Качан, Я. Пономаренка, Н. Андрюшечкіної, В. Танського, І. Юрковської, байки П. Гришка, літературознавчі та краєзнавчі матеріали “Дещо про “Енеїду” П.Дубинки та “Про різні долі і одну мету” І.Корнющенка. Прикрашав цю сторінку фотоестюд М.Згонника “Осінь”. З самого початку літературна студія мала чітко визначені творчі засади, що збереглися і до сьогодні: різноплановість літературних та літературознавчих інтересів її членів, об’єднання людей різного віку, найрізноманітніших поглядів і професій, багатожанровість, різномовність. Літературні сторінки обов’язково містили і літературознавчі

дослідження, і критико-бібліографічні матеріали, і виклади новинок літератури, пов'язаних з нашим краєм, і огляди поетичної пошти, які, до речі, робилися не лише керівником студії, але і за його дорученням іншими літстудійцями. “Літературна сторінка” публікувала і прозу “малих форм” – новели, етюди, бувальщини, оповідання, серед яких - “Квіти кохання” та “Мати” Б.Осадчого, “Наближався новий рік” О. Осташка.

Перший склад літературної студії невдовзі поповнився іменами Р. Копф, С. Панчішної, П. Солдатенка, М. Погорілого, І. Козлової. На літературних сторінках з'явилися вірші О. Петренка, В. Глуховця, Н. Деркач, Г. Гаркушенка. Віддаючи належне співдружності мистецтв, “Літературна сторінка” вміщувала також фотозамальовки М. Згонника, І. Руденка, І. Корнющенка, В. Самбуренка, В. Білецького, графічні роботи художників Ю.Резніченка, І.Іваненка, В.Оболоника.

У різний час студією керували такі знані в нашому краї журналісти, як В.І. Троценко, Е.З. Фельдман, Н. П. Петренко. Звичайно, особа керівника значною мірою впливає на емоційну і творчу атмосферу засідань студії. Незабутні у пам'яті такт і делікатність В.І.Троценка. Незабутні також і палкі творчі дискусії студійців, спрямовувані Е.З. Фельдманом, спілкування з винятково талановитою поетесою і журналісткою Н.П.Петренко.

З 1993 року і до сьогодні літературною студією “Джерела” керує І. М. Козлова. При Центрі дитячої та юнацької творчості зараз діє дитячо-юнацький філіал студії “Джерела”, що гуртує авторів шкільного віку, студентів.

Кожний період існування літературної студії – сузір'я нових імен. У 1988-1989 рр. – С. Соколова, Д. Бабич, нині – відомі в Україні журналісти. У 1991-1992 рр. – М. Мовчан, М.Макаренко, О. Чернявська, Н. Воліваха. Майже всі вони обрали згодом фах, пов'язаний зі словом – філологію або журналістику. У цей же час загорілася на небосхилі “Джерел” зірочка О. Башкирової, нині – члена Спілки письменників України, кандидата філологічних наук. Тоді ж стали активно працювати в літстудії краєзнавець І. Лисий, бард О. Спицький, поет і перекладач В. Савків, поет і журналіст О. Резнік.

Особливо плідним для студії видався період 1993-1994 років, позначений цілою низкою помітних публікацій у газеті. Відкриттям цього періоду стали О. Гавриленко з с. Михайло-Ганнівка та Н. Герасименко, згодом - головний редактор "Конотопського краю".

1994 рік пам'ятний для студії ще й виходом, вперше в історії, колективної збірки "Поетичний край", своєрідного творчого звіту літстудійців. Ідея створення цього збірника належить О.І. Примаку, поету, журналісту, співробітнику міськрайонної газети. Він мав особливе чуття на поетичні таланти, умів підтримувати творчі здобутки, делікатно вказати на недовершеність тих чи інших поетичних рядків, він радів кожному поетичному досягненню літстудійців, як власному, і щиро пишався відкритими ним новими іменами, які й сьогодні складають гордість "Джерел": Г. Опришко, В. Набока, М. Казарцев, В.Дяговець, С.Холмецький, С. Каружеліс, В. Литвин, А. Петрухно, А. Спригіна, О. Кислиця, О. Заболотько – всі вони з повним правом можуть назвати його "хрещеним батьком" у поезії. Літературні сторінки газети «Конотопський край» щедро розміщували твори поетів-аматорів, чим любителі красного письменства завдячували головному редакторові газети, заслуженому журналісту України Г. А.Ільченко.

Вірші деяких міських поетів покладено на музику. Пісні на вірші місцевих авторів мають у своїх доробках Г. Соловійов, В. Маляров, І. Бомштейн, Л. Пустовойтова, О. Селицький, І.Супрун, О. Чиніна, Р. Копф.

Змінилося життя, змінилися місто і газета. Змінилася і студія "Джерела", але вона й зараз залишається тим, чим постала в уяві тих, хто стояв біля її витоків, - відкритим полем творчого спілкування. Сьогодні активно працюють на ниві літературного аматорства М.Матвійчук, Л.Глушко, Ф. Рижий, А. Флікінштейн, Г. Круглікова, В. Третьякова, В. Дяговець. Наталя Вербицька. Значні літературні перспективи мають нині представники її наймолодшого покоління: Г.Лук'яненко, М.Сачок, В.Лазебна, О.Городнича, О.Сахно, С.Кушнарів, Р.Прокопенко, В.Коростельова, А.Довгополий, А.Занора. Серед молодого покоління літстудії є автори, чий літературні успіхи засвідчені й на всеукраїнському рівні. Це лауреати міжнародного конкурсу

«Гранослов» О.Башкирова, А.Малігон, В.Худенко, дипломанти цього високого конкурсу Т.Троянович, А.Миколаєнко та О.Єршов, лауреат численних фестивалів авторської пісні С.Городничий, переможець багатьох поетичних конкурсів та фестивалів О.Савела.

Попереду – нові відкриття, нові імена, нові публікації. Хотілося б, щоб надбання літературної студії, всіх її поколінь було відкрите і доступне широкому колу наших читачів – конотопчан, щоб започатковані 30 років тому літературні традиції міцніли і розвивалися на сторінках сьогоденного “Конотопського краю”.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ «СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ»)

Звагельський В.Б, *доцент*
Сумський державний університет

Серед важливих проблем історії України доби середньовіччя поважне місце посідають питання історичної географії Північно-Східного Лівобережжя. Особливої актуальності вони набувають у зв'язку з дослідженням “Слова о полку Ігоревім”. Зокрема, остаточно нез'ясованим залишається маршрут сіверських полків під керівництвом князя Ігоря Святославича у Половецький Степ навесні 1185 р.

Крім “Слова”, ці події досить детально описані в Іпатіївському та Лаврентіївському літописах, “Истории Российской” В. М. Татищева. Зазначені твори є основним і фактично єдиним комплексом писемної інформації про цей похід. Втім вагомим додатковим джерелом стосовно географічних реалій у даному регіоні є археологічні матеріали та інформація пізньосередньовічних джерел.

У зв'язку з дослідженням подій походу Ольговичів 1185 р. за останні два століття виник цілий напрямок гуманітарних досліджень, який дістав дещо умовну назву “Словознавство”. Його надбанням є з'ясування багатьох спірних питань, розкриття деяких “темних” місць “Слова о полку Ігоревім”.

Втім, низка історико-географічних проблем ще залишається слабо розробленою, а деякі взагалі далекі від розв'язання. До таких кардинальних проблем, які безпосередньо пов'язані з походом, належить локалізація географічних об'єктів, зокрема Шеломяні, річок Сальниці, Сюурлія та Каяли.

Так, стосовно власне маршруту сіверських полків існує кілька версій. Згідно поглядів одних вчених, з Путивля русичі рухалися Бакаєвим шляхом (поміж верхів'їв Сули та верхніми течіями Псла і Ворскли), або, на думку інших, - Лосицькою дорогою (через середні течії Псла та Ворскли) з виходом у районі сучасних Харкова або Белгорода на Муравський шлях. Далі думки вчених теж розходяться. Одні вважають, що перетнувши Муравський шлях північніше Харкова наші полки рушили на південь сухоходом між Сіверським Донцем та Осколом, тобто старим Ізюмським шляхом. Інші, - що рух був спрямований на південний схід до району Середнього та Нижнього Дону.

Більшість дослідників визначають район м. Ізюм одним з головних реперів на траверзі маршруту русичів, що дає можливість досить точних розрахунків подальшого руху до Каяли. Головним аргументом такої точки зору є те, гору Кременець, розташовану у Ізюмі, ідентифікують з Шеломянем "Слова о полку Ігоревім". Проте, така застаріла ідентифікація страждає штучністю і зовсім позбавлена логічної прив'язки до розташування кордонів між Руссю і Степом у цьому регіоні наприкінці XII ст. Шеломянь, згідно тексту "Слова" мав знаходитися безпосередньо на кордоні або зовсім поруч з ним (згадаємо: "О, Руськая земля, уже за Шеломянем еси"). Невипадково Б. О. Рибаків намагався прив'язати Шеломянь до відрізка Муравського шляху західніше Харкова де саме і пролягав у той час умовний кордон зі Степом. Згідно іншої версії Шеломянь слід ототожнювати з відомою пам'яткою скіфського часу Більським городищем - містом Гелоном Геродота.

Таким чином, усі подальші розрахунки слід корегувати, виходячі з місця локалізації Шеломяні. Тут знову є проблема, адже за логікою рухудесь неподалік мала знаходитися р. Сальниця яку не вдається відшукати на картах і яка згадується

окрім походу Ігоря 1185 р. ще й у зв'язку з походом Мономаха у 1111 р. Цю річку вчені теж локалізують у двох місцях. Від неї сіверські полки рушили до річок Сюурлій та Каяла.

Прив'язка Каяли до однієї з існуючих річок - теж є важливою проблемою, оскільки нині такої назви не існує. Схожість лише назви зі схожими гідронімами (Калка, Каялі-Берт, Кальміус, Кальчик та ін.), враховуючи кількість останніх, призводить до відпрацювання цілої низки нових гіпотез та версій, часто надуманих та фантастичних. Окрім цього, слід враховувати, що місцезнаходження Каяли має чітко узгоджуватися з маршрутом, який і сам, як вже йшлося, перебуває у гіпотетичному стані і потребує подальших розробок.

Окрім власне походу князя Ігоря, не все вирішено також із реаліями, пов'язаними з відповідним ударом ханів Гзи і Кончака, коли вони після перемоги на Каялі вдерлися на Посулля та Посейм'я. У контексті цих подій у джерелах фігурують назви двох міст Плісеськ і Римів, локалізації яких теж далекі від розв'язання.

Плісеськ локалізується багатьма дослідниками на Правобережжі (нині городище біля с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл.) або на околиці Києва. Обидві ці версії (особливо перша) абсолютно не узгоджуються з географією походу Ігоря Святославича і маршрутом рейдів половців у Посулля та Посейм'я. Фонетична схожість з шуканими назвами (хутір Плісесько біля с. Підгірці та урочище Плиске у Києві) не може бути вагомим фактором самим по собі, оскільки маємо десятки схожих назв на теренах Східної Європи. Головним у цій ситуації є лише історико-географічний чинник - Плісеськ має бути розташованим у місцях безпосередньо пов'язаними з аналізованими подіями.

Стосовно Римова нині існують 5 варіантів локалізації: м. Ромни на Сумщині, с. Римарівка неподалік Гадяча, городище біля с. Буримка у пониззі Сули, біля р. Самоткань правої притоки Дніпра неподалік Дніпропетровська, городище Гочево у верхів'ях Псла на Курщині. Усі ці версії мають своїх прихильників і певну аргументацію. Але дослідження останніх десятиліть, коли у силу нових досягнень в питаннях історико-географічних реалій регіону з'ясовується, що шлях половців,

очолюваних Кончаком, скоріш за все, пролягав Лосицькою дорогою. У такому випадку локалізацію Римова у пониззі Сули та на Правобережжі слід виключити. Не відповідає політичній ситуації і пропонувані варіанти розташування міста у верхів'ях Псла. Справа у тому, що ця територія входила до складу Курського князівства, тобто до Сіверської землі, з князем якої Ігорем Святославичем у Кончака були цілком мирні, якщо не сказати дружні (через рік вже й родинні), стосунки. Таким чином залишається давня локалізація, запропонована майже 200 років тому М. М. Карамзіним, лише з деякими уточненнями. Римів слід ототожнювати не обов'язково саме з Ромнами, а, дуже вірогідно, з одним з городищ, розташованим у цьому регіоні.

Таким чином, доходимо висновку - низка проблемних питань, пов'язаних з історико-географічними реаліями "Слова о полку Ігоревім" поступово вирішується, інші ж потребують подальшої розробки з урахуванням матеріалів археології, пізньосередньовічних писемних джерел та топоніміки.

ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК НА СУМЩИНІ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Німенко Н.А., *ст. науковий співробітник*
Сумський державний університет

Протягом останніх десятиліть особливої актуальності набуло дослідження регіональної історії. Це пов'язано із необхідністю найбільш повно і об'єктивно відтворити події минулих років, на які так багате ХХ століття, повернути із небуття імена відомих свого часу діячів науки і культури, які через політичні міркування свідомо замовчувалися, та з'ясувати коло питань, якими опікувалися дослідники у роки становлення вітчизняної науки. Одним із тих, хто заклав фундамент у вивчення української історії та культури, був видатний вчений-енциклопедист, уродженець Роменщини М.О.Макаренко (1877-1938). Коло його наукових інтересів охоплювало археологію, мистецтво і музеєзнавство, пам'яткоохоронну і просвітницьку діяльність. Серед них особливе місце посідають дослідження

пам'яток архітектури, зокрема і на Сумщині.

Учений одним із перших звернувся до вивчення монументального українського зодчества XVII-XVIII ст., зокрема унікальних культових споруд, збудованих коштом останнього кошового отамана П.І. Калнишевського, чому присвятив кілька ґрунтовних статей [1; 2]. Так, на батьківщині останнього М.О. Макаренко провів детальні мистецтвознавчі дослідження Покровської церкви у Ромнах (1764 - 1770) та Троїцької у с. Пустовійтівка (1773). Описуючи “дерев'яную, дубовую, на каменном невысоком фундаменте” Роменську Покровську церкву, дослідник зупинився на історії будівлі, її географічному положенні, особливостях будівельного матеріалу, загального вигляду споруди, технічних параметрах, провівши комплексне обстеження. Серед цікавих фрагментів внутрішнього оздоблення храму особливу увагу дослідника привернули багаторусний іконостас та дерев'яна скульптура з його композиції, сидіння для козацької старшини та “поважних” людей та ін. Усі речі, що зацікавили вченого, були уважно зафіксовані, а також зроблені детальні креслення плану будівлі та її розрізу. Частина цих нотаток знайшла своє місце у науковій публікації, та більшість із них так і залишилася поза науковим обігом [3]. Тож, коли у 1907 р. виникла загроза руйнування Покровської церкви, М.О. Макаренко одним із перших став на її захист. Разом із П. Покришкіним він здійснив повне маркування та перенесення Роменської Покровської церкви до Полтави, зберігши при цьому її оригінальний вигляд. Це був перший в Україні приклад наукової музеєфікації дерев'яної архітектури.

Проте, з 1919 р. розпочалася активна боротьба органів державної влади проти церкви, у 1921-1922 рр. було прийнято рішення про вилучення церковних історико-культурних цінностей, у 1922-1923 розгорнулася кампанія з ліквідації культових споруд. Обидві церкви пережили ці часи, але не збереглися до нашого часу: в роки Великої Вітчизняної війни загинула Покровська церква (1943), в роки байдужості до культурної спадщини - Троїцька. Останню у 1929 р. досліджував С.А. Таранушенко [4], згодом її наполовину розібрали, пристосувавши для потреб влади. Довгий час вона вважалася втраченою, доки у 1987 р. історик архітектури В.В. Вечерський

не знайшов залишки [5]. З цього часу неодноразово поставало питання про відновлення церкви, висловлювалися думки про доцільність відбудови церкви у Ромнах, на о. Хортиця, у с. Пустовійтівка. Нарешті, у 2003 р. було прийнято рішення про відновлення Троїцької церкви на її історичному місці. Нині відроджена церква є частиною історико-культурного заповідника «Посулля».

Проте, не тільки козацькими старожитностями була багата Сумщина. Після створення центральних і регіональних пам'яткоохоронних структур у 1919-1920-х роках в Україні було зроблено перші спроби реєстрації культових пам'яток. Зокрема, співробітниками Роменського окружного музею під керівництвом М.М. Семенчика, створеного за безпосередньої участі М.О. Макаренка, у 1923 р. було досліджено і взято на облік собор у Ромнах, Глинську Миколаївську, Хоружівську церкви та ін. [6]. У 1926 р. було розроблено анкету для реєстрації пам'яток дерев'яного зодчества та церковної старовини, яка мала наступні пункти: назва храму; місцезнаходження; час будівництва, переносу; відомості про автора; зовнішній вигляд; дзвони; внутрішнє оздоблення; церковна старовина; часовні; стан на даний момент; примітки [6]. Завдяки цьому у коло уваги потрапили церкви в Ярмолинцях, Хоминцях, Москалівці, Графських Будках та ін. [6]. У цей же час досліджуються і старовинні маєтки, що були цікаві як архітектурні споруди і містили безліч старовинних речей. Серед таких - будинок Скоропадського у Тростянці та ін.

Протягом багатьох років дерев'яні храми Сумщини досліджував і С.А. Таранушенко. Описані ним споруди у переважній більшості не збереглися, тож роботи автора нині є не лише мистецтвознавчими, а й історичними джерелами.

Тож, перші дослідження архітектурних пам'яток на Сумщині були проведені М.О. Макаренком і продовжені його колегами. Незважаючи на спротив влади і брак фінансування, вони продовжували досліджувати унікальні пам'ятки старовини. На жаль, дуже часто результати їхньої праці в буремні роки втрачалися або використовувалися не за призначенням, що призводило до втрати пам'ятки. Сподіваємося, що у наш час такого не трапиться.

1. Макаренко Н. На родине последнего гетмана Запорожского П.И.Калнышевского// Искусство и художественная промышленность. – 1901. – № 8/32. – С. 253-257.
2. Макаренко Н. Памятники украинского искусства XVIII века// Зодчий. – 1908. – № 24. – С. 211–215; № 25. – С. 219–222.
3. Німенко Н.А. Велет українознавства (До 125-річчя від дня народження Миколи Омеляновича Макаренка) // Сумська старовина. – 2002. – № X. – С. 16.
4. Таранушенко С.А. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К., 1976. – С. 240-242.
5. Звагельський В.Б. На батьківщині останнього кошового// Сумська старовина. – 2006. – № XX. – С. 15.
6. Держархів Сумської обл., ф. Р-6434, оп. 1, спр. 1, арк. 10, 11, 13, 20, 25-29, 50-51, 96-97.

МЕШИК П.Я. – ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ З ГРИФОМ «СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО»

Трофімчик Д.Д., *студент*
Політехнічний технікум КІ СумДУ

Історія м. Конотопа зберігає відомості про багатьох видатних уродженців нашого міста. Серед них – герої Великої Вітчизняної війни, письменники, художники, музиканти тощо. Але серед них є і ті, по відношенню до котрих сама історія повинна визначити, на що вони заслуговують – похвалу чи ненависть, повагу чи відверту неприязнь до їхньої постаті. У даній роботі наведено факти з життя й діяльності мало відомої для історії Конотопа особистості, яка займала високі керівні посади в лавах найвищого керівництва Радянської держави середини ХХ ст. – Мешика Павла Яковича.

Народився Павло Якович в 1910 р. в м. Конотопі (тоді Чернігівської губернії). Закінчив 7 класів школи, працював слюсарем Конотопського механічного заводу, при якому в 1925-1930 рр. навчався в школі ФЗУ [1]. У 21-річному віці за направленням ЦК Комсомолу України вступає до Самарського енергетичного інституту. Після одного року навчання за партійним набором був направлений на роботу в органи

державної безпеки. Після закінчення в 1933 р. Центральної школи Всеросійського державного політичного управління (м. Москва) за 8 років роботи впевнено просувався кар'єрними сходинками: пройшов шлях від помічника уповноваженого економічного управління до заступника начальника слідчої частини Народного Комісаріата Внутрішніх Справ СРСР: «Мешик учился скрывать свое вражеское нутро, маскироваться и приспособливаться. На этого карьериста и обратил внимание Берия» (повість «Совість комуніста» О.Горчакова) [1].

Про його батьків та родину відомо дуже мало. Батько М. С. Кедров (скоріш за все вітчим), до Жовтневої революції 1917 р. в Росії служив в царській охоронці. Після революції, як очільник правої есерської організації в Конотопі, був засуджений до розстрілу, але покарання уник, втікши з-під варти. Після втечі потрапив до Денікінській армії. У родині Павла та Софії Мешик було п'ятеро дітей – чотири сини та одна донька [2].

1937-1940 рр. тривала запроваджена Сталіним політика «великого терору», метою якої було знищення партійних та воєнних кадрів, інтелігенції, думка яких (громадська, політична) часто не співпадала з офіційними переконаннями Кремля. Здійснюючи масові репресії, підвладні «вождю» структури не забували й про документальне підтвердження всіх звинувачень. Досить часто єдиним доказом проти так званих «ворогів народу» були лише протокол допиту та «щиросердне зізнання» обвинуваченого. Тодішній заступник начальника слідчої частини НКВС не міг не виконувати прямих наказів партійного керівництва.

У лютому 1941 р. П. Я. Мешик був призначений Комісаром державної безпеки УРСР. За період роботи на даній посаді він декілька разів відвідує Конотоп [4]. У червні 1941 р. повертається до Москви для виконання покладених на нього обов'язків керівника Головного економічного управління НКВС.

За наказом Сталіна в квітні 1943 р. було створено контррозвідувальне управління СМЕРШ. П.Я. Мешик був призначений заступником начальника даного відомства (зі збереженням за ним посади керівника Головного економічного управління НКВС СРСР). Головні завдання СМЕРШу:

знищення іноземної агентури, розробка нових методів по залученню своїх агентів до закордонних владних структур.

Після Постдамської конференції 1945 р., 20 серпня 1945 р. Сталін підписує «Постановление Государственного Комитета Обороны №9887 СС\ОП» про створення нового спеціального Комітету, в обов'язки якого входила розробка атомної зброї. Роботу Комітету очолив Народний комісар ВС СРСР Л. П. Берія, який своїм заступником призначив П. Я. Мешика.

Остання посада, яку займав П. Я Мешик – народний комісар ВС УРСР (1953 р.). Після призначення він переїхав до Києва. 30 червня 1953 р. був заарештований у «справі Берії», у той же день доправлений на допит до Москви. 23 грудня 1953 р. разом з іншими причіпниками Берії засуджений до смертної кари з конфіскацією майна [4].

Керівник: Євтушенко О. В., *викладач*

1. Горчаков О. Совесть комуниста // Советский милиционер. – 18 вересня 1988 р. – С. 12-15
2. Часников В. Руководители органов государственной безопасности Украины // МВС України. – 1997 р. – С. 3-4
3. Яковлев Т. Считать оправданным // Советская милиция. – №11, 1990 р. – С. 21-23
4. Иванов М. Контрразведчик Павел Мешик – наш земляк// Галина. – №7, 17-24 лютого 1999 р. – С. 7

КОНОТОП У XIX СТ.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ВОЕННО-СТАТИСТИЧЕСКОГО ОБОЗРЕНИЯ ЧЕРНИГОВСКОЙ ГУБЕРНИИ (1851 Г.)»

Прусс Є.М., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Чернігівська губернія, до складу якої у XIX ст. входив Конотоп, знаходилась в середній полосі європейської Росії. За величиною території вона займала 23 місце та за населенням 33 місце у числі губерній Росії. Головний дохід жителів Чернігівської губернії складало: хліборобство, рясний урожай якого не скрізь був однаковий, скотарство, сільські промисли й продукти, вирощені на землі, також ліс, ломка каменя й копання

порцелянової глини.

Губернія була зручніша для розташування піхоти – кавалерію та артилерію можна було розташовувати тільки по лівих берегах річок Сейму і Десни в повітах Конотопському, Борзнянському, Ніжинському і південній частині Козелецького.

Місто Конотоп розмішувалося по обидві сторони тонкої болотистої річки, і тому в дощовий час в місті була глибока та в'язка багнюка. Для сповіщення міста через річку в XIX ст. побудована дамба та мости, через які пролягає поштова дорога – з Ромен Полтавської губернії в місто Кролевець. По цій дорозі чумаки привозили з Дону рибу а з Криму сіль, з північних уїздів багато різного посуду та інших господарських речей. Купці везли різну бакалію, вина, товар та вироби російських фабрик та заводів. Сам Конотоп на XIX ст. вважався ремісничим містом, у якому проживало біля восьми тисяч осіб, серед яких було 15 дворян, 46 купців. Але значну частину займали селяни (3510 чол.), ремеслами займалися євреї (674 чол.). Також місто мало залізничну дорогу, через яку Роменська перетинає губернію з північного заходу на південний схід, Поліська – на півночі, Києво-Воронезька – на півдні. Сам Конотоп фабрик не мав, але налічував такі заводи: : 3 воскобілильні, один медоварильний та один салопереробний. У той час місто налічувало одну державну кам'яну будівлю, біля тисячі приватних будинків. Також Конотоп мав 5 церков, серед яких було: 2 кам'яні та 3 дерев'яні, один винний погреб, 2 водяні мельниці та 27 лавок. Ярмарок в місті бував тричі на рік, куди місцеві жителі привозили продукти, хліб, тютюн та мед, приганяли рогату та малу худобу та коней.

У Конотопі знаходиться уїзне та приходское училище, міська лікарня на 25 місць.

Керівник: Леміш Н.О., *к.і.н., доцент*

ВЕЛИКОЕ НАСЛЕДИЕ В ПАМЯТИ НАРОДНОЙ (О СУДЬБЕ ВЕЛИКОГО ИЗОБРЕТЕНИЯ В.Г. ШУХОВА НА КОНОТОПСКОЙ ЗЕМЛЕ)

Фесенко О., *учень*

Конотопская городская гимназия

Пока жива память народная, есть надежда сохранить на земле творения рук человеческих.

Данное исследование направлено на изучение малоизвестных, но важных для истории и краеведения имен, а именно о В.Г. Шухове.

Владимир Григорьевич Шухов – инженер, архитектор, изобретатель, учёный, член-корреспондент, и почётный член Академии наук СССР, Герой Труда. Он первым в мире применил для строительства зданий и башен стальные сетчатые оболочки, которые впоследствии стали одним из главных средств формообразования авангардных зданий.

Сооружение в 1919-1922 гг. башни для радиостанции на Шаболовке в Москве явилось самой известной работой В.Г. Шухова. Сейчас Шуховская башня признана международными экспертами одним из высших достижений инженерного искусства. Ажурная стальная конструкция сочетает в себе прочность и лёгкость: на единицу высоты Шуховской башни израсходовано в три раза меньше металла, чем на единицу высоты Эйфелевой башни в Париже. Проект Шуховской башни высотой 350 м имел расчётную массу всего лишь 2200 тонн, а Эйфелева башня при высоте 300 м весит около 7300 тонн. Международная научная конференция назвала Шуховскую башню в числе семи архитектурных шедевров русского авангарда, рекомендованных на Включение в список Всемирного Наследия ЮНЕСКО.

Последним крупным достижением В. Г. Шухова в области строительной техники стало выпрямление накренившегося во время землетрясения минарета древнего медресе Улугбека в Самарканде.

Очень важным есть то, что одно из известнейших строений Шухова находится в нашем городе, ведь до наших дней сохранилось 16 «башен Шухова» и одна из них – в Конотопе. Водонапорная башня в Конотопе находится на углу площади Конотопских дивизий и ул. Урицкого. Построена она была в 1929 г. в связи со строительством местного водопровода. Башня обеспечивала население города питьевой водой. До 1941 г. на башне находился

наблюдательный пункт местной противовоздушной обороны. Во время войны башня была повреждена и перестала функционировать. Её не стали ремонтировать, а в 1980 г. водонаполняемый бак разобрали. После этого, какое-то время башня использовалась как телевизионная. Конструкция башни – однополосный гиперboloид, созданный 25 парами металлических угловых стержней. Стоит он на круглой железобетонной основе, диаметром 16 м. В верхней части башни сделана кольцевидная металлическая площадка для бака, к ней ведёт винтовая лестница. В настоящее время башня не используется ни в каком качестве.

Руководитель: Ганжа В.Б., *учитель*

МОЛОДІЖНІ ПІДПІЛЛЯ НА КОНОТОПЩИНІ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Горох Л., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 9

Однією з славних сторінок історії нашого краю є діяльність підпільників у місті та районі в роки Великої Вітчизняної війни. Не існує жодного цілісного і комплексного дослідження Конотопщини в роки війни. Дослідження даної теми є дійсно актуальним, оскільки крім наукового має ще й практичне значення. Предметом дослідження є діяльність партизанських груп, молодіжного підпілля в роки Великої Вітчизняної. Враховуючи науково-практичну, політичну та громадську важливість теми, її актуальність, спираючись на досягнення історичної науки у висвітленні цієї проблеми та зважаючи на недостатню її вивченість, ставимо за мету на засадах сучасних методологічних підходів комплексно проаналізувати й всебічно дослідити питання щодо підготовки, організації, розгортання, масштабів та наслідків діяльності підпільників.

Задля реалізації поставленої мети визначено наступні завдання:

здійснити огляд літератури з проблеми та з'ясувати ступінь і

масштаби опрацювання теми в попередніх дослідженнях, охарактеризувати історичні джерела; проаналізувати й систематизовано подати цілісну картину антифашистської боротьби на Конотопщині з урахуванням діяльності всіх патріотичних сил і різних верств населення; визначити основні етапи розгортання партизанського й підпільного руху та їх особливості; з'ясувати види, форми, методи і засоби боротьби та її масштабність; дати історичну оцінку здобутків, недоліків та прорахунків, допущених під час формування підпілля та партизанських загонів; узагальнити підсумки бойової діяльності партизанських загонів, підпільних груп на Конотопщині.

Достеменно відомо, що з кінця 1941 р. до квітня 1943 р. в Конотопі діяла підпільна молодіжна організація. Було в ній дві групи: одна зосереджувала свою діяльність в центрі міста, друга – у районі залізничного вокзалу. Встановлено, що членами цієї організації були Леонід Андрєєв, Олександр Бушта, Сергій Богомолів, Костянтин Мірошніченко, Анатолій і Микола Зубки, Олексій Кирдан, Анатолій Клименко і Олександр Тарасенко та інші.

З січня 1942 р. до вересня 1943 р. успішно діяла в районі залізничного вузла с. Конотоп підпільна група, яку очолювала розвідниця Інна Сахіна. Члени групи збирали й передавали по рації відомості про розташування ворожих складів, військових частин, засобів зенітної оборони, про рух вантажів і фашистських військ по залізниці. Підпільники несли слово правди жителям міста, зміцнювали їх віру в перемогу над ворогом.

Свою ненависть до окупантів і тверду віру в нашу перемогу патріоти висловлювали в листівках. Писали вони їх від руки великими літерами.

Вістря своєї підпільної діяльності юнаки спрямували на рятування військовополонених. Активну допомогу в цьому їм надавало населення міста, особливо жінки. Вони, ризикуючи життям, передавали за колючий дріт продукти, багатьох бранців визволяли з полону, називаючи їх своїми чоловіками або родичами.

Підпільники діставали зброю. Очевидно, вони її передавали полоненим «табору смерті».

Рівно через місяць після визволення Конотопа від німецько-фашистських загарбників, 6 жовтня 1943 р., на прохання рідних закатованих була розрита братська могила: брати Микола та Анатолій Зубки лежали обнявшись. Рідні і близькі впізнали Олексія Кирина, Анатолія Климешія, Олександра Тарасенка, Олександра Гавровського, Омеляна Кузьмовича, Зенченка, Летика, Жука, Голуба. Подвиг підпільників, які наближали світанок перемоги, вічно житиме в серцях вдячних земляків.

Керівник Бутко Н.І., *учитель*

НАРОДНОПІСЕННА ТВОРЧІСТЬ КОНОТОПЩИНИ

Фесенко А.П., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

Пісенна творчість українського народу багата й різноманітна. З глибокої давнини супроводжує вона життя трудівника. Жоден із фольклорних жанрів не може порівнятися з піснею широтою охоплення життєвих явищ, відображення народного світосприймання, моралі, естетичних уподобань. Створена в незапам'ятні віки, вона хвилює й сьогодні правдивістю, свіжістю і щирістю почуттів, чарує поетичністю, художньою красою.

В неосяжному океані народної пісенності важливе місце посідають соціально-побутові (або суспільно-побутові) пісні: козацькі, чумацькі, кріпацькі, рекрутські, солдатські, бурлацькі, наймитські, заробітчанські, робітничі. Розвинулися вони на основі традиції, виробленої ще раніше обрядовою і позаобрядовою ліричною та епічною пісенністю, продовжуючи і збагачуючи її. Це ліричні твори, де на перший план виступає ідейно-емоційне ставлення до події, а оповідальний елемент відіграє підпорядковану роль (на відміну від епічних і ліро-епічних).

У соціально-побутовій ліриці відобразилися думки, почуття, настрої народу, викликані явищами, подіями чи обставинами суспільного життя, класовими суперечностями, боротьбою проти іноземних загарбників та феодально-капіталістичного гноблення. Взяті в сукупності, ці пісні дають широку, правдиву картину історичного буття народу. В них особливо виразно

виявляються його волелюбність, ненависть до насильства й експлуатації, мрії про справедливий суспільний лад.

Розвиток кожного виду суспільно-побутової лірики пов'язаний з певним періодом у житті народу. Ці пісні дають узагальнене відображення характерних для нього явищ, ситуацій. На відміну від історичних пісень, вони не приурочуються до конкретної події, факту чи особи. Їхні герої — козаки, чумаки, наймити, заробітчани — також узагальнені, типові образи.

Внаслідок особливостей фольклорного побутування у народній пісні, яка живе протягом століть, часто спостерігаються нашарування різних епох, переплетення різних мотивів. Так, у піснях про сторожового козака мотив боротьби з турецько-татарськими нападниками почав витіснятися темою кохання; пісні про вирядження козака в похід, розлуку з рідними, смерть на полі бою у пізніші часи виконувалися — з більшими чи меншими змінами відповідно до нових обставин — як рекрутські та солдатські. Соціально-побутові пісні завжди перебували у взаємодії з усіма жанрами і видами народної пісенності.

Усна народна творчість (фольклор) є духовною творчістю народу. Образно збагачені теми, мотиви, форми усної творчості виникають внаслідок складної єдності і взаємодії індивідуального осмислення дійсності та колективної художньої свідомості. У процесі свого побутування жанри словесної народної творчості переживають різні періоди своєї історії. Стійкість побутування фольклорних текстів у народі пояснюється не тільки художньою цінністю, а й швидкістю змін у житті. Світогляді смаках їх основних творців і носіїв-виконавців.

Незважаючи на яскраве національне забарвлення, у піснях часто виявляється подібність мотивів, образів, сюжетів, що пояснюється закономірністю соціального розвитку.

У наш час вивчення фольклору є актуальним. Жодна гуманітарна наука не обходиться без фольклорних матеріалів. Дослідники поступово усвідомлюють, що розгадки та пояснення багатьох явищ української духовної культури криються у творчості народу.

Керівник: Завалій Л.П., *ст. викладач*

ВЕСІЛЛЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Бондаренко Ю. М., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №3

Актуальність даного питання полягає в тому, що зараз зберігаються 2 основні тенденції у святкуванні весіль у світі – з одного боку, під впливом глобалізації весільний обряд набув універсального космополітичного вигляду, а з іншого – існує стійка тенденція до етнізації весіль і всіх пов'язаних з ним традицій, навіть у середовищі городян.

Однак опис сучасних весіль ще досліджений недостатньо, а весільного обряду на Конотопщині взагалі відсутній.

Мета дослідження – системне вивчення українських весільних обрядів.

Об'єкт дослідження – українське весілля.

Предмет дослідження – традиційні та сучасні весільні обряди в Україні загалом і на Сумщині зокрема.

Автором застосовані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Зокрема, застосування історико-генетичного методу дозволяє простежити еволюцію українських весільних обрядів. Використання системного методу надало змогу розглядати весілля як етнографічно-фольклорне джерело для вивчення історії й культури України, розвитку суспільних та родинних відносин. Застосування діалектичного методу слугує науковим підходом до пояснення суті й складових традиційних весільних обрядів. Поєднання загального, часткового й одиничного дає можливість виявити загальноісторичні закономірності на спостереження та збирання матеріалу на національні й регіональні особливості проведення весіль. Метод спостереження та збирання матеріалу забезпечив наповнення роботи фольклорним змістом, описом традиційних обрядів, текстами весільних прикмет та пісень.

Теоретична й методична основа дослідження – фундаментальні праці вітчизняних фольклористів та етнографів

Г. Калиновського, І. Червінського, О. Рошкевича, І. Франка, П. Чубинського, Г. Рибковського, В. Грінченка, М. Руденка, М. Шубравської, О. Правдюка, Г. Танцюри, В. Борисенко, І. Кліда та інших.

Наукова новизна одержаних результатів та особистий внесок автора полягають в комплексному дослідженні традиційного й сучасного весілля в Україні, на Конотопщині та Сумщині; підсумки вибіркового спостереження, проведених автором (перегляд DVD-дисків із записами весіль у регіоні та інтерв'ю з організаторами весіль у місті).

Весілля – комплекс церемоній та обрядів, народних традицій, пов'язаних із укладанням шлюбу.

Традиційний український весільний обряд ділиться на кілька етапів: довесільний, передвесільний, власне весільний і післявесільний.

Образи-символи весілля: коровай (символ плодючості, продовження роду), рушник та хліб (символи вірності й багатства), зображення дерева життя на весільному рушникові (символ міцної родини), калина, хміль, лілії, троянди (символи кохання), обручки (символ весілля), гарбуз (символ нелюбові і глузування), гільце (символ дівочої краси і недоторканості), коса (символ краси і дівування), зміна зачіски нареченій (символ укладення шлюбу) тощо.

У класичному українському весіллі маємо доволі багату й розмаїту жанрову пісенність. Головне місце в ній посідає родинно-побутова лірика.

Весільні пісні – це пісні, що супроводжують весільні обряди й пояснюють їх зміст та значення. Разом із весільними обрядами вони становлять одне велике драматичне дійство, виступаючи не тільки доказом багатства весільного обряду, а й високої моралі українського народу, як творця цього дійства.

Теоретичне й практичне значення даного дослідження полягає у можливості використання даного матеріалу на уроках української літератури, музики, художньої літератури, на заняттях краєзнавчих гуртків, у театралізованих виставах, виховних заходах тощо.

Керівник: Олех А.П., *вчитель-методист*

СІМ ЧУДЕС СУМЩИНИ

Ханенко Д. В., *учень*
Конотопська міська гімназія

Протягом квітня-травня 2007 р. в усіх районах та містах області проходила обласна акція «Сім чудес Сумщини». Всього було представлено 70 найкращих пам'яток області.

Експертна рада, до складу якої увійшли провідні архітектори області, історики, краєзнавці, враховуючи думку громадськості, визначила 7 найцікавіших пам'яток.

Пам'ятник мамонтові. Єдиний в Україні пам'ятник мамонтові знаходиться в селі Кулішівка Недригайлівського району. У 1839 р., будуючи спиртзавод, робітники натрапили на кістки величезних розмірів. Серед тисяч кісток були знайдені мамонтові кістки, кістки й зуби дикого коня, зуби слона, рештки копит північного оленя. Кулішівський пам'ятник мамонтові - один з найстарших в Україні. 1957 р. – відреставрували монумент, після зруйнування більшовиками.

Круглий двір. «Круглий двір» є унікальною спорудою Тростянця, побудований у 1749 р. Йосипом Надаржинським. Будівля включає елементи готичного стилю, вона цегляна, оштукатурена, овальна з вісями 60 і 40 м. Найбільш рання громадська споруда східної частини України, що збереглася до нашого часу. У 2000 р. вдалося перетворити «Круглий двір» із руїни в окрасу міста.

Комплекс Софроніївського монастиря. Софроніївський монастир – є духовною святинєю стародавнього Путивлю. З 1692 р. почали називати Сафроніївським за ім'ям ігумена цього монастиря – Сафронія. Подорожуючи 1744 р. до Києва, російська імператриця Єлизавета Петрівна взяла участь в освяченні новозбудованої споруди. 22 грудня 2002 р. в повній красі звівся над Путивльськими кручами цей монастир.

Група Посульських курганів. Посульська група – пам'ятка про Скіфську державу в нашому краї. До неї входять унікальні скіфські кургани біля міста Ромни. За свідченням археологів, їх було споруджено в VI-V ст. до н.е. Перше місце серед курганів Посулля належить скіфському некрополю, найбільшим з них є

«Стара Могила» висотою 21 м.

Трьох-Анастасіївська церква. Трьох-Анастасіївська церква – наймасивніша архітектурна домінанта історичного центру м. Глухова. 1717 р. коштом Анастасії Скоропадської було споруджено муровану церкву. У різниці церкви було знайдено чимало рідкісних книг: «Євангеліє учительне» 1606 р., «Апостол» 1695 р., «Пролог» 1763 р. та ін.

Покровський собор в Охтирці. У квітні 1753 р. був закладений Свято-Покровський собор. Він побудований за проектом видатного зодчого Ухтомського, відкритий і освячений 2 липня 1768 р. Свято-Покровський собор в Охтирці є одним з кращих зразків українського бароко. Ікона Покрови Пресвятої Богородиці – та на честь якої і збудовано собор, та в 1903 р. її вивезено до Санкт-Петербурга.

Конотопська битва. 16 вересня 1658 р. в Гадячі Виговський підписав угоду з Польщею, за якою Київське, Чернігівське та Брацлавське воєводства складала «Велике Князівство Руське». Для вирішення долі України царський уряд відправив в Україну величезне військо під проводом князя О. Трубецького. 16 квітня 1659 р. Трубецький підійшов до Конотопа, який мужньо боронили лише 4000 козаків та місцеві жителі на чолі з ніжинським полковником Гуляницьким. 24 червня 1659 р. об'єднане козацьке військо вирушило до Конотопа. Дорогою вони розбили великий московський загін і підійшли до багнистої річки Соснівка. 27 червня 1659 р. Виговський з невеликим загоном козаків бродом перейшов Соснівку і вдарив з тилу по царських військах, які тримали облогу Конотопа. Конотопська битва для російських військ мала катастрофічні наслідки. У боях полягло близько 40 000 царського війська та 15 000 потрапило до татарського полону. Після перемоги під Конотопом Виговський припинив переслідування царського війська й відмовився від гетьманства.

Отже, Сумщина може стати туристичною Меккою. Вона багата чудесами, які є національною гордістю України.

Керівник: Ганжа В.Б., *учитель*

ЕЛЕМЕНТИ ОЗБРОЄННЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Пономаренко О.В., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 12

Об'єктом дослідження є елементи озброєння та захисного обладунку племен – носіїв черняхівської археологічної культури.

Предметом дослідження є процеси, пов'язані з функціональністю й технологією виробництва та функціональним застосуванням елементів озброєння населення черняхівської культури.

Метою роботи є вивчення комплексу озброєння населення черняхівської культури.

Питаннями вивчення елементів озброєння черняхівської археологічної культури займалися Г.А. Вознесенська, Б.В. Магомедов і М.Є. Левада.

Зважаючи на незначну кількість фахових статей з даної проблематики, дана робота є актуальною та базується на комплексному аналізі археологічних та писемних джерел.

Історія вивчення предметів озброєння нараховує 4 етапи: І - початок ХХ ст. – 1917 р. (В.В. Хвойка, О.А. Спіцин, П.І. Шафарик); ІІ – 20 – 30-ті рр. ХХ ст. (Б.А. Рибаків, Г.А. Вознесенська); ІІІ – 50 – 80-ті рр. ХХ ст. (В.Д. Баран, Д.Н. Козак, Г.М. Некрасова); ІV – початок 90-х рр. – і до сьогодні (Б.В. Магомедов, М.Є. Левада, В.В. Приймак, М.В. Любичев, К.В. Мизгін, К.Г. Варачева).

У ході підготовки роботи було зібрано, описано й проаналізовано фахові наукові публікації з даного питання, архівні матеріали наукового архіву інституту археології НАН України, фонди Харківського, Сумського та Конотопського краєзнавчих музеїв. Автор брав участь в археологічних розкопках Германо-слов'янської міжнародної археологічної експедиції поселення та могильника черняхівської культури в с. Войтенки Харківської області (керівник М.В. Любичев).

Аналіз озброєння воїнів черняхівської культури дозволив виділити два типи озброєння – наступальне та захисне.

Комплекс озброєння вирізняється різноманітністю наступального озброєння (мечі, кинджали, списи, дротики, сокири) та практичною відсутністю захисного (щити). Це типово як для воїнів-дружинників, так і для простих общинників.

Основною частиною війська була піхота, озброєна холодною зброєю: кинджалами, важкими списками, піками, дротиками, бойовими сокирами.

Легка піхота призначалася для допоміжних дій і на озброєнні мала бойові ножі, металеві бойові сокири, списи та дротики.

Кавалерія переважно була легкоозброєною. Основними елементами озброєння були мечі, списи, піки, луки та щити.

Комплекс озброєння дружинників представлений суто бойовими елементами озброєння та захисними обладунками, а прості воїни з числа общинників мали універсальну зброю, яку в мирному житті використовували в господарстві та на полюванні.

За характером застосування, функціональним призначенням, формою, розміром, матеріалу та якістю виготовлення елементів було виділено основні типи, види, категорії озброєння та захисного обладунку.

За функціональним призначенням тип наступального озброєння розділений на види – бойову зброю та універсальну.

Бойова зброя в свою чергу поділяється на 4 категорії: I – рубляче-колюча (мечі, кинджали та бойові ножі); II – колюча (важкі списи із втоками та піки); III – металеві (легкі списи, дротики, металеві сокири, луки та стріли); IV – ударно-пробивна зброя (бойові сокири).

Універсальна зброя ділиться на 3 категорії: I – колюча зброя (рогатини); II – металеві зброя (лук та стріли); III – ударно-пробивна зброя (робочі сокири).

Завдяки археологічним знахідкам та їх розташуванням у похованнях; писанням Йордана і Прокопія та римським зображенням варварських племен, можна припустити яким чином носилась та застосовувалась зброя.

Автором було розроблено типологічний ряд зброї та захисного обладунку, запропоновано варіант реконструкції озброєння професійного воїна-дружинника та простого воїна.

У результаті аналізу елементів озброєння та захисного обладунку, для характеристики всього комплексу озброєння воїнів черняхівської культури, автором була розроблена власна типологія класифікації зброї. За допомогою якої ми можемо виділити зброю професійних воїнів-дружинників, які тоді займали найвище матеріальне та соціальне становище в суспільстві, та простих воїнів общинників, які складали переважну більшість війська.

Керівники: Осадчий Є. М., *к. і. н.*
Олех А. П., *вчитель-методист*

БОДІ-АРТ: СУТЬ, РІЗНОВИДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Лінчак А. І., *учень*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ст. № 3

Дослідження є актуальним і через призму дискусій у суспільстві щодо належності пірсингу й татуювання до сучасного мистецтва.

Мета дослідження – визначити індустрію боді-арту та її місце в сучасному мистецтві, виділити основні та найпоширеніші види боді-арту й дослідити їх. Об'єктом дослідження слід вважати боді-арт як вид авангардного мистецтва. Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні підходи до вивчення сутності боді-арту й усіх його напрямків.

У роботі використані наступні методи дослідження: метод логічного узагальнення та наукової абстракції; аналізу й синтезу; історико-генетичний (для визначення часу, джерел та причин зародження кожного з підвидів боді-арту); системний підхід; поєднання загального, часткового й одиничного; метод спостереження та збирання фактів; метод соціологічного опитування (при вивченні ставлення пересічних громадян до боді-арту).

Боді-арт, як мистецтво прикрашати тіло, має досить давню історію, але свого розквіту набув у 60-х роках ХХ століття.

Основними видами боді-арту є бодіпейнтінг, татуювання, модифікації тіла та пірсинг.

Перші татуювання з'явилися в якості своєрідних оберегів від злих сил. Поступово вони втратили захисну й інформаційну функції та стали просто декоративними. Здійснено типізацію натільних зображень: ритуальні, професійні, комерційні, декоративні, портретні, релігійні, армійські, любовні. Із приходом моди на татуювання починають виділяти стилі тату: жіночий, морський, японський, кельтський, армійський, слов'янський, традиційний.

Існує дуже багато типів модифікацій тіла: татуювання, пірсинг, мікродермали, субдермали, скіндайвери, магнітні імпланти, шрамування, спліт язика, корсетування, ельфійські вуха, тунелі тощо. За функціональністю модифікації тіла можна розділити на чотири групи: маркуючі, ритуальні, естетичні, захисні.

Пірсинг – процес проколювання; отвір, що зроблений за допомогою проколювання. Незважаючи на давню його історію, вивчений ще недостатньо у зв'язку з невеликою кількістю історичних джерел.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в поглибленні існуючих теоретичних положень щодо виникнення боді-арту як явища та його впливу на суспільство загалом. Конкретні результати, що характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у наступному: проведено соціологічне Інтернет-опитування; вказано перелік бажаних і небажаних для пірсингу матеріалів, із яких виготовляють прикраси; подано ряд практичних рекомендацій щодо підходів до прикрашання тіла; спрогнозовано перспективи розвитку боді-арту; висунуто гіпотезу щодо зміцнення його позицій на мистецькому Олімпі.

Особистий внесок автора. Автором було проведено соціологічне Інтернет-опитування, результати якого підтверджують думку, що сучасне суспільство ще не готове прийняти татуювання, і, особливо, пірсинг за мистецтво. Але 66% опитаних (переважно учнівська та студентська молодь) позитивно ставляться хоча б до одного з видів боді-арту. Нинішній боді-арт порівнюється з джазом і рок-н-ролом у минулому, коли напрямки музичного мистецтва, викликаючи «конфлікт батьків», самоствердилися й стали

загально визнаними у світі. Стало бути, прогнозується й визнання боді-арту як виду мистецтва в недалекому майбутньому.

Керівник: Олех А. П., *вчитель-методист*

1. Барановский В. Искусство татуировки. – М. : ЗАО Славянский дом книги, 2002. – 292 с.
2. Маргетс Б. Боди-арт. – М. : АСГ-Астрель, 2000. – 166 с.
3. Гордиенко Е. Татуировка. – Ростов-на-Дону: Владис, 2003. – 192 с.
4. Грицак Е. Самые модные татуировки. – М. : РИПОЛ Классик, 2009. – 256 с.
5. Лиходед В. Татуировка – тайна, история, жизнь. – М.: Лабиринт-пресс, 2005. – 128 с.
6. Макиавелли М. Татуаж. – Астрель, 2002. – 49 с.
7. Ольгерд М. Татуировка: тайна и смысл. – М. : Синтест, 1995. – 96 с.
8. Танака Э. Модный татуаж, пирсинг, боди-арт. – Ростов-на-Дону: Феникс. – 192 с.

ІЗ МИНУЛОГО В СЬОГОДЕННЯ (СТОРІНКИ ІСТОРІЇ КІСУМДУ)

Фесенко А.П., *студент*
Конотопський інститут СумДУ

У червні 2001 р. був виданий наказ Міністерства освіти та науки України про створення Конотопського інституту Сумського державного університету. Виконуючим обов'язки директора було призначено Бібика Віталія Володимировича. З 20.09.01 В.В. Бібика обрано директором КІ СумДУ. Штатними працівниками інституту були: Бібик В.В., Шинкаренко О.Г., Лепіхов О.І., Ігнатенко В.В. До штату ввійшли викладачі за сумісництвом із Політехнічного технікуму.

У перший рік на денну форму навчання було зараховано 62 студенти – на платній і на бюджетній основі за напрямками: «Економіка», «Електронні й комп'ютерні системи інформації», «Комп'ютерні науки», «Інженерна механіка», «Енергетика».

Спочатку було створено секції суспільно-гуманітарних та

фундаментальних дисциплін. Їх очолювали: Ткаченко Л.М., Головатий М.О., Ігнатенко В.В., Корж М.О.

В подальшому відбувався процес створення кафедр. У 2005 р. створено кафедру математики та інформатики, яка на сьогодні налічує 5 штатних працівників, її очолює доцент, к.ф.-м.н. Ігнатенко В.В. З 19.04.05 функціонує кафедра фундаментальних та загальнонаукових дисциплін (завідувач кафедри к.т.н., доцент Жуковець А.П.). З 2011 р. обов'язки завідувача кафедри виконує к.ф.-м.н. Бурик І.П. З 15.01.09 працює кафедра електронних приладів і автоматики, яка налічує 7 штатних працівників. Її очолює к.ф.-м.н., ст. викладач Гричановська Т.М. 28.12.09 створено кафедру економіки і управління, на сьогодні вона налічує 10 штатних працівників. Її очолює к.е.н., доцент Власенко Д.О. З 1.10.10 функціонує кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін. Вона налічує 6 штатних працівників. Її очолює к.і.н., доцент Леміш Н.О.

З березня 2004 р. заступником директора з виховної роботи КІ СумДУ призначено Гребеник Т.В. На сьогодні Гребеник Т.В. обіймає посаду директора Політехнічного технікуму КІ СумДУ.

1.01.08 створено відділ позанавчальної роботи з молоддю, який очолює Грищенко Т.В.

З 13.02.06 в інституті працює Навчально-методичний відділ довузівської підготовки, який очолювали Литвин О.І. та Заїка О.С. Сьогодні відділом керує Сучко Н.О. Основні напрями його роботи: професійно-орієнтаційна та організаційно-методична робота щодо підвищення кваліфікації працівників.

19.04.05 були створені деканати денної та заочної форм навчання. Першим деканом факультету денної форми навчання був к.ф.-м.н., доцент Ігнатенко В.В. З 2010 р. деканом факультету є к.філол.н. Барбара Н.В. Першим деканом факультету заочної форми навчання був к.т.н. Лепіхов О.В. 1.12.09 – факультет заочної форми навчання перейменовано в Центр заочної та дистанційної форми навчання, його очолює к.п.н. Осадчий С.В.

Першими в 2008 р. захистили свої кандидатські дисертації Бібик В.В., за темою «Формування фазового складу та електрофізичних властивостей плівкових систем Ni/Fi та Cr/Fi» та Гричановська Т.М. з темою наукової роботи «Електрофізичні

властивості дисперсних матеріалів на основі плівок V, Ti».

В 2001 р. в Конотопському інституті СумДУ працювало 2 кандидати наук, в 2012 рік в інституті працює 21 кандидат наук та 1 доктор наук.

За період функціонування інституту кандидатські дисертації захистили: Барбара Н.В., Гричановська Т.М., Бурик І.П., Гребеник Т.В., Лозовицький О.С., Леміш Н.О., Лепіхов О.І., Каминін Ю.П., Білоножко В.П., Пустовий М.І., Прокопець О.В., Грак М.П., Скрипніченко О.П., Власенко Д.О., Головатий М.О., Білоножко В.В., Бібик Д.В., Драч О.В., Жуковець А.П., Карпенко Ю.І., Осадчий С.В., Ігнатенко В.В.

Отже, Конотопський інститут - це потужна навчально-виховна структура, яка готує висококваліфікованих професіоналів для майбутньої європейської держави.

Керівник: Ткаченко Л.М., *ст. викладач*

ВАСИЛИЙ ГЕОРГИЕВИЧ КОСТЕНЕЦКИЙ – ГЕРОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1812 ГОДА

Сосновский Н.С., *краевед*

В 2012 г. празднуется 200 лет победы в Отечественной войне 1812 г.

Василий Георгиевич Костенецкий родился во второй половине 1767 г. в черте современного города Конотоп.

В мае 1786 г. окончил артиллерийский и инженерный кадетский корпус в Петербурге в чине штык-юнкера.

Со «школьной» скамьи едет на русско-турецкую войну 1787 г. Участвует во взятии Очакова, штурме Хаджибея и Бендер. Командует артиллерийской батареей при казачьем войске.

После победы, в звании поручика участвует в войне на Кубани и Северном Кавказе

Переведён в Одессу, а после отозван в Петербург Создаёт первое подразделение нового вида войск - конной артиллерии. Награждён орденом Иоана Иерусалимского. Звание – капитан.

Командует артиллерией Лейб-гвардии конного полка. Награждён орденом Анны 3^й степени.

Участвует в сражении под Аустерлицем во главе гвардейской

конной артиллерии. Награждён орденом Георгия Победоносца 4^й степени и золотой шпагой с литерой «К». Сражается под Фриландом и Гейльсбергом. Звание - генерал-майор.

Начало Отечественной войны Василий Григорьевич встретил командуя 2 арт. бригадой. Война застала бригаду в Лиде. От Лиды до Дрисского лагеря вместе с корпусом Дохтурова прошли 500 км. Назначен командовать артиллерией арьергарда.

Участник обороны Смоленска. Защищает знаменитые Молоховские ворота. Награждён орденом Анны 1^й степени. Командует артиллерией в битве при Лубино.

В Бородинском сражении первым вступил в бой во главе бригады из Софийского и Либавского полков. Защитив Горкинский мост, на левом фланге, сорвал план Наполеона. В 9 часов утра назначен командующим русской артиллерией. Отбивая одну из батарей банником, отражает нападение французов. Награждён орденом Георгия Победоносца 3^й степени.

Отступая от Москвы, командует артиллерией арьергарда. Отличился в битвах при Спас-Купели, Малоярославце, Красном. Награждён шпагой с алмазами. 5 раз контужен.

При изгнании Наполеона, в авангарде русской армии в должности командующего всей русской артиллерией.

В заграничном походе русской армии отличился в боях под Дрезденом, где спас 150 орудий. Награждён прусским орденом Красного Орла. Новый подвиг при Бар-сю-Об. Отбили внезапную атаку 3 полков и эскадрона кавалерии. Награждён орденом Пур ле Мерит (чистая слава).

При взятии Парижа спасает город от обстрела.

После войны командует 4 артиллерийской дивизией. С 1820 г. – в отставке. Проживал в Конотопе, Выровке и Петербурге.

Встречался с декабристами южного общества. 14 декабря, не поняв происходящего, призвал к присяге гвардейскую артиллерию. Награждён званием генерал-лейтенанта и наказан отказом на восстановление в армии.

В 1830 г. назначен командующим артиллерией Кавказской армии, но к армии не поехал из-за эпидемии холеры. Привычка обливаться холодной водой привела к заражению холерой и скорострительной смерти в 1831 г. в возрасте 65 лет. Похоронен

на чумном кладбище Петербурга, но есть воспоминания, что его прах был перезахоронен на родине в с. Шаповаловка в конце XIX в.

1. Сапухина Л.П. Коли і де народився генерал Костенецький // Сумська старовина.-1998. – №№ 3-4.
2. Галайко В. Він завжди прагнув бою, або В. Костенецький, якого ми мало знаємо// Україна. – 1990. – №№ 16-19.
3. Брокгауз и Ефрон. Энциклопедический словарь. – СПб, 1907. – Т. 31. – С. 389.

СЛАВНІ УЧНІ ХУДОЖНИКА І ПЕДАГОГА О. ГОФМАНА

Борошнів В.О., член Національної спілки журналістів України

Ім'я видатного художника й педагога Олександра Ємілійовича Гофмана (1881 – 1939 рр.) тісно пов'язане з історією Конотопа. Відомо, що, маючи академічну освіту, він у 1905 р. переїжджає на постійне місце проживання з Москви до Конотопа й оселяється у своїх родичів у залізничному селищі. Трохи пізніше, одружившись на медсестрі, він будує дім на Соснівському шосе (нині - проспект Миру). На роботу влаштовується до Комерційного училища (відкрито в 1905 р.). Окрім занять з малювання, О.Гофман відкриває художню студію й працює з талановитою молоддю міста. Після буремних подій 1917 р. Олександр Ємілійович працює в школах міста, що знаходились поряд із залізницею, а в 1930 р. його запрошують до Клубу залізничників (колишній - БК ім. Луначарського, сучасний – Будинок науки і техніки залізничників) з проханням відкрити студію образотворчого мистецтва для робітничої молоді. Цю студію відвідувало багато учнів, серед них відомі сьогодні Заслужені художники України: В. Масик, Д. Лученко, художники О. Величко, В. Литвинов, О. Зимовець, О. Богданов та інші. Саме про інших і хотілося повідомити дослідникам культури Конотопщини.

Маренков Олексій Васильович (1888 – 1944), талановитий учень О.Гофмана, видатний український графік, ілюстратор книг, після навчання у Київському художньому училищі переїхав працювати до м. Харкова (тоді столиці радянської

України). Багато плакатів тієї пори знаходяться в Національному художньому музеї України. Маренков О.В. був дуже чуйною людиною, надійним товаришем, постійно підтримував зв'язки зі своїм вчителем О.Гофманом та його студійцями. Саме Олексій Васильович відкрив і підтримував одного із талановитих учнів О. Гофмана - Олександра Івановича Сиротенка (1897-1975 рр.), у майбутньому - професора Київського художнього інституту. Дізнавшись, що хлопець знаходиться в скрутному матеріальному становищі, О. Маренков робить йому безцінний дарунок: олійні фарби, пензлі й палітру з горіхового дерева. Юний Олександр Сиротенко, натхнений таким подарунком, багато працює самостійно, уважно дослухаючись до порад свого педагога. І в 1913 р. витримує вступні іспити до Київського художнього училища, яке успішно закінчує в 1918 р. Учителем з фаху був його земляк з Білопілья, всесвітньо відомий художник В. Кричевський. Отримавши диплом і рекомендації для вступу до Московського училища живопису, скульптури та архітектури, О. Сиротенко не полишає Україну, а їде до м. Конотопа і стає керівником студії образотворчого мистецтва при Конотопських залізничних майстернях, де, до речі, викладав основи живопису художник-декоратор Садовський з м. Одеси. Згодом, на запрошення Ф. Кричевського вступає до його майстерні станкового живопису в Українській Академії мистецтв. Це були 1923-1927 рр. Після закінчення навчання в академії Олександр Іванович залишився в ній викладачем мистецьких дисциплін, але не залишає творчу роботу. У 1941-1944р. він був на фронтах Великої Вітчизняної війни. У 1942-1944 р. - в евакуації (м. Самарканд) викладав студентам Українського відділення при Московському художньому інституті. Після війни повернувся до м. Києва, до рідної академії. О.Сиротенко дуже допомагав своїм землякам-конотопцям, які здобували художню освіту в Києві. До речі, його донька Надія Сиротенко (1920-2005 рр.) була досить відомою українською художницею, яку за життя називали "Феєю квітів".

Олександр Величко, згадуючи роки навчання в студії Гофмана в 30-ті роки, розповідав про талановиту дівчину, ім'я якої за плином часу він не пам'ятав. З'ясувалось, що в студії в

ті часи навчалась відома в еміграції талановита художниця Надія Самко (1916-1989 рр.). Народжена в Конотопі, вона з дитинства захоплювалась історією рідного краю, її приваблювало історичне минуле Сіверщини, козацька доба, побут українського народу. Вона захоплювалась музикою й поезією. До студії О. Гофмана вона прийшла в 1930 р., талановита й наполеглива учениця швидко навчалась основам професійної майстерності, на одній з виставок у м. Чернігові була придбана для міського музею її робота «Ярмарок». 1934 – 1941рр. – роки навчання у Харківському та Київському художніх інститутах, закінчила вона факультет малярства та архітектури. Педагогами з фаху були П. Бурачек, В. Кричевський, К. Жуков та інші. Перед війною вийшла заміж за Сергія Макаренка (1904-1979 рр.) – художником, мистецтвознавцем, також учнем О. Гофмана. Період окупації (1941-1943 рр.) вони прожили в Конотопі, на жаль, були вимушені під час війни емігрувати до Італії, потім Югославії, Аргентини і нарешті до США. У еміграції вона багато працює на замовлення, малює ікони, розписує церкви, творить картини; влаштовує виставки в Нью-Йорку, Філадельфії, Бостоні та інших містах. Н. Сомко являється автором архітектурного проекту церкви в стилі українського бароко для православної громади за кордоном. Це був унікальний випадок: автор церковного зодчества і жінка. Але живопис був тим джерелом натхнення, що поглинув її повністю, вона створила багато композицій на історичні поеми: «Хрещення України – Русі» (1960 р.), «Князь Олег під Царгородом» (1965 р.), «Святослав» (1968 р.), «Бій під Конотопом» (1962 р.) і багато інших. У США виданий альбом, присвячений творчості подружжя із Конотопа: Надії Сомко і Сергія Макаренка.

Сергій Макаренко закінчив міську чоловічу гімназію, відвідував студію О.Гофмана в Комерційному училищі. Опанувавши основи професійної підготовки, вступив до Київського художнього інституту. С.Макаренко відомий як талановитий портретист. Перед початком війни (1941-1945) він працював на кафедрі мистецтвознавства в Харківському педагогічному інституті. У 1943 р. разом із дружиною Н.Сомко емігрував за кордон.

Ім'я ще одного конотопця, видатного представника паризької школи манерства Андрія Павловича Сологуба(1920- ?) майже не відоме конотопцям. Навчаючись у школі, з 15 років відвідував заняття у студії О. Гофмана, мріяв продовжити навчання в Київському художньому інституті. Але почалася Велика Вітчизняна війна і двадцятирічний юнак залишився в окупованому місті, у 1942 р. був примусово вивезений на роботу до Німеччини. У 1945 р. Андрій потрапляє до табору переміщених осіб в австрійське місто Зальцбург, де знайомиться за художницею Едель Нот і скульптором Федором Ємцем. Нові друзі допомагають йому в здобутті професійних навичок в образотворчому мистецтві. З 1947 р. Андрій почав систематично навчатися в Мистецько-промисловій школі в Зальцбурзі. Після переїзду до Франції й вступу до Паризької академії мистецтв почалось самотійне тяжке життя молодого емігранта. Уночі - робота над ілюстраціями до книжок і журналів, а вдень - заняття в академії. Після її закінчення в 1955р. Андрій жваво долучається до мистецького життя Парижа. Цього ж року він уперше бере участь у художній виставці, де привернув увагу вимогливих критиків. У 1962-1986 р. працював на посаді професора малюнків у Паризькій школі професій; він створив іконостаси для церков Парижа і Лондона. Творча манера Андрія Сологуба - це реалістичне зображення без усіляких умовностей, і тому вона близька і зрозуміла відвідувачам виставок. Твори майстра зберігаються в багатьох музеях Європи, на жаль, в Україні їх немає.

Можливо, ще не всі талановиті учні О. Гофмана відомі нам, і попереду на нас чекають нові відкриття. Але вищезгадані художники, вихованці студії чудового педагога і талановитого художника О.Е.Гофмана зробили важливий внесок в історію українського образотворчого мистецтва.

1. Алавердова Г. Три покоління. – Київ. 2007. - 163 с.
2. Касіян В. Українська радянська графіка. – Київ. 1957, - С. 12.
3. Белічко Ю. Мистецтво, народжене жовтнем. – Київ. 1987. - С. 16.
4. Членова Л. Федір Кричевський. – Київ, 1980. - С. 19.
5. Леонтович О. Вона оспівувала перемогу під Конотопом// Наше життя. – жовтень, 2009. - С. 8.

6. Жабوریук А. Український живопис ХІХ – початку ХХ ст. – Київ, 1990. - С. 19.
7. Турунова Л. В. Масик. Живопис, графіка: каталог. – Київ, 1963. - С. 7.
8. Безп'ятова О. В. Масик. Живопис, графіка: альбом. – Київ, 1990. - С. 3.
9. Юрченко Ю. Євген Лученко: альбом. – Київ, 1988. - С. 4.
10. Ковтун В. Художники Харківщини. – Харків, 2003. - С. 29.
11. Капітоненко О. Іконостаси для храмів Парижа і Лондона // Сумщина. - 4 серпня, 2001.
12. Велігоцька Н. Дорогами Малевича, зупинка Конотоп// Київський телеграф. - 17 березня, 2005.
13. Рябенко І. А. Лазарчук // Радянський прапор, 17 травня 1968.
14. Борошнів В. Художник і педагог // Лебн, 3 грудня 1997.

КОМБАТЫ 1941-ГО В БОЯХ НА РЕКЕ СЕЙМ

Евтушенко А. В., *преподаватель*
Политехнический техникум КИ СумГУ

В изучении истории Конотопщины периода Великой Отечественной войны очень много внимания уделялось и уделяется событиям 1943 г. – освобождению г. Конотопа и его округи от фашистских захватчиков. Начальный период войны, в силу объективных на то причин (сложность в доступе к боевым документам, отсутствие их, скудность данных на региональном уровне о событиях тех дней да и, порой, просто не желание говорить о самом страшном периоде Великой Отечественной войны) на долгое время практически “выпал” из поля зрения исследователей наистрашнейшей войны в истории человечества. Известно, что в первой половине сентября 1941 г. севернее и северо-восточнее Конотопа, на южном берегу р. Сейм, вели тяжелые оборонительные бои 5-я, 6-я, 212-я воздушно-десантные бригады, входившие в состав 3-го воздушно-десантного корпуса 40 Армии. На главном направлении удара танковых дивизий 24-ого мотострелкового корпуса 2-й танковой группы Гудериана оказались подразделения 5-й ВДБр...

К сожалению, имена многих воинов – защитников

Конотопщины в сентябре 1941 г., долгое время оставались неизвестными. В 2010 г., в сборнике Научно-методической конференции КИ СумГУ, уже были опубликованы имена 27 десантников, погибших в боях за Конотопщину в сентябре 1941 г.[1]. Задачей данного исследования является предоставление данных, обнаруженных во время работы с документами, хранящимися в Центральном Архиве МО РФ (г. Подольск), о командирах батальонов 5-й ВДБр 3-го ВДК и командире 4-го отдельного танкового батальона, так же входившего в состав корпуса, назвать их имена, рассказать о их подвиге совершенном в боях за Конотопщину, о их гибели.

Согласно “штату воздушно-десантных бригад” (от 23 апреля 1941г.) в состав одной бригады входило 4 парашютно-десантных батальона численностью 546 человек каждый. Боевые документы тех лет, обнаруженные в архиве, называют имена командиров всех четырех батальонов 5-й ВДБр. Имена некоторых из них названы в книге А. И. Родимцева ”Твои, Родина, сыновья” (в сентябре 1941 г. командир 5-й ВДБр, Герой Советского Союза, полковник). В боях под г. Конотоп в сентябре 1941 г. командиром 1-го батальона 5-й ВДБр был Крылов Иван Семенович, ст. политрук, военный комиссар 1 б-на. 1902 г. р., русский, рабочий, член ВКП/б, в рядах РККА с 1925 г. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г.,[3] батальон ст. политрука И.С. Крылова занимал позиции в непосредственной близости от железнодорожного моста по южному берегу реки р. Сейм; правее и левее моста – по северной окраине с. Лызогубовка и по южному берегу реки - до территории современного ДО “Рассвет”. Батальон находился на одном из самых опасных направлений, одним из первых приняв на себя танковые удары противника. Ст. политрук Крылов И. С. был участником боев под г. Киев с 14 по 25 августа 1941 г. В боях у с. Лызогубовка, будучи военным комиссаром батальона, одновременно выполнял обязанности командира батальона. Сам лично руководил отражением танковой атаки противника. Во время отражения атаки был ранен осколками снаряда, но с поля боя не ушел, а продолжал руководить боем [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красная Звезда” [4]. После боев на р. Сейм

дальнейшая его судьба не известна.

Командиром 2-го батальона 5-й ВДБр во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. был Михайлов Геннадий Яковлевич, ст. лейтенант. 1908 г. р., русский, служащий, б/п, в рядах РККА с 1931 г., имел ранение. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г., [3] батальон ст. лейтенанта Г. Я. Михайлова занимал позиции по южному берегу р. Сейм восточнее железнодорожного моста вплоть до моста через реку в районе с. Озаричи. Командир батальона был участником боев под г. Киев с 8 по 17 августа 1941 г. В боях на р. Сейм у с. Лызогубовка его батальон крепко удерживал оборону на своем участке фронта, уничтожал немецкие пулеметные гнезда. В боях у с. Попова-Слобода уничтожено 2 танка противника и один остановлен [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красного Знамени” [4] (посмертно).

Во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. 3-им батальоном 5-й ВДБр командовал Наумов Александр Тихонович, капитан. 1902 г. р., русский, служащий, б/п, в рядах РККА с 1923 г., моб. Ульяновским РВК, имел ранение (по выздоровлению вернут в бригаду). Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г., [3] батальон капитана А. Т. Наумова занимал позиции по южному берегу р. Сейм восточнее железнодорожного моста, левым флангом соприкасаясь с правым флангом 2-го батальона, замыкая правый фланг 5-й ВДБр. Во время боев на р. Сейм, капитан сумел вывести батальон из окружения без больших потерь. Был ранен. Во время наступления в районе сел Бочечки – Казацкое разбита рота противника, движущаяся на машинах [2]. За участие в боях под г. Киев и на р. Сейм награжден орденом “Красного Знамени” [4] (посмертно).

После ранения командира 3-го батальона капитана А. Т. Наумова на р. Сейм, командование батальоном принял на себя Жильцов Георгий Васильевич, ст. политрук (приравняется к армейскому званию капитан), военком 3-го батальона. С именем и судьбой командира 4-го батальона 5-й ВДБр связаны самые трагические страницы истории событий на р. Сейм в сентябре 1941 г. Согласно решению командира 5-й ВДБр от 4 сентября 1941 г., [3] 4-й батальон занимал позиции по южному берегу р. Сейм западнее железнодорожного моста и по северной окраине

с. Таранское. 7 сентября именно подразделения 4-го батальона приняли на себя самый сильный удар немецкой артиллерии и авиации, а затем и передовых механизированных групп прорыва противника, форсировавших р. Сейм у с. Мельня. Согласно записке командира 4-го батальона, которую в своей книге приводит А. И. Родимцев,[6] до 9 сентября практически весь личный состав батальона погиб. 9 сентября, в результате прямого попадания немецкого снаряда в блиндаж, в котором находился КП, весь командный состав батальона погиб. Тяжелое ранение получил и его командир, который, через некоторое время, умер от ран.

В 2009 г., во время проведения поисковых работ на окраине с.Таранское, блиндаж КП 4-го батальона был найден. В нем находились останки девяти военнослужащих РККА, среди которых был и командир батальона. Установить его имя удалось спустя год с момента обнаружения. Командиром 4-го батальона 5-й ВДБр во время боев на р. Сейм в сентябре 1941 г. был Никифоров Александр Григорьевич, капитан. 1902 г. р., русский, служащий, член ВКП/б, в рядах РККА с 1927 г., имел ранение, за участие в боях в р-не оз. Хасан награжден медалью “За Отвагу”[2]. До 2010 г. числился пропавшим без вести в сентябре 1941 г. Похоронен на Мемориале славы воинов-десантников в с. Таранское 21 июня 2009 г.

1. Євтушенко О.В. Невідомі імена воїнів-десантників – захисників конотопщини в вересні 1941 р.// Матеріали науково-методичної конференції КІ СумДУ. – Суми, 2010. – С. 150-155.
2. ЦАМО, ф. № 33, оп. №11458, д. №651 (www.obd.memorial.ru, Проект Минобороны РФ по систематизации учетных данных и документов о погибших воинах во Второй Мировой войне и последующих конфликтах).
3. Родимцев А.И. Твои, Родина, сыновья / А. И. Родимцев. – К.,1962.
4. ЦАМО, Приказ ПВС СССР №9/н от 13 декабря 1941 г. www.obd.memorial.ru).
5. ЦАМО, ф. № 33, оп. №11459, д. №19 (www.obd.memorial.ru).
6. ЦАМО, Приказ Главного управления кадров НКО СССР от 28 июня 1945 г. №01723/пр (www.obd.memorial.ru).

ЯЗУЧИЙ – ДАВНЬОРУСЬКИЙ НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ, ЯКИЙ ІСНУВАВ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОГО КОНОТОПА

Євтушенко О.В., викладач
Політехнічний технікум КІ СумДУ

Протягом десятиліть багатьох дослідників історії Конотопа цікавило питання про час заснування міста та походження його назви. Були спроби віднайти згадки про Конотоп в письмових джерелах давньоруського часу, литовсько-польської доби. У 1985 р. в Головному Архіві Давніх Актів (м. Варшава) був знайдений документ, у якому, у контексті опису Чернігівського стану, що належав короні Польській, під час передачі в жовтні 1634 р. частини його земель у володіння одному з польських канцлерів, містилась згадка і про м. Конотоп. Документ був перекладений дослідником конотопської старовини І. Лисим. Наведемо частину перекладу тексту: *“...Владислав IV – король польський і т. ін. надав Миколаєві Цетисову і його чоловічим потомкам Конотоп, Городище, Єзуч в межах Чернігівського князівства Сіверського на ленних (васальних) правах”* [1]. Нині цей документ відомий дослідникам як писемне джерело, у якому вперше зустрічається назва м. Конотоп.

Існує ще один переклад цього документа, зроблений та опублікований П. Кулаковським в його праці *“Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648)”*. Зосередимо увагу на частині цього перекладу, в якій йде мова про визначення місцевості, переданої у володіння Миколаю Цетисову (в варіанті П. Кулаковського – Миколаю Цебишу): *“...Конотоп, городище Язуче...”* [2, с. 240]. Тобто, переданими у володіння канцлеру місцевостями, в жовтні 1634 р., були не *“...Конотоп, Городище, Єзуч...”* (на думку автора під час перекладу була допущена пунктуаційна помилка, яка призвела до фактичної, оскільки є не зрозумілим, що таке Городище (було б зазначено яке саме – старе, пусте і т. д.) і що таке Єзуч (річка, урочище, місцевість і т. д., тим більше, річка, як водна артерія, не могла бути переданою у володіння), як ми читаємо в

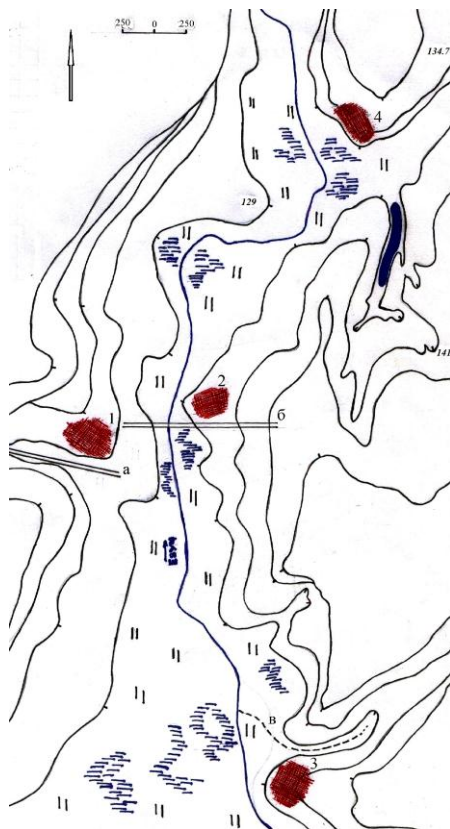
першому варіанті перекладу, а “...*Конотоп* (та) *городище Язуче*...” – Конотоп як місто окремо та городище (залишки з фортифікаційними спорудами) населеного пункту, який міг колись тут існувати під назвою *Язуче* (Язучий), рештки якого знаходились десь поруч (можливо на протилежному березі річки) і назва якого цілком могла бути відомою мешканцям цієї місцевості ще в першій половині XVII ст.

Припущення дослідників про більш ранній час виникнення перших поселень на території Конотопа підтвердились у 1997-1998 рр., коли, на лівому березі р. Єзуч (вул. Красногирська, Соборна, Ярмаркова) було відкрито та досліджувалось Сумською археологічною експедицією давньоруське поселення (городище) XII-XIII ст.[3]. У 2005 р., на протилежному правому березі р. Єзуч (вул. Кочемазова, р-н Загребелля), автором було відкрито залишки т. зв. Германівського городища, територія якого була заселена в давньоруський час [4], а вже у 2008 р. на вул. Інтернатній (правий берег р. Єзуч, р-н Загребелля) та на південно-західній околиці с. Раки (правий берег р. Єзуч) Сумською археологічною експедицією в ході охоронних археологічних досліджень було відкрито ще два поселення давньоруського часу (Звіт про археологічні дослідження на території Сумської області в 2008 р., Науковий архів Інституту археології НАНУ/ Белінська Л. І., Євтушенко О. В.). Таким чином, на сьогодні не викликає сумніву той факт, що територія сучасного Конотопа була досить густо заселеною вже в XII-XIII ст.

Після Деулінського перемир'я 1618 р. між Річчю Посполитою та Московською державою частина території Середнього Посейм'я, в тому числі і територія сучасної Конотопщини, відійшли під владу першої. Саме на цих землях, починаючи з кінця 20-х – початку 30-х років XVII ст., польський уряд розпочинає запроваджувати політику “заселення” цих земель (спустошених після монголо-татарської навали та Смоленської війни) польськими “осадчими”, які повинні були освоїти ці “нові” землі, заснувавши на них нові поселення та міста, а інколи і відродити раніше існуючі населені пункти [2]. Саме таким населеним пунктом, і міг бути *Язучий*. Походження власної назви населеного пункту *Язуче* (Язучий), скоріш за все,

слід пов'язувати з гідронімом Єзуч, який, в свою чергу, походить від *єзів* (давньослов'янська назва) – загородок на річці для ловлі риби [5].

Якщо припущення про існування на території сучасного Конотопа в давньоруський час населеного пункту під назвою Язучий є вірним, виникає цілком закономірне питання – де саме він міг знаходитись? Не дивлячись на досить значні розміри давньоруського поселення по вул. Красногірська, Ярмаркова, Соборна (7,5 Га), говорити про існування на цьому місці городища не можна, оскільки, під час досліджень, характерні для городищ оборонні укріплення (вал, рів) не були виявлені [3], а в польському документі 1634 р. мова йде саме про городище. До того ж територія цього поселення повністю співпадає з територією середньовічної фортеці Конотопа, яка виникла тут в першій половині XVII ст. і згадується в документі 1634 р. як *Конотоп. Городище Язуче* згадується в ньому як окремий об'єкт, скоріш за все, росташований десь поруч. Під час обстеження території (бл. 1 Га) давньоруського поселення по вул. Інтернатній залишків фортифікаційних споруд, притаманних городищу, також зафіксовано не було (Звіт про археологічні дослідження на території Сумської області в 2008 р., Науковий архів Інституту археології НАНУ/ Белінська Л. І., Євтушенко О. В.). На думку автора, вірогідніше за все, *городище Язуче* (Язучий) можна локалізувати саме з залишками Германівського городища, на користь чого, окрім давньоруського матеріалу XI – XIII ст. (кераміка, пряслиця, прикраси), можуть свідчити залишки фортифікаційних споруд – вал, рів – виявлені під час обстеження його території в 2005 р. [4].

Ландшафт Конотопа. Позначення давньоруських поселень та городищ, присутність середньовічних топонімів:

1 – поселення (городище) по вул. Соборна; 2 – Германівське городище (Язучий); 3 – поселення в с. Раки; а – вул. Красногірська; б – Путивльський шлях; в – р. Красна

Красногірська; б – Путивльський шлях; в – р. Красна

1. Фонд ККМ ім. О. Лазаревського, сп. "Археологія", арк. 7, б/н
2. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648). – Київ, 2006. – 496 с.
3. Белінська Л. І. Археологічні дослідження в Конотопі 1997-1998 років // Сумська старовина. – Суми, 1998. – №№ III-IV – С. 7-20.
4. Євтушенко О.В. Давньоруське городище в урочищі Германівка// Історико-культурні надбання Сіверщини у

контексті історії України // Збірник наукових праць. – Глухів, 2006. – С. 41-43.

5. Звагельський В. Б. Про стародавні шляхи Середнього Посейм'я // Путивльський краєзнавчий збірник, В. 1. – Суми, 2004. – С. 24-27.

ПАМ'ЯТАЙМО ТУЮ СЛАВУ (ДО 135-РІЧЧЯ ПЕРЕПРАВИ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК ЧЕРЕЗ ДУНАЙ)

Матвієнко А.А., член Національної спілки журналістів України

Цього року минає 135 років з початку Російсько-турецької війни 1877-1878 рр. Тож згадаймо й про одного з її учасників, нашого земляка, генерала Михайла Івановича Драгомирова, начальника 14-ї піхотної дивізії, яка в ніч проти 15 червня, під його керівництвом, першою з боєм форсувала Дунай, що поклало початок остаточного визволення Болгарії та здобуттю національної незалежності Румунією, Сербією та Чорногорією.

На початку 70-х років XIX ст. значна частина Балканського півострова все ще перебувала під владою Турецької імперії. Болгарія, Македонія, Албанія, Боснія та Герцеговина були підкореними провінціями імперії. Сербія та Румунія вважалися васальними князівствами й платили данину Туреччині. Чорногорія хоч і була фактично незалежним князівством, але не мала юридичного статусу незалежності.

Які ж цілі переслідували європейські держави в переддень війни? Німеччина нервово спостерігала за зростанням могутності Франції та за заграванням з нею Росії. Тому вона намагається послабити Росію шляхом втягнення її у війну з Туреччиною, і таким чином згодом розв'язати собі руки у відношенні до Франції. Початком цього мало стати зіткнення інтересів Росії та Австро-Угорщини на Балканах. Австро-Угорщина мала намір захопити Боснію та Герцеговину. Росія в свою чергу за всяку ціну намагалася підтримати свій авторитет серед східних слов'ян, і при їхній підтримці полегшити вирішення своєї проблеми виходу з «Чорноморського мішка». Та, знесилена Кримською війною, дійового нічого не могла зробити і поки що шукала мирного виходу зі східної кризи.

Англія, знаючи, що Росія свої загарбницькі цілі на Балканах не здійснює тимчасово, теж намагається втягнути останню у війну з Туреччиною. Це дало б можливість Англії зменшити загрозу Росії в Середній Азії і перешкодити виходу її до Чорноморських, Перської та Османської проток. Англія, в кінці 1876 р. запропонувала зібрати в Константинополі конференцію послів шести держав, щоб домовитися про реформи для балканських слов'ян. Та 23 грудня Туреччина від них відмовилася. Ставало зрозуміло, що без війни не обійтись. Росією було зроблено останню спробу домовитися з західно-європейськими державами про спільний тиск на Туреччину. Але і ці так звані «Лондонські» пропозиції 11 квітня 1877 р. були Туреччиною відкинуті. Економічно і політично відстала царська Росія, щоб не втратити останній авторитет, 12 квітня 1877 р. оголосила війну Туреччині.

Її початок російський уряд намагається виправдати і обставити досить помпезно. А тому в наказі Головнокомандуючого по армії йшлося про те, що: «Міра довготерпіння Царя-визволителя вичерпалася... Не заради завоювань йдемо ми, а для захисту знеславлених та пригнічених братів наших й на захист віри Христової».

14 квітня 1877 р. Дунайська армія виступила в похід з району Кишинєва (на початок війни, 14-та піхотна дивізія була дислокована в Кишинєві. До її складу входили: 53-й Волинський, 54-й Мінський, 55-й Подільський та 56-й Житомирський піхотні полки. Дивізія входила до складу УІІ армійського корпусу генерал-лейтенанта Ф.Ф.Радецького).

Після переходу державного кордону 17 квітня 1877 р. російські війська трьома колонами рушили через Румунію до Дунаю. 14-та піхотна дивізія першою йшла в напрямку до міста Зимниці. Ріка Дунай внаслідок повені вийшла з берегів і була великою природною перешкодою, форсування якої вимагало додаткових затрат і великих зусиль. Почали готувати інженерні засоби до форсування ріки. Але з цим завданням російському командуванню повністю впоратися не вдалося. Одразу після переправи передбачалося навести понтонний міст. Однак достатньої кількості понтонів не знайшлося, і Драгомиров запропонував використати понтони для перевезення піхотних

підрозділів під час десантування. Пропозицію було прийнято. На ті часи такий метод форсування використовувався вперше.

У 14-й дивізії розпочалось навчання солдатів посадки у понтони та висадки з них із бойовим спорядженням, дотримуючись необхідного порядку. Для цього були викопані спеціальні ямки за розмірами і формою понтонів. Припасовувався шанцевий інструмент.

12 травня 1877 р. здійснено рекогносцировку Дунаю. Як з'ясувалося, болгарський берег являв собою майже суцільне урвище. Доступнішим берег був біля міста Свищов, біля дельти річки Текір-Дере, що впадала в Дунай. Її і вирішив використати генерал для причалу понтонів і висадки на берег першого десанту.

11 червня на нараді в Турну-Мугареллі головнокомандуючий оголосив, що форсування Дунаю розпочнеться в ніч з 14 на 15 червня. Першою мала форсувати цей річковий рубіж 14-та піхотна дивізія, посилена деякими іншими підрозділами. Вранці 12 червня Драгомиров зібрав начальників підлеглих йому частин і віддав наказ військам рухатися до Зимниці. Того ж дня він занотував: «Ось я і на Дунаї. Чудова ріка. Красивиди дивні. Пишу у великий для мене переддень, що з'ясує, чого варті я та моя система виховання і навчання солдатів, та чого варті ми взагалі обое, тобто я і моя система».

Все, що стосувалося підготовки до переправи біля Зимниці – Свищів, трималося в таємниці. Майже всі накази віддавалися усно. Понтонні батальйони не мали письмового маршруту і до місця переправи їх мали супроводжувати офіцери штабу армії. Опівночі солдати розпочали посадку в понтони. Керував сам М. І. Драгомиров. Десь о другій годині відплив перший понтон.

Ніч була темна, хмарна, що сприяло переправі. Та коли першому загонові вже залишалося зовсім близько до берега, прояснився місяць і освітив річку. Турецька варта помітила понтони і відкрила жорсткий рушничний вогонь, що призвело до значних людських втрат на понтонах. О 2 год. 45 хв. перші десантники ступили на берег біля урвища Текир-Дере. На них посунули лави турецьких солдат. Розпочався запеклий бій.

З третім рейсом на маленький плацдарм, що зайняли російські війська, прибув Драгомиров зі своїм штабом.

Ознайомившись безпосередньо на місці з бойовою обстановкою, Драгомиров зрозумів, що наслідок бою вирішуватиметься на лівому фланзі. Там складалося важке становище через постійний підхід свіжих турецьких загонів з боку міста Вардена, які зразу ж кидалися в бій, загрожуючи зім'яти слабенький ланцюжок з піхотинців і скинути десант в Дунай. Тому генерал частину накопиченого мізерного резерву спрямував до центру, а більшу частину – на лівий фланг, куди незабаром попростував сам. Ці дії виявилися вчасними, й турки вимушені були відступити.

Десь о 14-й годині російські війська, при підтримці артилерії, зайняли систовські висоти, а о 15-й годині було визволено перше на території Болгарії місто – Свищов, де визволителів радісно зустріло болгарське населення.

Так закінчилася одна з яскравих сторінок літопису Російсько-турецької війни 1877-78 р. Сам хід переправи російських військ через Дунай був певною реалізацією прогресивних на той час воєнно-педагогічних і тактичних принципів М. І. Драгомирова як воєнного теоретика. Досвід форсування Дунаю в 1877 р. став цінним внеском у розвиток не тільки російського військового мистецтва в галузі форсування великих річок. Цей внесок потім старанно вивчався західноєвропейськими арміями і довго вважався класичним.

За відзнаку у визволенні Свищова від турецьких військ М.І. Драгомирова було обрано почесним громадянином цього міста.

Після цієї вдалої операції 14-ту піхотну дивізію було відведено на відпочинок. Та вже, починаючи з 27 червня, дивізія бере участь у походах і бойових операціях. У серпні дивізія брала безпосередню участь у жорстоких бойових операціях по утриманню Шипкинського перевалу. Захист цього перевалу став легендарною сторінкою згуртованості воїнів російської армії і болгарських ополченців. Тут, 12 серпня 1877 р., її командира – М. І. Драгомирова було важко поранено і він змушений був залишити театр воєнних дій. 1 вересня 1877 р. за відзнаку при обороні Шипкинського перевалу йому було присвоєно звання генерал-лейтенанта.

У листопаді 1877 р. російська і румунська армії за допомогою болгарського ополчення оточили Плевну і змусили капітулювати 40-тисячне турецьке військо. Російсько-турецька

війна закінчилася, як відомо, підписанням Сан-Стефанського перемир'я, а потім і мирним договором від 19 лютого 1878 р. За цим договором утворювалося Болгарське князівство, якому надавалося право мати своє військо, обирати свого князя. Крім того, Туреччина визнавала цілковиту незалежність Чорногорії, Сербії та Румунії.

1. Ростунов И. Руссо-турецкая война 1877-1878// Институт военной истории МО СССР. – Москва, 1977. – 262 с.
2. Кострева В. Не смолкнет эхо над Балканами (воспоминания, письма, публикации, статьи). – Москва-София, 1988. – 320 с.
3. Бескровный Л. Русское военное искусство XIX в. – Москва, 1974. – 360 с.
4. Айрапетов О. Внешняя политика Российской империи (1801-1914). – Москва, 2006. – 668 с.

ІСТОРІЯ ОДНОГО ПАМ'ЯТНИКА

Очкасов В.І., *викладач*

Політехнічний технікум КІСумДУ

Світом керують знаки і символи. Цю просту істину знають усі живі істоти, не є виключенням і люди. Наскельні малюнки, тотеми, скіфські баби, піраміди, Троянові та Змієві вали, кургани, кам'яні зображення Праматері, яйця-писанки, хрести над храмами й могилами, орнаменти на вишиванках, талісмани, герби, пам'ятники ... Це далеко не повний їх перелік. Вони скрізь, оточують нас, несуть, накопичують, передають невидиму й незрозумілу нашому матеріалістичному соціуму енергетику, світоглядну філософію, програму людського буття ...

У Радянському Союзі, з одного боку, людей виховували матеріалістами, а з іншого, знищували церкви й храми, пам'ятники інших епох і стрімко та наполегливо поширювали свою, комуністичну символіку, пам'ятники вождям. Не минула така доля й село Бочечки, де в 1936 р. «по велінню народу» (так ще в 80-х роках ХХ ст. розповідав історію цього пам'ятника вчитель російської мови та літератури місцевої школи, ветеран Великої Вітчизняної війни Надточій Олексій Тимофійович) і на честь передового колгоспу було прийнято рішення в центрі села

поставити пам'ятник «вождю світового пролетаріату» – В.І.Леніну. І це через 3 роки 5 колгоспників разом з головою сільської ради Назаренком Василем Григоровичем поїхали в Харків, де на заводі замовили та забрали погруддя Леніна. Цегляний постамент спорудив сторож школи Дяченко Андрій Якович, пам'ятну стрічку перерізав сільський голова. А далі біля пам'ятника відбувались мітинги й свята, школярів приймали в жовтенята, піонери; почесну варту в ювілейні дати несли комсомольці і так до 6 вересня 1941 року. Коли в село увійшли загарбники, один з німецьких солдат скинув погруддя на землю, де воно пролежало декілька днів. Коли окупанти в селі надійно закріпилися, тоді згадали про пам'ятник, але він зник. Уночі сторожі сільської ради та школи Очуров Павло Дмитрович та Дяченко Андрій Якович загорнули погруддя в скатертину та закопали його в сосняку, що й сьогодні росте навколо пам'ятника.

На початку вересня 1943 р. наближався фронт, окупанти збирають свої речі та награбоване й надвечір, 5 вересня залишають село, втікаючи до Конотопа. Наступного дня перший радянський танк з боку села Козацького доходить до центру села й зупинється. Наших бійців зустрічає погруддя В.І.Леніна, відкопане і знову поставлене все тими ж місцевими патріотами на цегляний постамент. А далі були квіти, сльози радості, невеликий мітинг і марш-кидок до Конотопа, який визволили того ж дня – 6 вересня 1943 року. У мирний час пам'ятник знову стояв, виховуючи підростаючі покоління патріотами Радянського Союзу, вірними ленінцями, готовими віддати свої життя за ідеї комунізму, а про подвиг Павла Дмитровича та Андрія Яковича ніхто не згадував.

У 1986 р. відбулась реставрація пам'ятника: розширили підхід, збільшили постамент, з'явились мармурові плити. Після розпаду Радянського Союзу про пам'ятник стали забувати. У 2007 році з'являється Указ Президента України № 250 від 28 березня, з часом - Указ № 856 від 25.09.2008 р., в яких іде мова про демонтаж та ліквідацію символів тоталітаризму, пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації здійснення Голодомору 1932-1933 рр. в Україні та політичних репресій, перейменування вулиць,

площ, скверів, парків, тощо. Потрібно вшанувати подвиг місцевих жителів-патріотів, які, ризикуючи своїм життям, переховували пам'ятник в роки гітлерівської окупації.

ІСТОРІЯ ВІДНОВЛЕННЯ МОГИЛИ ГЕНЕРАЛА ДРАГОМИРОВА М.І. В 2007 Р.

Ганзя М.М., *завідувач відділом*

Конотопський краєзнавчий музей ім. О.М.Лазаревського

Час невгамовно швидко спливає і події учорашнього дня сьогодні вже історія. А минає два-три роки і вже безпосередні учасники тих чи інших подій починають замислюватись, пригадуючи, а як це було, не кажучи вже про відновлення точної хронології подій. Тому як людина, яка була свідком, а згодом - і безпосереднім учасником тих подій, яка починала разом з директором Конотопського краєзнавчого музею, Свтушенком О.В. та письменником-краєзнавцем Матвієнком А.А., ще в ініціативному порядку, займатись питаннями відродження садиби та місця поховання генерала М.І.Драгомирова, і, маючи у своєму розпорядженні власний фотолітопис тих подій, не можу залишатись осторонь цієї теми. А ще хочеться віддати належне тим небайдужим людям, які доклали зусиль для відновлення нашої історичної спадщини, бо саме людина творить історію.

Після того, як у рамках "Міської програми створення меморіального комплексу – садиби генерала М.І.Драгомирова" 5 вересня 2007 р. урочисто було перерізано стрічку та відкрито двері відремонтованого будинку, в якому Михайло Іванович провів останні роки свого життя, зібрались краєзнавці й керівники підрядних організацій, що виконували ремонт будівлі. Під час спілкування разом із словами подяки за будинок Андрій Андрійович Матвієнко підняв питання щодо відновлення первісного вигляду знайденого працівниками музею, майже рік тому у 2006 р., місця поховання генерала та його родини, на території Свято-Вознесенського кафедрального собору по вулиці Свердлова, 20. Директор фірми "Серго", Змисля Сергій Петрович, взявся віднайти небайдужих до нашої історії

підприємців і разом з музейними працівниками відновити могилу славетного генерала.

На той час музей уже мав не тільки фото могили, датоване 1908 р., а також і значну кількість фрагментів металевої огорожі, які були знайдені під час проведення розкопок 2006 р. Це дало можливість директору музею Євтушенку О.В. швидко зробити розрахунки огорожі і передати креслення Змислі С.П. для виготовлення нової огорожі. Робота йшла швидкими темпами. Уже за три тижні після тієї першої розмови огорожа була виготовлена в майстерні приватного підприємця Настенко Миколи Петровича і 27 вересня 2007 р. перевезена на територію храму та встановлена. Установку здійснювали робітники виробника разом з працівниками краєзнавчого музею: Салюком М.М. та Терещенком В.М. під керівництвом директора Євтушенка О.В.

Виготовлення хреста узяв на себе приватний підприємець Валовий Михайло Васильович, який також був присутній на зібранні 5 вересня 2007 р., а надгробною плитою зайнявся приватний підприємець Козуля Олександр Вікторович. 10 жовтня хрест був виготовлений, і на 11 жовтня заплановано його встановлення.

Встановлювати хрест довелось співробітникам музею Ганзі М.М., Салюку М.М., Терещенку В.М. та директору Євтушенку О.В. На території поховання була зроблена відсипка. На плиті був викарбуваний напис: «Здесь покоится прахъ генерал-адъютанта Драгомирова Михаила Ивановича. 9 ноября 1830 года - 15 октября 1905 года. Миръ праху твоєму».

Після відновлення могили генерала Драгомирова М.І. постало питання щодо доцільності існування символічної могили і пам'ятника. З приводу цього відділом культури і туризму Конотопської міської ради до Управління культури і туризму Сумської обласної державної адміністрації було направлено звернення, за № 119 від 01.10.2007 р., щодо упорядкування виявленого поховання генерала Драгомирова М.І. І вже 8 жовтня було отримано позитивну відповідь. Це означало, що після оформлення необхідних документів і складання паспорту на новий об'єкт старий пам'ятник втрачав своє значення і міг бути демонтований. Тому, не гаючи часу, 11

жовтня 2007 р., силами співробітників краєзнавчого музею була демонтована огорожа символічної могили, яка своїм північно-східним кутом упритул примикала до південно-західного кута нової огорожі. Наступного дня, 12 жовтня, був виконаний демонтаж пам'ятного знаку символічної могили, щоб у майбутніх відвідувачів більше не виникало зайвих питань з приводу знаходження поруч двох могил однієї людини.

Після демонтажу пам'ятника і розрівнювання території були вирішені питання, пов'язані з останніми приготуваннями до відкриття і освячення нового хреста на могилі генерала Драгомирова М.І. 15 жовтня 2007 р.

Зранку 15 жовтня о десятій годині біля могили генерала Драгомирова М.І. почали збиратись краєзнавці і співробітники музею. Приїхав на цю подію і Матвієнко А.А. Преса була представлена журналістом «Конотопського краю» і краєзнавцем Лисим І.Е., фотографом В.Білецьким, був також оператор з КСТ та відеооператор Едуард Галченко. Серед краєзнавців були Хвостов Б.Ю., Козін М.Г., також була присутня голова благодійного фонду «Світанок» Лисенко Л.Й. Місцеву владу представляла завідувач відділу культури і туризму Конотопської міської ради Лисенко В.А.

Ця подія завершила формування меморіального комплексу генерала Драгомирова М.І. та відкрила широке поле діяльності з його удосконалення.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ В 1917 – 1922 р.

Радько Т.М., викладач
Політехнічний технікум КІСумДУ

За 122 роки свого існування на освітянській ниві наш навчальний заклад пройшов складний шлях становлення, пошуку, реформування.

1917-1922 рр. для навчального закладу, як і для всієї країни, - це буремні часи, сповнені соціально-політичних потрясінь і революційних змін. У перші роки становлення Радянської влади

гостро відчувається нестача фахівців із середньотехнічною освітою. У країні відбувається реформування системи освіти, відповідні зміни проходять і в галузі залізничного транспорту. Починаючи з 20-х років на базі більшості технічних училищ і професійних шкіл відкриваються технікуми, випускники яких працювали на відновлюванні об'єктів залізниць. Цілеспрямована ж підготовка кваліфікованих робітників для транспортної галузі в широких масштабах розпочинається з 1921 р., коли з'являються школи фабрично-заводського учнівства (ФЗУ). Конотопське Технічне (нижче) залізничне училище не було винятком, у цей період навчальний заклад зазнав численних змін і перетворень.

Згідно з Розпорядженням “Дорпрофобру” (Дорожний профсоюз образования - керівний орган профосвітою на залізниці. - Автор) у липні 1917 р. Конотопське технічне (нижче) залізничне училище було реорганізоване в середньотехнічне училище шляхів сполучення з 4-річним терміном навчання, яке готувало техніків шляхів сполучення І розряду механічної (тягової) спеціальності. Його випускникам після проходження дворічної практики через транспортний вищий навчальний заклад після вивчення та засвоєння певної програми надавалось право отримати звання інженера-механіка.[1] Ці нововведення зацікавили багатьох учнів з існуючих на той час у Конотопі навчальних закладів: гімназій, комерційного училища. І тому, коли в серпні 1917 р. був оголошений набір до середньотехнічного училища, багато юнаків, які мали базову освіту (обов'язкова вимога для вступу), перейшли до новоутвореного середньотехнічного училища. Перший прийом до середньотехнічного училища відбувся в серпні 1917 р. (зараховано 30 чол.), цього ж року було проведено останній набір до нижчого технічного училища. Таким чином, контингент учнів на 1917 – 1918 р. складався з 5 груп нижчого технічного училища (І, ІІ, ІІІ курси) і 1 групи середньотехнічного училища - всього 140 осіб. У перші 2 місяці в навчальному закладі мало що змінилося (ліквідували лише карцер), навчально-виробнича база залишалася старою. На І-му і ІІ-му курсах викладали ті ж самі педагоги, і гостро відчувався брак викладачів спецпредметів. Для вирішення цієї проблеми

почали залучати інженерів з виробництва. У 1919 р. середньотехнічне залізничне училище було реорганізоване в технікум з 4-річним строком навчання з тягової спеціальності. 15 вересня 1920 р. – технікум реорганізовано у транспортну (залізничну) профтехшколу з 3-річним строком навчання та дворічним стажуванням з тягової спеціальності, школа готувала техніків I-го розряду. Оскільки існувала потреба у підготовці керівних кадрів середньої ланки, саме в цей час організовуються 3-річні вечірні курси для працівників Головних залізничних майстерень і депо, що обіймали технічні посади (у 1920 р. прийнято 13 осіб). Згодом (після 1920 р.) навчальний план і програми середньотехнічного училища були доповнені багатьма новими дисциплінами. Предмети, що оцінювалися щосеместру (подається мовою оригіналу): русский язык, алгебра, геометрия, тригонометрия, аналитическая геометрия, дифференциальное исчисление, физика, химия, немецкий язык, теоретическая механика, технология дерева, общее устройство и техническая эксплуатация железных дорог, ж/д санитарная техника, гигиена, основы политической экономии и законоведение, рисование, экономическая география, начальное и геометрическое черчение, проекционное черчение и скицирование, машиностроительное и паровозное черчение, демонстративные занятия по сборке паровозов, устройство и оборудование депо и главных мастерских.[2]

Лабораторні заняття проводились з хімії, фізики, електротехніки, випробування матеріалів; учні мали оволодіти столярним, модельним, слюсарним, ковальським і ливарним ремеслами. Складались заліки з проектів: парові котли, деталі машин та установок, вантажопідйомні машини, парова машина та паровоз, залізничне водопостачання і насоси. Серед дисциплін, що складали на перехідних та випускних іспитах: парові двигуни, технічна експлуатація та ремонт рухомого складу, конструкція й опалення паровозів, двигуни внутрішнього згоряння, водопостачання та насоси, будова вагонів, гідравліка, вантажопідйомні машини, догляд за двигунами і котлами, технологія металів, парові котли, основи машинознавства, опір матеріалів. Оцінювання знань учнів проводилося за 3-бальною системою: «дуже задовільно»,

«задовільно», «погано». У цей період заклад очолювали: Дирда І.І. (з 01.09.1912 по 01.08.1918 р.), Холоднов А.А. (з 1919 по 1924 р.), тимчасово виконував обов'язки начальника технікуму в 1919 р. – Маврін; посаду заступника начальника з навчальної роботи обіймав Іванов Г.Ф. (з 1912 по 1921 р.), у період з 1922 по 193 р., тимчасово, – Целінський А.А. [3].

1919 – 1922 р. – складний час у житті всієї країни: війна, розруха, занепад народного господарства, голод, епідемія тифу. Більшість підприємств були зруйновані, не найкращі часи були й на залізничному транспорті. На М-К-В залізниці 65,7% паровозів і 98% вагонів були виведені з ладу, запасні шляхи були вщент заповнені «хворими» паровозами й вагонами. Почалися серйозні перебої з постачанням палива, електроенергії, сировини. Скрізь відчувалась нестача продуктів харчування та предметів першої необхідності: хліба, солі, сірників, мила, одягу, взуття, родини робочих потерпали від голоду. Але і в таких умовах заклад продовжував працювати. З листа випускника 1922 р. Ромського Ф.І. (пройшов шлях від помічника паровозного машиніста Конотопського паровозного депо до керівника крупних підприємств – паровозо-вагоно-ремонтних заводів у Дніпропетровську, Омську, Борисоглібську, Запоріжжі): «Саме за таких умов: жорстокої боротьби, запеклих боїв за владу, проходило наше навчання в технікумі, будівля котрого взимку майже не опалювалась, учні на заняттях сиділи вдягнуті, чорнила у чорнильницях замерзали. Напівголодні, погано одягнені, взуті, ми, студенти, все ж таки намагалися не допускати зриву занять, як могли, оволодівали знаннями, засвоювали науки, що нам викладали. Ми вірили, що ми – молоді спеціалісти-транспортники, конче необхідні своїй молодій країні» [4] Бойко К.В. – випускник 1922 р., викладач технікуму із 40-річним стажем роботи, один із авторів «Нарисів з історії технікуму», у своїх спогадах пише: « Кожен із нас у ці складні часи, окрім навчання й позакласної роботи, мав боротися за шматок хліба. Для цього дуже часто доводилося після уроків йти на розвантаження дров або інших вантажів. Ходили на т. зв. «шосту версту», зараз – ст. Вирівка, розвантажували ящики зі снарядами для військових частин, розчищали шляхи на станції, на суботниках – виконували різні

роботи, що забезпечували життєдіяльність станції й міста. За це ми отримували талони на обід в їдальні майстерень, який складався з тарілки нічим не заправленого густого пшоняного супу (кулішу) та невеличкого шматочка хліба (100-150 гр), цим, звичайно ж, ми не наїдалися і завжди просили «добавки». Окрім того, щотижня у вихідні учні технікуму їздили до найближчих станцій: Бахмач, Ічня, Плиски, Крути, Грузьке, Путивль, Алтинівка. Їхали зазвичай зверху на вагонах, переважно товарних, іноді – навіть на буферах. Потім ще доводилося йти 8-12 кілометрів, щоб обміняти свої пожитки або домашні господарські речі на продукти харчування (хліб, зерно, крупи та ін.). У 1919 – 1921 р. всі учні закладу (і училища, і технікуму) виїздили на 2 тижні до Брянських лісів на заготівлю дров для опалення будівель технікуму і навчальних майстерень... Але молодість, енергія та завзяття брали своє. Ми знаходили час і на навчання, і на гурткову роботу» [5].

Звісно, що реорганізація навчального закладу, велика кількість спеціальних дисциплін, лабораторних занять, проектування вимагали значного розвитку і розширення навчально-виробничої бази, поповнення бібліотечного фонду навчальною і технічною літературою, створення нових кабінетів для викладання спецпредметів, збільшення обладнання в майстернях. У ті важкі й буремні роки це було неможливим, і навчальний процес неодноразово припинявся. Але й у ці найскладніші, тривожні роки громадянської війни технікум жив і працював. Організовувалися навчальні екскурсії до цехів залізничних майстерень, учні проходили 10-15-денну практику в кожному з цехів (вивчали конструкції машин, двигунів, верстатів, будову паровозів, вагонів, вантажопідйомних кранів, оволодівали навичками ковальського, ливарного ремесел).

Після закінчення війни знову завирувало життя, почалися нові часи, а учні закладу завжди були в центрі громадського й культурного життя міста. Діяв учнівський комітет, який мав широкі права і повноваження (всі накази і розпорядження керівництва закладу спочатку обговорювалися на засіданні учнівського комітету і лише після того втілювались у життя). Одного разу рішенням учнівського комітету були застосовані «штрафні санкції» до викладача математики і механіки, який

нетактовно й грубо ставився до учнів. Понад 2 тижні учні бойкотували його уроки, незважаючи ні на які вмовляння адміністрації, доки викладач публічно не вибачився перед учнями. Їдальня Головних залізничних майстерень стала своєрідним культурним центром привокзального району міста. Тут демонструвалися кінофільми, проходили вистави, працювали гуртки художньої самодіяльності, читалися лекції, відбувалися мітинги і збори (тільки в обідню перерву тут харчувалися робітники, що мешкали у віддалених від залізниці районах). Майже всі учні були задіяні в гуртках художньої самодіяльності (існував великий хор, драматичний і літературний гуртки, духовий оркестр, струнний оркестр, гурток художнього слова, шаховий, 2 танцювальні гуртки, спортивні секції). Великою популярністю користувалися вечори відпочинку, що проходили у вихідні. Дівчат до технікуму поки що не приймали, але кожен учень міг запросити дівчину (зазвичай запрошували дівчат із соціально-економічної або торгово-промислової шкіл, пізніше – з педтехнікуму) по квитку учнівського комітету «технік». Після відповідної тематичної програми, виступів колективів художньої самодіяльності відбувалася тогочасна «дискотека» - танці у супроводі духового оркестру зі світловими ефектами від встановлених прожекторів. З концертними програмами гуртківці виступали також у підшефних селах: Соснівці, Великому і Малому Самборі, В'язовому. Почала видаватися стінна газета, головним редактором якої був спочатку учень Закотєєв, а в 1920-1924 рр. – учень Л. Смілянський (у майбутньому - відомий український письменник, драматург, сценарист, громадський діяч).

Але спостерігалось відставання від навчальних планів, програми зі спецпредметів не виконувалися в повному обсязі, бракувало обладнання, навчальних посібників, давалися взнаки також важкі побутові умови. Наслідком цього стало рішення адміністрації продовжити ще на рік (п'ятий) термін навчання всієї групи технікуму. Отже, перший післяреволюційний випуск (2 групи набору 1917 і 1918 р. у кількості 40 осіб) замість 1921 р. відбувся у 1922 р. Майже третина контингенту учнів не витримала важких умов і припинила навчання (багато хто вступив до лав Червоної Армії).

1. Нариси з історії технікуму. Розділ II: 1917 – 1922., – С. 30-49.
2. Архів ПТ КІ СумДУ, Особова справа Бойка К.В. док. № 8.
3. Фотоальбом «Час, події, люди».
4. Книга документів 1967-1972 р., Лист-рукопис Ромського Ф.І.
5. Сімейний архів Круглікової Г., Спогади Бойка К. В.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1922 – 1930 рр.)

Айгубов Є.С., *студент*
Політехнічний технікум КІСумДУ

У 1977 р., готуючись до 60-річчя Жовтневої революції, творча група викладачів технікуму, ветеранів праці, на чолі з Ф.Д. Тоценком і К.В.Бойком, за сприяння й підтримки директора Конотопського будівельного технікуму транспортного будівництва ім. П.І.Новікова - М.П. Срочка підготували до видання «Нариси з історії технікуму» і 2 фотоальбоми «Наші маяки» і «Час, події, люди», які на той час, на жаль, не вийшли друком. Дані документи сьогодні, як реліквія, зберігаються в музеї історії навчального закладу й містять багатий та цікавий матеріал про декілька десятиліть життєдіяльності нашого закладу. Спираючись на них, ми спробували систематизувати факти, події, дати з життя закладу в період мирного будівництва, перших п'ятирічок і до початку Великої Вітчизняної війни.

У 1922 р. Конотопський технікум повертається до стабільного навчання й життя, його колектив крокує шляхом пошуку і розвитку, нововведень і змін, намагаючись відповідати вимогам часу. У період переходу до мирного будівництва підвищується якість технічної освіти, вдосконалюються організаційні форми та методи навчання, готуються технічні кадри, які в майбутньому обійматимуть керівні пости на підприємствах і будівництвах країни. Особливим поштовхом для розвитку навчального закладу став

взятий країною курс на індустріалізацію. У 1924 р. при профтехшколі (діяла на базі технікуму з 15 вересня 1920 р.) відкривається друга будівельна спеціальність з 3-річним строком навчання та 2-річним стажуванням на виробництві (на будівельне відділення починають приймати дівчат). Перший випуск транспортної профтехшколи був у 1927 р., останній – у 1932 р. Оскільки в цей період гостро відчувається потреба у керівних кадрах середньої ланки, в закладі збільшено набір (відповідно – кількість випускників) у період з 1927 по 1932 р. У 1929 р. – при профшколі відкрито школу ФЗУ (школа фабрично-заводського учнівства) за спеціальностями: тягова (помічник машиніста паровоза, слюсар з ремонту паровозів і вагонів), колійна, будівельна.

Березень 1923р. – навчальний заклад стає піонером радіомовлення в місті. Справжньою сенсацією стає зібраний власноруч студентом Г.Ільєнком детекторний приймач, завдяки якому учні й викладачі мали змогу почути «голос Москви», з цієї події розпочалася діяльність радіотехнічного гуртка. 1924 – 1927 р. – діє планерний гурток із власноруч зробленими планерами: одномісним тренувальним планером «Ілліч» (А-6) за кресленнями К.К. Арцеулова і навчальним планером (копією харківського планера «Пілот») за кресленнями М.І.Гуревича гуртківці у 1924-1925 рр. брали участь у II і III Всесоюзних планерних змаганнях [3]. Восени 1927р. розпочинає роботу гурток Автодору; відремонтований власними силами у навчальних майстернях старенький автомобіль по вихідних днях перевозив пасажирів за 40 копійок з вокзалу до міста. У цей же час активно працюють літературний і драматичні гуртки. На щотижневих зустрічах на квартирі К. Бойка (випускник 1922 р., викладач технікуму із 40-річним стажем роботи, один із авторів «Нарисів з історії технікуму») гуртківці виступали з доповідями й рефератами, обговорення завжди було бурхливим і перетворювалося на справжні дебати. Згадує М.В. Губенко (випускник 1924 р.): «Ми цікавилися політикою і філософією, обговорювали літературні твори і долі героїв, читали вірші, ставили п'єси... Після таких зустрічей у гостинному бойківському домі ми прямували до свого улюбленого місця відпочинку – гаю Саєвського на околиці Конотопа й с.

Підлипного... Закінчувалися ці вечори піснями, новими домовленостями й планами...» [4]. Саме на таких вечорах Л. Смілянський виносив на розсуд літгуртківців свої перші твори: «Нові оселі», «Злочин бригадира», «Машиністи».

З 1922 р. по 1927 р. заклад підготував 265 техніків I-го розряду механічної спеціальності (з паровозним ухилом) для служби тяги. Багато випускників технікуму цього періоду стали керівниками на залізницях країни та в інших галузях народного господарства, науковцями в дослідних інститутах, громадськими діячами. Серед них Ф.І. Ромський (рік випуску – 1924) пройшов шлях від помічника машиніста паровоза Конотопського паровозного депо до керівника паровозо-вагоно-ремонтних заводів у Дніпропетровську, Омську, Борисоглібську, Запоріжжі; Ляшенко В.І. (1924 р. в.) – доктор фізико-математичних наук, професор Київського університету, завідувач відділу інституту напівпровідників АН УРСР, академік АН УРСР, лауреат Державної премії СРСР (1970р.); М.Т. Галей (1924 р. в.) – професор Московського заочного інституту в галузі металообробки; Смілянський Л.І. (1924 р. в.) – відомий український письменник, драматург, громадський діяч (його ім'ям названо вулицю в м. Конотопі); М.В. Губенко (1924 р. в.) – викладач, заступник директора з навчальної роботи Конотопського технікуму (1930-1934 рр.), директор Брестського залізничного технікуму (1939-1964 рр.); Є.І. Фрединський (1926 р. в.) – начальник відділу Управління ремонтними заводами МШС, І.В. Масютін (1926 р. в.) – директор Московського заводу будівельних машин, А. К. Кімстач (1927 р. в.) – начальник Закавказької залізниці, лауреат Державної премії, двічі Герой Соціалістичної Праці; О.М. Хричиков (1926 р. в.) – головний конструктор тепловозів Людинівського заводу, лауреат Державної премії за винахід гідравлічної передачі на тепловозах [2].

У житті навчального закладу – це був бурхливий період, сповнений змін, перетворень на шляху постійного розвитку і вдосконалення.

Керівник: Радько Т.М., *викладач*

2. Фотоальбом «Час, події, люди»
3. Степовий В. Розвиток планеризму на початку ХХ ст.// Матеріали науково-методичної конференції КІСумДУ, Ч. I – 2011.
4. Сімейний архів Круглікової Г., Листи М.Губенка, – С.58-61.

КОНОТОПСЬКИЙ ТЕХНІКУМ ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ У РОКИ ВІДБУДОВИ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1930 – 1941 рр.)

Єфименко Б.С., *студент*
Політехнічний технікум КІСумДУ

Після суспільних потрясінь і змін, революцій і війн країна повертається до мирного життя, бурхливими темпами відбудовується народне господарство, і, намагаючись відповідати потребам і вимогам часу, наш навчальний заклад зазнає численних реформувань, перетворень і змін. Згідно Постанови РНК УРСР (рос. – Совет Народных Комиссаров) у 1930 р. транспортну профтехшколу, що діяла на базі технікуму з 15 вересня 1920 р., було знову реорганізовано в технікум з 4-річним терміном навчання. Цього ж року відкривається вечірнє відділення з тягової спеціальності для робітників паровозо-вагоно-ремонтного заводу і вагонного депо, до нього вступали кваліфіковані робітники залізничного вузла, керівний персонал окремих ланок виробництва, які не мали спеціальної технічної освіти. У 1931 р. – технікум реорганізовано в навчальний комбінат, у складі якого діють: денне відділення (спеціальності: тягова, колійна, будівельна), вечірнє відділення (тягова спеціальність), школа ФЗУ (за спеціальностями: помічник машиніста паровоза, слюсар з ремонту паровозів і вагонів; колійна та будівельна); вищі інженерні курси. Начальник комбінату – Б.М. Ренський [2]. Штатні викладачі не могли витримати таке навантаження, і тому запрошували на роботу за сумісництвом інженерів з виробництва. У цей період укріплюється матеріально-технічна база, збільшується кількість кабінетів і лабораторій, поповнюються обладнанням навчальні кабінети і майстерні. Збільшується контингент учнів (1932 р. –

105 випускників-транспортників, 1933 р. – 180, 1934 р. – 100), зростає якість підготовки кадрів. У 1934 р. на денному відділенні до тягової спеціальності додається ще одна – вагонників (випускники отримують подвійну спеціальність). У 1935 р. відкривається нова спеціальність «Механізація колійних робіт» із 4-річним терміном навчання (випуску цієї спеціальності не було, вона проіснувала 2,5 роки). А з 1937 р. технікум залишається з однією спеціальністю – «Колійне господарство» з 4-річним терміном навчання, у цей час припиняється набір учнів на вечірнє відділення, до школи ФЗУ, до вищих інженерних курсів (були переведені до м. Дніпропетровська). У 1936 р. – технікум отримує від будівельної дільниці двоповерхову будівлю гуртожитку для учнів з пічним опаленням (по вул. Депутатській, 52).

Окрім навчання, гурткової роботи колектив технікуму брав активну участь у житті міста, будівництві та реконструкції залізниць: 1929 р. – на землевимірюваних роботах у селах Конотопського району; 1930 р. – на укладанні колії залізничного вузла Брянськ-П; 1931 р. – залучалися до розвитку Північного парку на ст. Конотоп; 1934 р. – на реконструкції колії Москва – Мінськ; 1935 р. – на укладанні залізничної колії Ворожба – Хутір-Михайлівський, геодезичних роботах по м. Конотоп: нівелювання району Загребелля, доріг Конотопського району, розширення вулиць Садової, Професійної, Медневої (нині Ватутіна).

Багато випускників 30-х років стали відомими й знаними далеко за межами нашого міста: В.П. Пашковський – випускник 1930 р. – генерал-лейтенант технічних військ; В.П. Угрюмов – випускник 1931 р. – кандидат філософських наук; В.Ю. Бірюков – випускник 1931 р. – начальник Калузького, пізніше Московського відділення залізниці, начальник відділу розвитку залізничного транспорту Держплану СРСР; В.І. Соколов (1931 р.в.) – полковник залізничних військ; К.Є. Бурмака (1932 р.в.) – видатний інженер-будівельник, очолював будівельні та реставраційні роботи унікальних об'єктів Москви; І.К. Дунін (1932 р.в.) – з 1940 до 1952 р. – начальник Конотопський паровозо-вагоно-ремонтний завод, пізніше – Ташкентського ПВРЗ; В.І. Піпко (1932 р.в.) – головний інженер Головної

астрономічної обсерваторії АН СРСР; Т.І. Чернуха (1936 р.в.) – начальник служби колії Південно-Західної залізниці; Д.Г. Бойко (1936 р.в.) – уповноважений МШС на Південно-Східній залізниці; В.У. Воронов (1935 р.в.)– Герой Радянського Союзу, учасник Параду Перемоги; І.Ф. Балюк (1937 р.в.) – Герой Радянського Союзу, відважний льотчик-винищувач.

20 вересня 1940 р. відбулися урочистості з нагоди 50-річного ювілею нашого навчального закладу. Місцева газета «Комуна» присвятила ювілейній даті окрему сторінку (копія представлена в експозиції музею історії закладу). На той час у технікумі навчалось 320 студентів, на курсах підвищення кваліфікації навчалось 200 осіб, які працювали на виробництві. Технікум мав 10 навчальних кабінетів, добре обладнані майстерні, велику бібліотеку (фонд 60 тис. примірників). За час свого існування (з 1890 р., станом на 1941р.) заклад підготував 2028 спеціалістів транспорту.

21 червня 1941 р. в актовій залі технікуму відбулися традиційні урочистості з нагоди 23-го випуску молодих спеціалістів залізничного транспорту, у ті хвилини ніхто ще не знав, що це був останній день мирного життя.

Керівник: Радько Т.М., *викладач*

1. Нариси з історії технікуму. Розділ III: 1917 – 1922., – С. 50-68
2. Фотоальбом «Час, події, люди».

Наукове видання

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ, СПІВРОБІТНИКІВ І СТУДЕНТІВ**

Конотоп
29 березня 2012 року
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
Частина I

Відповідальний за випуск: В.В. Бібик
Комп'ютерне верстання: Н.О. Сучко

Стиль та орфографія авторів збережені.